

YÖN

**BİR YÜKSEK
MEMURUN
AÇIKLADIĞI
YOLSUZLUK**

HAFTALIK GAZETE

6 nci Sayfada

CIKMAZDAN KURTULUŞ YOLU

Aydınların Ortak Bildirisi

İMALÂTCILARIN EV HANIMLARININ DIKKATİNE İFTİHARLA TAKDİM EDİYORUZ

KENDİ TRIKOLARINIZI
KENDİNİZ ÖREBİLİRSİNİZ

A. ENSON

NEGRI
Brasil "330"

TOPTAN ve PERAKENDE SATIŞ YERİ: **M. OSMAN TATARI**
Aşirefendi Caddesi No. 30, Eminönü - İstanbul

YÖN — 6

TÜSTAV

YÖN

HAFTALIK FİKİR VE SANAT DERGİSİ

İmtiyaz sahibi ve mesul müdür: DOĞAN AVCIOĞLU

IDAREHANE:

Atatürk Bulvarı 137/8 Bakanlıklar — Ankara.
Telefon: 12 72 00 ★ İstanbul Bürosu: Mollafenari
sokağı 32 Cağaloğlu. Telefon: 22 93 15 ★ Dizilip
basıldığı yer: VATAN Gazetecilik ve Matbaacılık
T.A.Ş. — İSTANBUL.

ABONE:

Yıllığı (52 sayı) 50 T.L., altı aylığı (26 sayı) 25
T.L., üç aylık (13 sayı) 12.50 T.L.'dir. Yurt dışı
gündaki aboneler için posta ücreti târifeye ilâve
edilir. Öğretmen ve öğrencilere indirimli abone
târifesi: Yıllık 40 T.L., altı aylık 20 T.L., üç aylık
10 T.L.'dir.

İLAN:

Beher sütunda santimetresi 25 T.L.'dir. 1, 3, 4, 5
ve orta sayfalara ilân kabul edilmez. Renkli ilân
lar özel târifeye ve pazarlığa tâbidir. İlanlardan
dolayı hiç bir mes'uliyet kabul olunmaz.

BAKIS

Kemer sıkalım...

Ama

once

sosyal

adalet

Yemerleri sıkamak, günün parolasıdır. Yeni hükümet, özellikle memur maaşlarına yapılan zammı geciktirme kararını aldıktan sonra «Kemerleri sıkma» politikasına sarılmıştır. Bakanların makam ödeneği almaktan vazgeçmeleri, bir makam arabasının garaja çekilmesi, meşhur Cadillac'ın yerini Opel'e bırakması, bu politikanın satış vasıtalarıdır. Kısaca Hükümet, memurların hayal kırıklığına, iş kütülecilerinin sakal grevi ve sessiz yürüyüşlerle gün ışığına çıkan memnuniyetsizliğini, ufak Opel'in büyük Cadillac'ın yanında çekilmiş resimleri ile gösülemeğe çalışmaktadır.

Kemer sıkma disiplini henüz kendiliğinden bile tam mânâsıyla gerçekleştirilmeyen hükümet, diğer taraftan, varlıklı çiftçi kütlesini kaplayan ziraat gelir vergisini hafifletmeye, çeşitli yollardan iş adamlarının vergi yükünü azaltmaya hazırlanmaktadır. 1952 Ziraat Anketine göre, arazinin önemli bir kısmını elinde tutan büyük çiftçilerin de arazi vergisi ödemekten pek yakında kurtulacağı hükümet programında yer almıştır. Ufak memur ve işçilerden tasarruf bonusu kesilmesi vaadi ise, sembolik şekilde gerçekleştirilecektir.

Devlet gelirlerinin azalması ve enflasyon tehdidi olmasa, varlıklı sosyal guruplara tüzük vermeye yarışında çok daha ileri gidilmesinden korkulur. Nitekim adına «Vergi Reformu Komisyonu» denilen, «Tüzük Verme Komisyonu» devlet gelirlerinin önemli bir kısmını özel sektöre transfer etme yolunu seçmiştir.

Fedakârlığı memur ve işçiye yüklemeye çalışan bir ince politikanın başarıya ulaşma sına imkân yoktur. Çalışanların esasen yeter derecede ezildiği bir toplumda, ezilenlerin daha fazla ezilmeğe gönlümlü olarak rıza göstermesi beklenemez.

Bu demek değildir ki kemerler sıkılmasın. Kemerleri elbette sıkamak lazımdır. Kemer sıkamak, millette varlığımızın ilk şartıdır. Fakat işe, memur ve işçilerden önce, varlıklı sınıflardan başlamak, gelir dağılımındaki adaletsizlikleri düzeltmek, mes'ut azınlık ve halk kütelleri arasında, doların memleketimize akmasından beri, gittikçe genişleyen uçurumu kapatmak, tek kelimeyle sosyal adaleti gerçekleştirmek lazımdır. Sosyal adalet, kemer sıkma politikasının temel dayanağıdır. Sosyal adalet olmadıkça, kütellerden fedakârlık beklemek zâlim bir hayaldir.

Görünüşe göre hükümet, bu gün böyle bir hayalin peşindedir. Halbuki durum hayale hiç te elverişli değildir. Memleketimizde her an büyük sosyal huzursuzluklara yol açabilecek olan tam bir adaletsizlik hüküm sürmektedir. En ufak ve en büyük gelirler arasındaki mesafe baş döndürücüdür. Bir öğretmen, iyi köşe başı tutmuş manavın aylık kazancını bir yılda sağlamaktadır. İşçi kütelleri, yavaş yavaş uyanmaktadır. Emek hor görülürken, haksızlığı nisbetinden kârli bir kazanç şekli olan arsa ve bina spekülasyonu, (Yasada dâvalarının da gösterdiği üzere) hâkim sınıfların alın teri gelir sağlama vasıtası haline gelmiştir.

Emeği cezalandıran, sermayeyi alabilmesine mükkâfılandırıran bu adaletsiz düzenin düzeltilmesi için ciddi bir gayret gösterilmemektedir. Hiç değilse, vergi sisteminin gelir

dağılımındaki aşırı adaletsizlikleri hafifletmesi beklenirdi. Halbuki durum tam tersidir. Emeğe dayanan kazançlar ağır şekilde vergilendirilmekte, sermaye kazançları hemen hiç vergi ödememektedir. 1961 Bütçe gerekçesine eklenen tabloların apaçık gösterdiği üzere gelir vergisi, emeğe dayanan kazançlar ile ayakta durmaktadır. Kaynağı sermaye olan kazançların ancak çok ufak bir kısmı Maliyeye bildirilmektedir. Nitekim 1953-1959 devresinde beyannameli mükelleflerin yüzde 85'i ayda ortalama 500 liradan aşağı gelir beyan etmiştir.

Servet vergilerinin hali ise daha acıklıdır. Servet, Türkiye'de vergi ödememektedir. Batıdaki sosyal adalet politikasının temel dayanaklarından biri olan servet vergisi fiilen mevcut değildir. Gölünç miktarları aşmayan Arazî Vergisi ise, kaldırılmak üzeredir. Kısaca, vergi sisteminizin sosyal adalet anlayışı, zengin görmemezlikten gelip vergiyi fakire ödetmekten ibarettir. Buna rağmen kemer sıkma politikasının şampiyonları, sermayenin ve sermayeye dayanan kazançların zaten çok hafif olan vergi yükünü daha da hafifletmek kararındadır...

İngilterede kemerler

Başarılı bir kemer sıkma örneğini, 1940 — 1950 yılında İngiltere vermiştir. Devlet gelirleri 1938 yılında milli gelirin yüzde 22'sine erişirken, (Memleketimizdeki yüzde 15'in altındadır) 1948 de yüzde 40'a çıkmıştır. Demek ki İngiltere'de vergi yükü büyük ölçüde artmış, vatandaşlar kemerlerini sıkıdır. Yalnız bu başarı, köklü bir sosyal adalet politikası güdülmesinin sonucudur. O devrin İngilteresi, gelir dağılımında bir ihtilâle sahne olmuştur. Söyle ki, harpten önce, çok zengin bir İngilizün kazancı, madden işçisinin gelirinin 200 katını aşarken, bu rakam 1950 de 15'e düşmüştür. Vergi çıktıktan sonra, 6 bin İngiliz lirasının üstünde gelir sahibi olan insan sayısı 1938 de 7 bin kişi iken, 1950'de 60'a inmiştir. Buna karşılık, 150 — 1000 İngiliz lirası arasında net kazanç sahiplerinin sayısı 6,7 milyondan 19 milyona çıkmıştır. Profesör Frank Paish'in incelemelerine göre, 1949 yılında vergi düşüldükten sonra gerçek gelirler, 1938 e nazaran ortalama olarak yüzde 5 artış göstermiştir. Halbuki 1275 İngiliz lirasının üstündeki gelirler yüzde 38 oranında azalmıştır. 290 İngiliz lirasının altındaki gelirler ise yüzde 27 oranında artmıştır. Böylece 24 milyon İngilizden 2,5 milyon insanın geliri azalmış ve 24,5 milyonun geliri çoğalmıştır.

Gelir dağılımındaki bu büyük değişiklik, esas itibarıyla, vergi yoluyla sağlanmıştır. İşçi ücretleri ve maaşlar çok hafif şekilde vergilendirilirken, sermaye kazançları ağır şekilde vergilendirilmiştir. Bu sayede ki İngiliz işçileri ve memurları, harp içinde ve harpten sonra daha fazla çalışmaya ve daha fazla vergi ödemeye seve seve rıza göstermişlerdir.

İngiliz halkı, döviz gelirlerini arttırmak için, viski içmekten, çukolata yemekten, naylon çorap giymekten vazgeçmiş, fakat eskisinden daha iyi beslenmiş ve mesken sıkıntısı çekmemiştir.

Enflasyona girmeden yatırım hacmini ve bu arada devlet yatırımlarını arttırmak için, başka çıkar yolu yoktu. Fakat böyle bir politika İngiliz halkını ve müteebbüsün dünyaca bilinen disiplinli davranışına rağmen, iktisadi sistemin değişmesini gerektir-

miştir. Ağır vergiler, özel teşebbüsün yatırım gayretini azaltmış, toplam yatırımlarda artış, çok geniş ölçüde yürütülen bir devletçilik politikasıyla mümkün olmuştur.

Bizdeki kemersizler

Vergi yükünü sırtında taşıyan düşük gelirli sınıfları, bugünkü düzen içinde kemer sıkmaya zorlamak, mevcut huzursuzluğu ve memnuniyetsizliği arttırmak — tan başka sonuç vermeyecektir. Kemer sıkma politikası, ancak gelir dağılımındaki adaletsizlikler düzeltilmiş, sermayeye dayanan kazançlar da emek gibi vergilendirildiği takdirde, kütellere mal edilebilir. Halbuki hükümet, kalkınmada özel teşebbüse ön planda bir rol tanımak, onun yatırım gevkinini arttırıcı her türlü tedbiri almak kararındadır. Az gelişmiş bir memleketçe özel teşebbüsün ön planda tutulan bir kalkınma politikası ise, mes'ut bir azınlığın kemersiz yaşamasını kabul etmeği gerektirir.

Özel teşebbüsün kalkınma gayretlerine başarılı bir şekilde katılıp katılmayacağı meselesi üzerinde durmuyoruz. Kaldı ki, bu da önemli bir meseledir. Sayın Nadir Nadir'in ifadesiyle «Yurdumuzda tarihî ve gelenekleri olmayan, ortami kurulumayan bir özel teşebbüs, bugünkü dünya ve memleket şartları karşısında bize ne dereceye kadar yararlı olabilir» sualini sormak lazımdır.

Bizim üzerinde durduğumuz mesele şudur: Motörü kâr olan özel teşebbüs, kalkınmaya kâr ettiği ölçüde katılacaktır. Ancak fazla kâr, özel teşebbüsün yatırım gevkinini arttırabilir. Fazla kâr, işçilere düşük ücret, satılan mallara yüksek fiyat demektir. Kârın bir kısmı da yatırımlara gitmeyecek, talihli müteebbüslerin lüka ve israfına ayrılacaktır.

Başka bir deyişle, müteebbüsün kemerini sıkmaya kalkışmak, özel teşebbüsün yatırım gevkinini kırmak, özel teşebbüse dayanmadan vazgeçmek demektir.

Koalisyon hükümeti ise, özel teşebbüsün geliştirmek kararındadır. O halde hükümet, özel teşebbüsün fazla kazanmasını teşvik etmelidir. Ücretlerin düşük seviyede kalmasına, özel teşebbüsün az vergi ödemesine rıza göstermelidir. Gecekonduların yanı sıra, lüks meskenlerin yapılmasını, Cadillac'ların çoğalmasını tabii karşılamalıdır. Devlet gelirlerini karşılamak için, emeğe dayanan kazançları daha ağır şekilde vergilendirmelidir.

Sistemin mantığı budur. Fakat Yirminci Yüzyılın ikinci yarısında yavaş yavaş uyanan ve mevcut adaletsizliklerin düzeltilmesini isteyen kütelleri daha fazla adaletsizliğe katlandırmak süngü zoru ile bile çok güçtür. Bu sebeple, hükümet, işçi ve memurlara kemer sıkma politikasında çok ileri gidemeyecektir. Ne de özel teşebbüsün gereken ölçüde destekleyebilecektir.

Ne onu, ne de ötekini yeter derecede yapamayacağı için de, kemer sıkma kampanyası bir iki jestten ve oyalama politikasından ibaret kalacak, tasarruf gayretlerimizde önemli bir artış görülmeyecektir. Dün olduğu gibi bugün de çıkmazdayız. Dün olduğu gibi, bugün de ayakta durabilmemiz, Sam Amca'nın gayretlerine bağlıdır.

Hızlı kalkınma temposunu sağlayacak çapta bir kemer sıkma gayreti, gelir dağılımındaki adaletsizliklerin giderilmesi, fedakârlık ve nimetlerde eşitliğin gerçekleştirilmesiyle mümkün olacaktır. Bu sebeple ki Yirminci yüzyılın ikinci yarısında az gelişmiş memleketler için tek çıkar yol, sosyalizmdir.

Doğan Avcıoğlu

Mr. Van Dyke

Dün olduğu gibi bugün de ümitler dış yardımdadır. Fakat umulan dış yardımları sağlamak kolay olmayacaktır.

Dış yardım

Değişmeyen Zihniyet

NATO Genel Sekreterliğinden Hazine Umum Müdürlüğüne bağlı İktisadi İşbirliği Teşkilatına gelen gizli bir rapor, Türkiye'nin meselelerinin Paris'te hâlâ anlaşılmadığını ortaya koydu. Raporda hakim olan görüş, Türkiye'nin dış yardım açığının asgari seviyede tutulmasını sağlamaktan ibaretti.

Dış ödemelerde açığın asgariye indirilmesi, Türkiye'nin çok yavaş bir kalkınma hızına rıza göstermesi demektir. Nitekim NATO Raporu, yüzde 7 kalkınma hızını çok aşırı bularak, memleketimizin yüzde 4 oranında bir milli gelir artışıyla yetinmesini istemektedir. Nüfusu, yüzde 3 oranında artan fakir bir memleketin, yüzde 4 oranında kalkınma hızıyla yetinmesi, kalkınmadan vazgeçmesi, zengin NATO memleketleri ile arasında mevcut mesafenin genişlemesini normal karşılaması mânâsına gelecektir. Bu sebeptir ki Plânlama Teşkilatı, kalkınma stratejisini hazırlarken, ortalama yüzde 7 oranında bir gelişme hızını asgari hedef saymıştır. 5 Temmuz 1961 tarihli Resmî Gazetede yayınlanan Bakanlar Kurulu kararı da yüzde 7 oranını «hedef olarak» benimsemiştir. Kalkınma stratejisi, yeni hükümet tarafından da, değiştirilmeden kabul edilmiştir.

Millî gelirden, yıllık ortalama yüzde 7 oranında bir artış sağlanması, yüzde 4 ü dış kaynaklardan almak üzere millî gelirün yüzde 18 ini yatırımlara ayrılması

Batılılar kalkınma Davamızı Anlamıyor

NATO Heyeti Ankara'da

ni gerektirecektir. Bu sebeptir ki Türk hükümeti, millî gelirin yüzde 4 üne erişecek bir dış yardım miktarını garanti altına almaya çalışmaktadır. Hükümet gerekli yardımın sağlanmasında NATO'nun büyük bir destek olacağı kanaatinde dir. Bu maksatla, NATO'nun yardımını istemiştir. NATO ise, yüzde 4 oranında bir kalkınma hızıyla yetinmesini tavsiye etmektedir. Demek ki Az Gelişmiş NATO memleketlerinin meselelerini Batı henüz anlamış değildir.

Müzakereler

NATO heyetiyle Ankara'da teknik seviyede yapılan müzakereler, bilgi edinme safhasını aşmamakla beraber, iki farklı görüşün çatışmasını ortaya koydu. Türk uzmanları kalkınma zaruretlerini öne sürerken, NATO'lu uzmanlar istikrar üzerinde durdu, dış ödemelerde denge iluzumunu ön plâna geçirdi. O kadar ki NATO heyeti karşısında Türk uzmanları zaman zaman kendilerini ayrı dünyada yaşayan insanlar gibi hissetti. Aynı dili konuşmaktan doğan sıkıntı, müzakereler boyunca sürdü gitti. Bununla beraber Türk Heyeti, NATO uzmanlarına, çeşitli konularda istedikleri bilgiyi en geniş şekilde verdi. Bıkmadan, usanmadan meselelerimizi anlattı. Uzmanlar bu haftanın ortasından bol malzeme ile Paris'e dönerek raporlarını yazacaklar.

Önümüzdeki aylarda NATO ile daha üst kademedeki temaslardan sonra, Mayısta Atınada yapılacak olan NATO toplantısında, Türkiye'ye yardım meselesinin ciddi şekilde ele alınacağı ümit edilmektedir.

NATO, Türkiye'nin dış yardım bulma gayretinde bir yardımcı olmaktan öteye gidemeyecektir. Sağlanacak yardım, verilmiş şekli ne olursa olsun, NATO'nun varlıklı üyelerinden gelecektir. NATO'nun varlıklı üyeleri ise resmî nutuklarda

söylediklerinden çok farklı olarak, geniş çapta dış yardımlara hazır gözükmemekle, yardım yükünü birbirlerinin üzerine atmaya çalışmaktadır. Batıda, az gelişmiş memleketlerin meselelerini anlamak için ciddi bir gayret henüz gösterilmemiştir. Batıdaki resmi iktisatçıların az gelişmiş ülkelere tavsiyesi, «Bütçeni denk tut, krediyi kıs, yatırımlarda ihtiyatlı git, paranı ayarına» gibi klasik mali tedbirlerden öteye gitmemektedir. Bu tedbirlerin ise, bağlı başına kalkınmayı sağlamasına imkân yoktur. Hatta bazı hallerde Batı tavsiyelerinin zararlı olduğu, kalkınmayı baltaladığı söylenebilir.

Batı'da ve Batının nüfuzu altındaki milletler arası teşekküllerde bir zihniyet değişikliğini sağlamak şarttır. Zihniyet değişmedikçe, Az Gelişmiş memleketlerin meseleleri gerçekten anlaşılacak dış yardım «siyasî bir mecburiyet» olmaktan öteye gitmeyecek. Batılılar, bu siyasî mecburiyeti en az fiyatla karşılamaya çalışacaktır.

Yardım İhtiyacımız

Memleketimizin ayakta durabilmek ve ilerliyebilme için iki tip yardıma ihtiyaç vardır. Birinci tip yardım buğday, benzin, yedek parça v.s. gibi günlük ihtiyaçlarımızla ilgilidir. İkinci tip yardım ise, yatırım kredileridir. Günlük ihtiyaçlar, esas itibarıyla Amerikan yardımı ile karşılanmaktadır. Buna ufak miktarda ki Alman kredileri, eklenmektedir.

Amerika, Kennedy idaresinin, yeni dış yardım politikasının icabı olarak bu tip yardımları azaltmak kararındadır. Nitekim her yıl 100 milyon dolara yaklaşan ve Plânlama Teşkilatının 1962 programında 100 milyon dolar olarak gösterilen yardım, 58 milyon dolara indirilmiştir.

Bu, yeni hükümet için bir talihsizliktir. Mutad yardımın ötesinde yeni krediler sağlamaya hazırlanırken, Hükümet

ön plânda, indirilen yardımı eski seviyesine çıkartmaya çalışacaktır. Türkiye 1962 yılı için halen 90 milyon dolar civarında ek yardım istemektedir. Bu talep, NATO'ya ve Amerika'ya duyurulmuştur.

İlk hedef budur. Ayrıca yüzde 7 oranındaki kalkınma hızını gerçekleştirmek için geniş yatırım kredilerine ihtiyaç vardır. Ama günlük ihtiyaçların karşılanması, kamu sektörünün milyar açacağı açığın karşılık paralarıyla kapanmasına çalışması, ilk ele alınacak meseledir.

Koalisyon Hükümeti, önümüzdeki günlerde, vaktinin önemli bir kısmını, bu yardım sağlamak için girişilecek pazarlıklara harfıyacaktır. Çok sıkı pazarlıkların sonunda, Türkiye'ye istediği yardımın kısmen sevilleceği, Amerikanın bu yıl Türkiye'ye ayırdığı yardım miktarını bir miktar arttıracağı tahmin edilebilir. Fakat hazırlanmakta olan 5 yıllık kalkınma plânının dış Finansman ihtiyacını garanti altına alacak büyük çapta bir yardım için, zemin hazır değildir. Başbakan İnönü'nün bir Amerika seyahati, zeminin hazırlanmasını kolaylaştırabilir.

AGALAR

Sürgündeki 55 ağa,

Belki de 147 lerden

önce geri dönecek. Ağaların gelmesi de, gitmesi gibi bir şey değıştirmek değil. Olay, ağaların çok partili siyasî hayatımızdaki önemli göstermesi bakımından önemli. Bir ağa, sürgünü kaldırmak için 55 lerin politikacıları basal ikna ettiklerini anlatıyor:

Haksızlık, inşallah tımir edilecek, yakında geri döneceğiz. Biz 55 arkadaş 1960 yılının Ekim ayının son günlerinde polis nezareti altında, Batıya nakledildik. 105 sayılı kanuna dayanarak çıkartılan bir kararname ile, Orta ve Batı Anadolu'da İkametgâh tesis etmek şartı ile iskân edildik. Mecburi İskâna tabi tutulduğumuz yerlerde, 20 kadarımız daha önce işledikleri iddia edilen suçlardan yargalandılar. Fakat bunların hiç biri isnad olunmuş suçları hüküm yemedi. Çoğu berast etti.

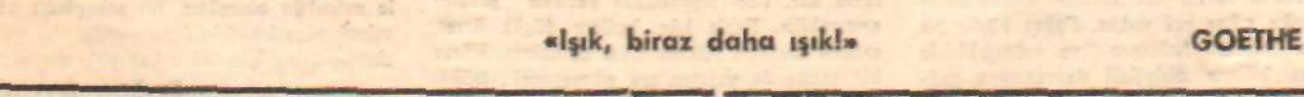
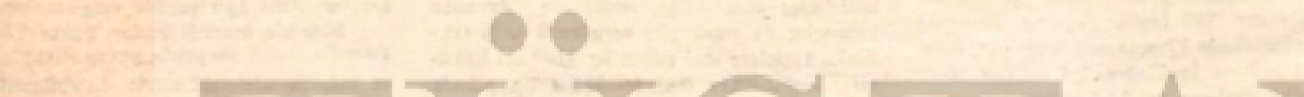
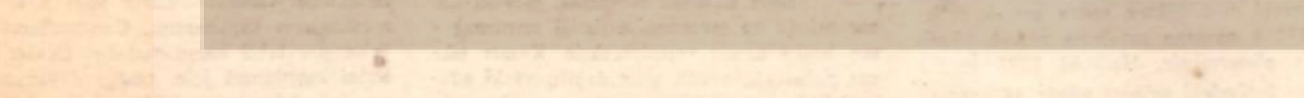
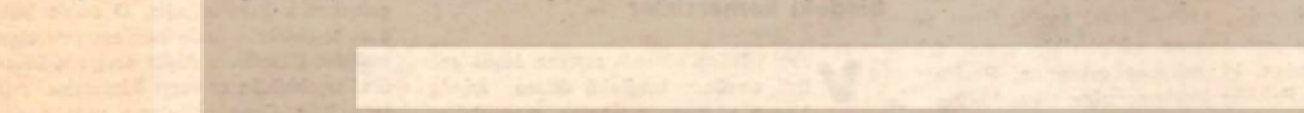
(Siyasî hava yatışıkça 55 ler yavaş yavaş Ankara'ya toplanmaya başladı. 2510 sayılı kanuna ek olarak çıkarılan 105 sayılı kanun, mecburi İskâna tabi tutulanları, teliçir edildikleri bölge dışında istedikleri yere gitmekte serbest bırakmıştı.

55 lerin çoğu bundan faydalanarak, Birinci Millî Birlik Komitesinin feshedildiği 13 kasımdan sonraki günlerde Ankara'ya geldi.)

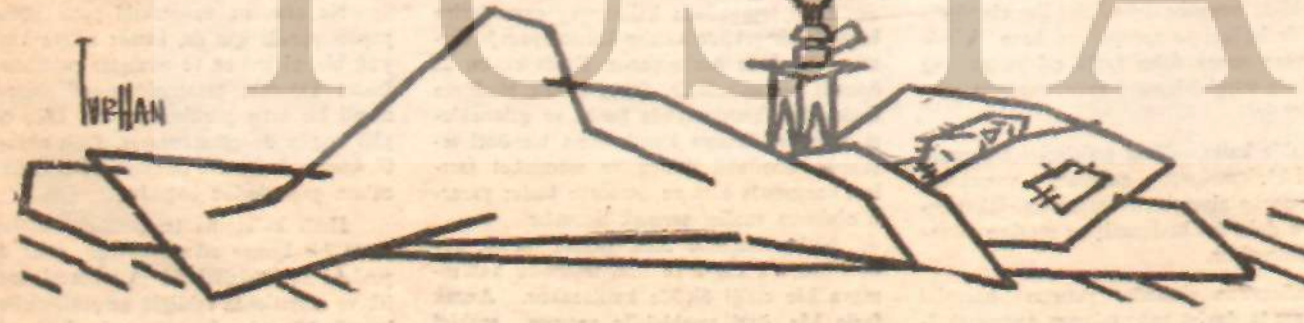
Mecburi İskân kanununun, yurt dışına sürülen 14 lerin gayretiyle çıktığını biliyorduk. 14 lerin gidişi bizi ümitlendirdi. Üçer beşer kişilik gruplar halinde Ankara'ya temaslara aramağa başladık. İlk baş vurmayı düşündüğümüz insan, Cemal Madanoğlu oldu. Madanoğlu Sürtlüydi. Dertlerimizi anlayabilirdi. Tehcir Kanununa taraftat olmadığı da iştiliyordu. Madanoğlu bize, Devlet Başkanı Sıtkı Ulay'a gitmemizi söyledi. Kinyas Kartal, Şeyh Ali Rıza Falk Bucak ve daha bir kaç kişi Ulay'a gittik. Ulay bir haksızlık yapıldığını anlaşıldığını, haksızlığın telâfi edileceğini, bunu arkadaşları ile konuşacağını söyledi.

Başka bir gün Ulay'la birlikte Özdilek

Türkiyede 22 milyon kişi karanlıkta. (İSTATİSTİKLER DEN)

TÜSTAV

«Işık, biraz daha ışık!»

GOETHE

Doğu halkının hayatını ağaların gidişi de, dönüşü de değiştirmiyor.

Paşa'ya gittik. O da aynı şeyleri söyledi. Ulay'ı ziyarete gittiğimiz bir gün, Suphi Karaman, Mucip Ataklı, Sezal Okan ve Meclis emniyetiyle görevli Halil Menteş Albay ile kargıştık. İş münakasaya dö kıldı. Millî Birlikçiler Doğuda Kürtçü- lük cereyanının alıp yürüdüğünden şikâ- yet ederek sert sözler söylediler. Kinyas Kartal bir ara dayanmadı. Evet biz ne kadar Türküz desek te Kürdüz. Bunu de- ğiştirmeye imkân yok dedi.

İşler kötüye gidiyordu Ulay Paşa ara- ya girdi havayı yatıştırdı. Komitecileri ikna edip, 55 ler hakkındaki kanunun de ğil, ama kararnamenin değiştirileceğine dair söz aldı.

Ancak çekindikleri tek noktayı da bu arada açıkladılar. Çekindikleri nokta şuy muş: 105 sayılı kanunun birinci maddesinin C fıkrasının son paragrafında «Bu kanunun tatbikatında vazife ve selâhi- yetini şahsî garaz veya menfaat karşı- lığında kötüye kullanan idare ve emni- yet amir ve memurları bir seneden az olmamak üzere ağır hapis cezası ile cezalandırılır» deniyormuş. Tehcirinden önce bizim hakkımızda mahalli idare ve emniyet amirleri tahkikat yapmışlar ve ancak ondan sonra tehcir muamelesi tamamlanmıştı. Şayet MBK ilk kararna- meyi ilga eder 55'lerin hemen geri dön- mesine karar verirse, ilk tahkikatı yap- mış olan idare ve emniyet amirlerinin durumu değişirmiş. Ulay ve daha son- ra da Özdelek «biz bu konuda hukukçu- larla konuşalım bir formül buluruz» de- diler. Mütalası aldıkları hukukçu da Bahir Kurutluoğlu

Sonra Kurucu Meclis devresi geldi. Bu süre içinde de Başbakanlığa gidip geldik. O zamanki Başbakanlık Müsteşarı Hilmi İncesulu'ya bir çok defalar dert yandık. Neticede araya aracılık koyarak devrin Basın Yayın Bakanı Kurutluoğlu ile de konuştuk. Ekrem Tüzemen'e, Kemal Türk oğluna gittik. Artık hiç kimse bize hak- sızınız demiyordu. Kurucu Meclisteki Şevki Aysan, Sait Erdinç, Abdülhamdi Top- lu, Cevdet Gebeloğlu gibi bazı Doğulu temsilciler de bir takım teebbüslere gi- rismek istediler. Ama, işleri karıştırmak için onları durdurduk. Teklifin hep yukarıdan, yani MBK dan gelmesini bek- ledik.

Seçimlerden sonra, Meclise dört parti- den de bize yakın insanlar girdi. CKMP den Talât Oguz, CHP den Gıyasettin Karaca, Atalay Akan, YTP den Yusuf Azizoğlu, Bekir Sami Karahanlı, İhsan Bedirhanoğlu ve daha bir çok insan. Hat ta 55'lerden Faik Bucak seçim kampan'- yasına CKMP saflarında bilfiil katıldı. Bülükbaşının uçakla yaptığı seyahatler-

de hazır bulundu. Talât Oguzun seçilme- sinde önemli rol oynadı. (Talât Oguz 105 sayılı kanunun kaldırılması için ilk ka- nun teklifini yapan milletvekilidir.)

Kendi hakkımızdaki kanunun ve ka- rarnamenin kaldırılması tekliflerinin Do- ğulu milletvekillerinden ve senatörlerden değil de Batı bölgesi milletvekillerinden gelmesini arzu ediyorduk. Bunun için ye ni Meclisin daha ilk günlerinde bir CKMP linin ağaları savunan kanun tek- lifi ile ortaya çıkması hoşumuza gitmedi. Talât Oğuz ve teşvikçisi Faik Bucak'a bunu söyledik. Bizim dönüşümüz parti- lerüstü bir mesele olmalıydı. Parti rekab- etine yol açmak bizim için doğru olmaz- dı. Bu maksatla, gittik. İnönü ile görü- şüp derterimizi ona anlatmak istediği- mizi söyledik. Doğan ve Feyzioğlu bun- ları dinleyip, Kurutluoğlu ile de temas et- tikten sonra İnönü'yü, ikna edip 55'lere ait her türlü muamelelerin durdurulması hakkındaki emri çıkarttı.

Şimdi kanunun kaldırılmasını bekliyo- ruz. Kinyas Kartal'ın söylediğine göre, teh- cir kanununun ilgası teklifini bizzat Fey- zioğlu ve Kurutluoğlu kaleme almış. Gı- yasettin Karaca sadece imzalamış. Tek- lifin CHP. grubundan münakaşasız geç- tiğini duyduk AP. İler ise bu işte geç kaldıkları için üzgün. Onlar da bir teklif hazırlamayı düşünmüşler, sonra vazgeç- mişler. CHP. teklifini destekleyecekler.

Ağalar meselesi böylece, tıpkı Kayseri affı gibi, partiler üstü bir mesele haline geliyor. Önümüzdeki günlerde, «memle- kette huzur ve sükunun temini» gerek- cesiyle, ağalar memleketlerine dönecek- ler.

Bütçe

Yeni Bütçe 30 Kasım'da, gerekçesi 16 Aralıkta B.M. M. ne sunuldu. Maliye Bakanı Çarşamba günü Bütçe Komisyo- nunda konuşarak soruları ve tenkitleri cevaplandırarak. Gü- nün konusu 1962 bütçesidir. 1962, yeni Bütçeyi yeterli bul- du. Neden?

YATIRIMLARDA GERÇEK

Yeni Bütçe, memleketimizde ilk defa olarak Devlet Planlama Teşkilâtının işbirliğiyle hazırlandı. Maliye Bakan- lığı uzmanları, Haziran ayından itibaren Planlama Teşkilâtı uzmanlarıyla birlikte ça- rıştı ve yatırım önceliklerini tesbit etti. Yeni Bütçede yer alan yatırımlar, bu incelemelerin ışığı altında plânlandı.

Çalışmalar sonunda 10.5 Milyarlık bir bütçe ortaya çıktı. Fakat bu hacimde bir bütçe Maliye Bakanlığını ürküttü. Bütçenin

daraltılmasına karar verildi. En yumuşak gi- der kalemi olarak, memur maaşlarına yapı- lacak zam gözüküyordu. Maliye Bakanı Devlet personeline kanunen tanınan % 15 zammın verilmesini bir yıl geriye atmakta tereddüt etmedi. Diğer bazı yatırımlar da kısılarak bütçe giderleri 10 Milyar liraya in- dirildi.

GİDER BÜTÇESİ

Gider Bütçesi katma bütçelerle birlikte 10 Milyar 355 Milyon liraya erişmek- tedir. 7 Milyara yakın kısmı cari giderlere, 3 milyar 360 milyon lirası yatırımlara ayrılmıştır.

a) Cari Giderler: 1962 Bütçesi, son 8 yılda cari gider artışları en az olan bütçedir. Bu, yeni bütçenin lehinde bir nokta sayıla- bilir. Yalnız tasarrufun memur maaşlarına yapılan zammın geri bırakılması sayesinde sağlandığı unutulmamalıdır.

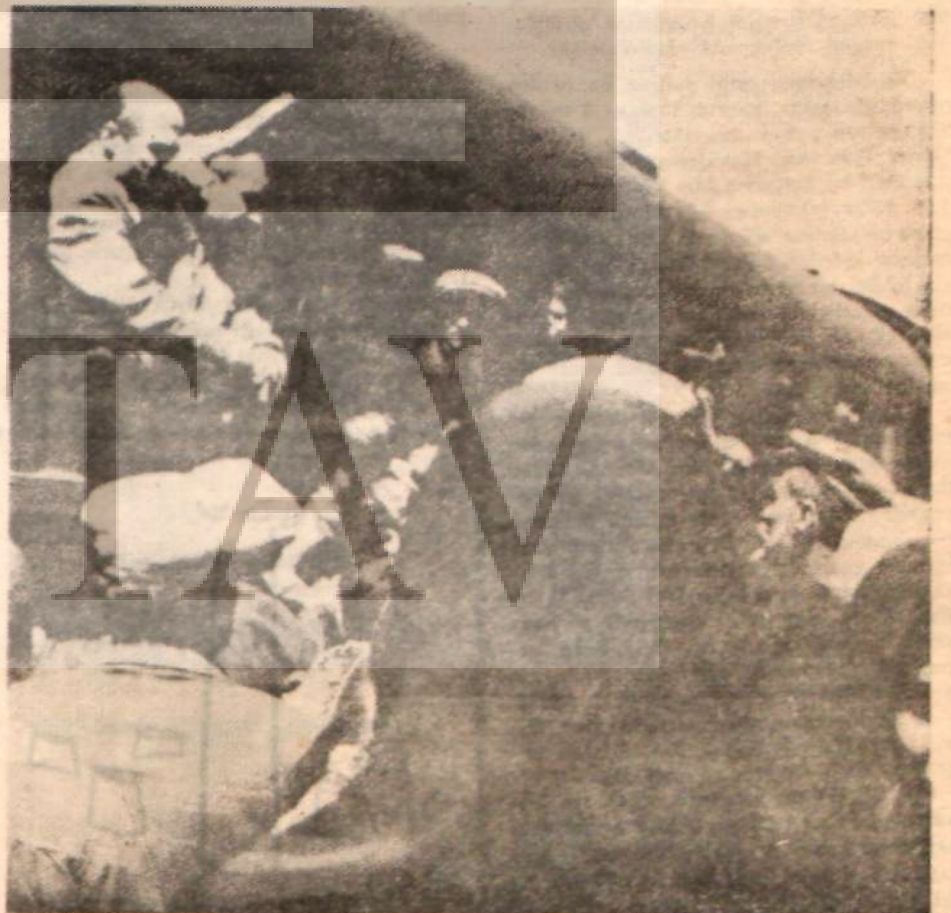
Eski otomobillerin yenilenmesi için ko- nan ödeneklerdeki artış ise göze hiç de hoş

gözükmemektedir.

b) Yatırım giderleri: Yatırım giderlerin- de, geçen yıla nazaran, 500 milyon liraya ya- kın bir artış vardır. Böylece, son beş yılda ilk defa olarak, yatırım giderlerindeki artış cari giderlerdeki yükselişi geçmektedir. Cari giderler yüzde 13 arasında büyüdüğü halde, yatırım giderleri yüzde 18 artmıştır. Bundan başka, yatırımların, Devlet Plânı tanzimine en uygun şekilde sınıflandırılması ileri bir adım olmuştur.

Yeni sınıflandırmaya göre, yatırım mik- tarları şöyledir:

I — Küçük Onarımlar :	33 milyon lira
II — İstimlak ve arazi satın alınması :	155 » »
III — Transfer edilen yatırım fonları :	245 » »
IV — İştirâkler :	418 » »
V — Etüd ve proje :	66 » »
VI — Yeni yapı ve esaslı onarımlar :	821 » »
VII — İstihsalde kulla-	

55 Ağa'dan Z. Abidin İnan sürgüne giderken böyle uğurlandı.

ruşmuş bir müessesedir. Bu firmanın da gerçek sahibi «Transtürk»tür.

Pamuk işi

1960 yılı pamuk rekoltesi de Türkiye'de iyi olmamıştır. Bakanlık Eğe pamuğu almamak, Demirperde arkası memleketlerden her birine 200 tonu geçmemek üzere, satışının tahdidini karar altına almıştır.

Tatbikat bu prensip kararı çerçevesinde yürümektedir.

Polonya'ya 200 ton pamuk ihraç edilmiş, bu memleket kontenjanını doldurmuş - tur. Bu sebeple de bu memleket pamuk ihraç etmek isteyenler, Bakanlıktan «olmaz» cevabını almaktaydı.

Bu sırada «Transeksport» gene ortaya çıkıyor.

İhraç süresi de geçmiş olduğu halde Polonya'ya ihraç edilmek üzere 200 ton pamuk için lisans almaya muvaffak oluyor.

Halbuki o sıralarda pamuk stokumuz iç ihtiyaçları bile karşılayamayacak derecede azalmıştı. Bu sebepten de serbest dövizli sahalara bile pamuk ihracına müsaade edilme - mekteydi.

Mehmet Baydur hakkındaki iddia ve ifşaat bu kadarla kalmıyor Bonn'a Büyükelçi olarak giderken yeni karışının doktor raporı ile emekliye çıkartılması gibi dedikodular dışında, bir dikiş makinası ithalatçısının devamlı reddedilmiş iken, sonradan ani olarak kabul olunan ithal permişi talebi; İran'daki şeker ihalesine Türkiye'nin katıldığı sıradaki müdahaleleri; 60 bin ton arpanın «iş piyasa fiyatları altından» ihracına müsaade edilmesi gibi değişik, kısmen de gene Transtürk'ün adının karıştığı konularda şâbık Ticaret Bakanı itham edilmektedir.

Mehmet Baydur hakkındaki bu iddia ve ifşaat, usulüne uygun bir şikâyetname halinde yetkili makamlara tevdi edilmiş olduğuna göre, Anayasa bunların Büyük Millet Meclisinde incelenerek bir karara bağlanmasını gerektirmektedir.

Mehmet Baydur hakkındaki itham, Türk Ceza Kanununun 228 ve 240 ıncı maddelerinde yazılı memuriyet yetkisini ve görevini kötüye kullanmak suçudur.

Türkeş'in sosyalizmi

14 lerle uzun görüşmeler yapan Fransız gazetecisi Sablier anlatıyor:

— Mösyö Türkeş, ırkçı olarak tanınıyorsunuz. İrkçileri etrafınıza topluyorsunuz.

— Evet, öyle söyleniyor. Ben de bu söyledikten faydalanıp, ırkçılığı sosyalizme yönelttiğim. İrkçileri sosyalist yapacağım.

Hikâyeye inanmak güç. İnanamadığımız ikinci bir hikâyeye, Sablier ile Aksal arasında geçti. Sablier, Aksal ile atalarında şu tarz bir konuşma olduğunu söylüyor:

— Mösyö Aksal, Ankara'ya uçacağım neceği zaman hostes kemerleri sıkın dedi. Kemerleri sıkık ve uçakta hareket-siz kaldık. Bu hareketsizlik aklıma İnönü'yü ve C.H.P yi getirdi. C.H.P. yi muhafazakâr bir teşekkül olarak görüyorum. İnönü'nün ve partinin memleketi hareket getirebileceğini hiç sanmıyorum.

— Yanılıyorsunuz, Mösyö Sablier. C. H.P. İleri bir partidir. Partinin altı okunun dördünü atm, geriye halkçılık ve devrimcilik kalır. Kalan iki oka bir de sosyal adalet ekleyin, C.H.P'nin hüviyeti ortaya çıkar. Bu ilkelerle sosyal adalet içinde kalkınmayı gerçekleştirebiliriz.

İnönü'nün kalkınma ile ilgili ve özel teşebbüse temenna çıkan bildirişi, çeşitli tepkilere yol açtı. Bu konuda «Ö-

zel Teşebbüse Selâm» adlı önemli bir başyazı yayınlayan Nadir Nadi, kalkınmada «Özel sektöre fazla bel bağlamamanın daha doğru olacağı» hükmüne vardı.

Klişeleşmiş fikirlere itibar etmeyen Cumhuriyet başyazarından bir iki cümle: «Kalkınmamızda özel teşebbüsün önemi büyük olmuştur, diyor Sayın Başbakan. Acaba gerçekten öyle midir? Böyle bir düşünceye bağlanmak için ilkin kalkındığımızı inanmak gerekiyor ki, Batılı dostlarımıza baktıkça ben kendi hesabımıza milletçe kınılmadığımızdan bile şüphe ediyorum. Yurdumuzda tarihî ve gelenekleri olmayan, ortamı kurulumayan bir özel teşebbüs, bugünkü dünya ve memleket şartları karşısında bze ne dereceye kadar yararlı olabilir?»

Nadir Nadi, İngiltere ve Amerika liberal politika güderken İnönü'nün devletçilik yaptığını ve bugün bu memleketler «devletçilik yolunda güçlü adımlar atarken» İnönü'nün liberalizme kaydığını hatırlatarak yazısını bitiriyor.

Liberallerden ziyade liberal olma istidadı gösteren Öncü Başyazarı Aydın Yalçın ise, İnönü'nün liberal bildirisini «kollektivist zihniyetin ve devlet sosyalizminin» belirtisi olarak karşıladı. Bildiride, «istisari organ» hüviyetindeki P'lanlama Teşkilâtının özel teşebbüse yardımcı olacağı bildirildiği halde, Aydın Yalçın, «Özel teşebbüs yatırımları Devlet P'lanlama Teşkilâtının müsaadesine mi tâbi tutulacak» sualini sorabilmektedir.

Kayseri affı gibi, özel teşebbüs müzayedesinin de hududu yoktur.

«Mebus maaşları»

Hükümet kemer sıkma politikasını satmaya çalışırken, Millet Meclisi Maliye Komisyonu milletvekili istihkaklarının 6 küsur bin liraya çıkarılmasına imkân verecek, bir teklifi oy birliği ile kabul etti!

Milletvekili aylıklarının miktarı, Anayasaya uygun şekilde Millet Meclisi idare âmirleri tarafından teklif olundu. Fakat Maliye Komisyonu, bazı A.P milletvekillerinin görüşüne katılarak, «Birinci derecede memur maaş» tâbirini yorumlama yoluna gitti. Yorumlama, maaşın içine çeşitli tazminatın da girmesi gerektiği şeklinde tecelli etti. Bu yorum komisyonuna C.H.P. li üyeler de katıldılar.

D.P. devrinde de milletvekili istihkaklarının 4 bin liraya çıkarılması, C.H.P. lilerin istihkakları ndirmek maksadı ile yaptıkları teklifin, aynı şekilde yorumlanması suretile gerçekleştirilmek istenmişti.

Millet Meclisi Bütçe Komisyonu, Maliye Komisyonunun görüşüne uymadı ve istihkakları, 2400 maaş ve 1200 lira yol-luk olmak üzere tesbit etti.

Suphi Baykam, istihkakların tesbitinde ikinci derece memur maaşının esas alınmasını istediysede, bu teklif ragbet görmedi.

Bu sırada, Türkiye Demir Yollar Derneği toplantısında demiryolcular, yol-luk ta aldıkları halde, milletvekili ve Senatörlerin trenlerde ücretsiz seyahat etmelerini «büyük haksızlık» olarak acı acı tenkit ediyordu.

YAZI MI TURA MI ?

Eski MBK. Üyelerinden Karavelioğlu, af isteyenler için:
.. Bu af meselesi bir paranın iki yüzü gibidir.. demiş, Bir yüzü ihtilâldir, bir yüzü afftır.

Dah, iyi ya, herhalde af isteyenler de buna güveniyorlar.. Malûm, isteyen bir yüzü, vermeyenin iki yüzü..

ırmızı plâkalı otomobil ve milletvekili maaşları, çok partili hayatın, mesele olmayan büyük meseleleri halinde kalacağı benzemektedir.

Tahtakılıç

Böyükbaş ile arzulamadığı bir zamanda güreş tutmaya zorlanan Ahmet Tahtakılıç'ın, cevabını hâlâ bulamadığı bir bilmece var. Tahtakılıç'ın çözemediği mesele şudur:

«A.P. ile C.H.P. sarmaş dolaş oldular. Çok iyi. Çok güzel. Ama çok daha önce, yani 27 Mayıs'tan önce sarmaş dolaş olsalardı, daha iyi değil miydi? O zamanlar, D.P. nin birinci takımına yüz vermeyenler, şimdi ikinci takımın sarmaş dolaş oldular. Bir türlü anlayamıyorum. Niye birinci takım değil de, ikinci takım?»

Radyoda sansürü.

Radyo reklâmlarında, D.P. devrindekinden geri kalmayan bir sansür-cü zihniyet sürüp gidiyor. Bu zihniyet, aşırı bir memur ihtiyatlılığı ile birleşince, YÖN'ün İstanbul radyosuna vermek istediği bazı reklâmların «Uygun görülmedi, gerekçesiyle reddedilmesine» yol açtı. YÖN, «uygunsuz» bulunan ve bu yüzden yayınlanmayan reklâmları, okuyucularının hükmüne sunuyor:

1) İnönü ve çevresindekiler. Nimet Arzak 20 Aralıkta YÖN'de. YÖN Gazetesi.

2) Öy Enstitüleri nasıl kuruldu? Nasıl Bozuldu? Sabahattin Eyüboğlu YÖN'de anlatıyor.

3) Halk Partisi Halktan nasıl uzaklaştı? Turan Güneş, 20 Aralıkta YÖN'de.

4) Öndörtler ne yapmak istediler?

Abdi İpekçi YÖN. Şimdi anladınız mı radyoların neden tatsız tuzsuz olduğunu?

Aydınlığa

Açılan

Pencere...

VATAN

OKUMAK BİR İHTİYAÇTIR

«VATAN okurlarına her gün en doğru haberi, en güzel yazıları, fıkra ve yorumları sunan basının devrimci gazetesidir. Yurtta ve dünyada olup bitenleri ancak «VATAN» da tam anlamıyla izleyebilirsiniz. Fikir ve Sanat çevrelerini en iyi veren gazete, hiç kuşkusuz, «VATAN» dir. Binlerce kişi gibi siz de yeni bir güne ancak «VATAN» la girebilirsiniz. «VATAN» işinizde, yuvanızda, tartışmanızda, kısacası her yerde sizinle birlikte olacak ilerici bir gazetedir.

Sosyal Devlet

Mümtaz SOYSAL

Anayasanın yapı-
lındaki en ilgi çe-
kici olaylardan bi-
ri, Komisyon çalışmaları sı-
rasında, Yeni Meclis bina-
sının üçüncü kat koridorla-
rında cereyan etti. Anaya-
sa Komisyonu toplantı hâ-
lindeydi; bir hademe, Baş-
bakan Yardımcısı İhsan Kı-
ziloğlu'nun Komisyon Baş-
kanı Enver Ziya Karal ile
dışarıda görüşmek istediği-
ni bildirdi. Kızıloğlu'nun
yanında Bayındırlık Baka-
rını Mukbil Gökdoğan ile C
HP'li temsilci Emin Soy-
sal da vardı. Biraz sonra,
Anayasa Komisyonu, Baş-
kan tarafından gizli otu-
ruma çağırılıyordu.

Çok geçmeden, gizli otu-
ruma gerektiren önemli
meselenin ne olduğu anla-
şıldı: Devrim Hükümetinin
Başbakan Yardımcısı, ta-
sarının birçok yerlerde
kullanıldığını öğrendiği
«sosyal» kelimesinin yerine
«daha türkçe» ve «daha
mutedil» bir kelime bulu-
nup bulunmayacağını «sor-
maktaydı»: «sosyal» kelli-
mesi, Kızıloğlu'nun ifadesi-
ne göre, içeride bazı çevre-
lerde, dışarıda da yabancı
dostlarımız arasında, Tür-
kiyenin siyasi rejimi baktı-
rından endişe uyandırmış-
tı.

Anayasa Komisyonu, kı-
sa bir görüşmeden sonra,
dışarıdan müdahalenin yer
sizliği ve değiştirme teklifi-
nin yanlışlığı üzerinde it-
tifakla anlaştı. Komisyon,
«sosyal» kelimesiyle daha
önce de meşgul olmuştu a-
ma, hiç de malûm endişeler
dolayısıyla değil.

«Sosyal» sözü, Temsilci-
ler Meclisinin Anayasa Ko-
misyonuna İstanbul Komis-
yonu yoluyla gelmiştir. O
Komisyonca M.B.K.'ne su-
nulan öntasarıda aynı terim
sık sık kullanılmaktaydı.
Temsilci Meclisi Komis-
yonu, olsa olsa, «sosyal»
yerine türkçe bir terim ku-
lanılıp kullanılacağı tartışmış,
kısa bir süre için
«toplumsal» veya «toplum-
cu» kelimeleri üzerinde dur-
muştur. «Toplumsal», sözlük
«sosyal» kelimesinin zaman
la, kullanıla kullanıla ka-
zandırdığı anlamı iyice bejr-
temiyordu. Radikal görüşlü
bazı üyeler tarafından İleri-
atılan «toplumcu» ise, mak-
sadı aşan bir ifade gibi gel-
di Komisyon çoğunluğuna;
kişi haklarını ezici, toplu-
mu ön plâna çıkarıp devleti
totaliterleştirici bir ko-
ku sezenler oldu. Bunlar di-
şında, Anayasa Komisyonu,
«sosyal devlet» terimi üze-
rinde önce pek fazla dur-
madı. Yirminci Yüzyılın i-
kinci yarısında, devletin
«sosyal» bir devlet olması
pek tabii geliyordu üyeler-
e. Yalnız üniversitelerden
seçilenler değil, CHP'nin
Komisyondaki temsilcileri
ve CKMP'li dört üye de
(sosyallikteki gerçek he-
yecan sularına göre, Hâ-
zım Dağlı, Sâdık Aldoğan,
Nureddin Arıoğlu ve Ab-
dülhak Kemal Yörük) aynı

fikir etrafında olmasa bile,
aynı kelime üzerinde birle-
şiyorlardı.
Anayasalara «sosyal dev-
let» kavramının girişinde,
biraz da moda salgınlarını
hatırlatan bir taraf var.
Kavram, önce, İkinci Dün-

ya Harbinden sonraki Dör-
düncü Cumhuriyet Fransa-
sının Anayasasında görül-
yor; Harpten sonra yapılan
yeni anayasaların hemen
hepsine ve bu arada Avru-
panın en liberal iktisadi
sistemine sahip olan Batı

Almanyanın Temel Kanu-
nuna bile girmiş. İkinci
Dünya Harbi sırasında
Fransa'daki, mukavemet
hareketi memleketin ger-
çekten zinde, vatansever ve
dürüst kuvvetlerinin sağda
değil, merkezin solunda ol-

ÇETİN ALTAN

İnsan devletine çalışmalıymış,
memleketine çalışmalıymış; ne
tehlikeli, ne zyanlı düşünce... İn-
sanın devletine çalışması, memleketine
çalışması hürriyetsizlik demektir, felâ-
ket demektir, casusluk demektir, re-
zalet, sefalet, ihanet demektir. Allah
kahretsin insanın devlete çalışmasına
taraf tarları..

İnsan, efen-
dim, zenginlere
çalışmalıdır. Hür-
riyet, rahah, sa-
adet bundadır.
Bir adam çıkar
ortaya, hem açık-
göz, hem paralı...
Nereden mi bul-
muş paraları, si-
ze ne a canım,
nereden bulmuş-
sa bulmuş. Ba-
basından kalmış,

ucuz arsa alıp, pahalıya satmış, resmi
kurdan kamyon getirip karaborsa fi-
atından piyasaya sürmüş; iş bilenin ki-
liç kuşanmış; cebine doldurmuş para-
ları... Üstelik açık göz de... Topal et-
rafına garipleri, bir güzel çalıştırıyor on-
ları. Dünyanın en ideal sistemidir bu.
Garipler çalıştıkça çalışır, çalıştıkça
çalışır. Başlarındaki açık göz de, onlara
yövmiye verir. Tabii bu yövmiye garip-
lerin yaptığı için gerçek değerinden
çok daha azdır. Meselâ günde on lira
hük bardak yapan bir garibe, üç lira
yövmiye verilir. Aradaki yedi lira otu-
duğu yerden açık gözün cüzdanına girer.
Yüz garip çalıştıyorsa, günde yedi yüz
lira... Garipleri kovma, hörlama, kor-
kutma cakası da caba... Böylece mem-
lekette zenginler çoğalır. Zenginler ço-
ğaldıkça iş yerleri artar. İş yerleri art-
tıka da garipler çalışma alanı bulur.
Hürriyet içinde kalkınma böyle olur.

Böyle fiyatları bir sistemin aleyhinde
bulunmak kadar büyük günah yoktur.
Başkalarını çalıştıranlar, bunu anlamı-
yanlara, inansızların insanlara değil,
devlete çalışmasını isteyenlere çok kı-
zarlar:

— Halk ediyorsunuz namussuzlar,
memleketi batıracaksınız, derler.

Başkalarını çalıştırıp prens gibi bir
hayat sürmek dururken, bu düzeni boz-
mağa, garipleri iktisadi kölelikten kur-
tarıp, vatandaş durumuna yükseltmeye
kalkmak ne demektir?

Eğer zenginler çok kazanıyorsa dev-
let vergi almalı, fakat asla bu buyur-
ma ve garipleri çalıştırma saltanatını
değiştirmemelidir.

Hem sonra sermayenin riski vardır.
Maazallah ya kâr etmezlerse. O zaman
kim öder onlara paracıklarını... Ama
garipler çalışırken ölüverirlermiş, ko-
vulmuşlar, işsiz ve aç kalırlar. Gerç
sermayenin kâr getirmeyişidir. Gerç ser-
maye kâr getirmeyince bankalar onlara
yardım ederler, eski kârlarla sağladık-
ları akırlar, biriktirdikleri paraları im-
datlarına koşarlar ve onları hiç bir za-
man aç bırakmazlar ama olsun; kolay
değildir kâr etmemek.

Memleketin hürriyet içinde kalkın-
ması için herkesin başkasını çalıştır-
ması lazımdır. Bugün o başkalarını ça-
lıştırır, yarın sen fırsatını bulursun
başkalarını çalıştırsın, öbür gün öte-
ki başkalarını çalıştırır. Bir zenginlik,
bir zenginlik... Başka türlü zengin olu-
namaz. Yer yüzünde kimseyi çalıştır-
madan ve ödenen
yövmiyeyle yara-
tılan gerçek değer
arasındaki farkı
ceb cindirmeden
zengin olmuş kaç
kişi vardır? Bunu
tenkit çok ayıptır.

Bir memlekette
çok insanlar az in-
sanlar rahat ya-
şamalıdır. Sonra
onlar ölünce pa-
ralarını çocuklarına bırakırlar. Çocukları
da başkalarını çalıştırarak aynı rahat ha-
yatı devam ettirirler. Hürriyet, adalet,
musavat böylece gerçekleşir.

Kimse başkalarını çalıştıranların ne
kazandığını sormalıdır. Bunu sormak
sermayeyi ürkütmek demektir. O za-
man memleket zor duruma düşer. Dev-
let de zenginleri fazla kontrol etmeme-
lidir. O zaman da zenginler paralarını
memleketlere kaçırlar. Memleke-
tin selâmeti için kimsenin onlara dil
uzatmaması gerekir. Devlet hiç bir za-
man başkalarını çalıştıranların ve on-
ların ve onların sırtından geçinmelerin
başardığı şeri başaramaz. Onun için
devleti sevmek vatan ihanetidir. İstihsal
vasıtalarının fertlere değil, devlete ait
olmasını istemek de vatan ihanetidir.

Gariplerin haklarını aramaları da va-
tan ihanetidir. Çalışanların parti kura-
rak partementoya girmeye uğraşma-
rı da vatan ihanetidir. Ücretlerin art-
tırılmasını istemek de vatan ihanetidir.
Bu konularda yazılmış kitapları oku-
mak da vatan ihanetidir. Bunlar hep
hürriyet aleyhtarı hareketlerdir. Teh-
likeli eğilimlerdir bunlar. Tehlikeli ol-
mayan, vatanperver hareket, insanla-
rın insanlara çalışmasını kabul etmek
ve ötesine fazla karışmamaktır.

Başkalarını çalıştıranlar için eşsiz bir
sistemdir liberalizm. Zenginler zengin
oldukça gariplere de az çok yardım e-
deceklerdir. E daha ne ister bu garip-
ler yani? Zenginleri de devlete çalıştır-
mak mı? Zenginler vatanperver olduk-
ları için asla devlete çalışmazlar. Ken-
dilerine çalıştırır. Ve hattâ sade garip-
leri değil, devleti de — nüfus kullana-
rak — kendilerine çalıştırır.

İnsanlığı, hürriyeti, adaleti sevenler
liberalizmin savunmasını yapmalıdır-
lar. Nitekim biz insanlığı, hürriyeti ve
adaleti sevdiğimiz için bu savunmayı
burada yapıyoruz işte. Zenginler kim-
bilir nasıl memnun olacaklar ve kimbi-
li bizi nasıl takdir edecekler şimdi...

Muharrem İhsan KIZILOĞLU

Aslına bakılırsa, anayasatardaki kelimecikler, dev-
let hayatı bakımından pek az şey ifade eder.
Önemli olan, bunların yorumlanmış, uygulanış
tarzları ve imkânlarıdır; kelimeler, kat'i gerçeklere uya-
bildikleri ölçüde yaşayabilirler.

Türkiye'nin kat'i gerçeklerinden bazılarını hızlı nü-
fus artışında, kaynakların azlığında, istihsalın düşük-
lüğünde olduğu kadar, kafaların içinde de aramak ge-
reker. Bunun için, bazı düşünce tarzlarını, davranışları
incelemekte, bunların köklerini araştırıp aradaki sebep
ve menfaat bağlantılarını ortaya koymakta da fayda
vardır. 1961 Anayasasının yapıışı, Türkiye devlet sis-
temi, iktisadi kalkınma yolları ve toplumsal hayat dü-
zeni konularındaki bütün fikir dağarcıklarının ortaya
dökülmesine yol açtı. Fakat, Kurucu Meclis'in toplandığı
6 Ocak 1961 tarihi ile seçimlerin yapıldığı 15 Ekim 1961
günü arasındaki devreye, gerçekte, yeni bir Anayasa
yapma devresi olarak değil de, askeri idâreden sivil idâ-
reye geçişin yollarını arama devresi şeklinde bakmak
doğru olur. Normal şartlar altında hiç uzlaşmaz gibi
görünen tutumların uzlaşabilmesi, Anayasa Komisyonu
tasarısının — son dakikada ortaya çıkan küçük bir istis-
na dışında — muhalefet serhi olmadan Genel Kurul
la sevk edilmesi ve Kurucu Meclis'te Anayasaya kırmızı
oy veren bir tek üyenin bile ortaya çıkmaması, bu ana
amacın ışığında daha iyi anlaşılmalıdır. İstan-
bul Komisyonu tasarısının muhalefet serhlerinden âdetâ
boğulmuş ve parçalanmış bir hâlde Millî Birlik Komite-
si'ne gönderilmesiyle birlikte askeri idâreyi sürdürmek
şeklindeki niyetlerin daha da cantandığı daıma söylen-
miştir. Bunun içindir ki, Temsilci Meclisi'ndeki Ana-
yasa Komisyonu'nun ilk toplantısından itibaren, asla
şekli bir karar şeklinde ifade edilmeyen, fakat herkesçe
benimsendiği muhakkak olan istek, düşüncelerde fazla
parçalanmağa gitmeden ortak bir zemin üzerinde anlaş-
mak istediği. Bütün anayasaların nihayet birer uzlaş-
ma vesikası olduğu unutulmadı.

Bununla birlikte, çeşitli konularda tartışmalar, çekişmeler,
hattâ fikir «kavgaları» olmamış değildir. Bun-
lardan bazıları, aslında pek büyük bir şey değiştirme-
yen kelimeler üzerindedir; fakat kavgalarda kullanılan
metodlar ve düşünceler başka meseleleri aydınlatmak
için değerli ipuçları verebilir. Bazı tartışmalar ise, dev-
letin temel kurumlarıyla ilgili konular üzerindedir;
bunların incelenmesi rejimin sürekliliği hakkındaki tartış-
malara ışık tutabilir.

Bu yazı serisi, çalışmalara katılmış bir kimsenin
az çok kronolojik bir sıra tâkip eden «hatırat-ı» veya «if-
saat-ı» sayılmamalıdır. Yazılardaki amaç, çeşitli konu-
larda çarpışan görüşleri, görüş sahiplerinin pek açık-
lanmamış davranışlarıyla birlikte ortaya koymak, bazı
sonuçlara nasıl varıldığını belirtmek, erişilen çözümler-
inin değeri üzerinde durmak ve nihayet, en önemlisi,
bu konulardan hareket ederek Türkiye'nin temel rejim
meselelerini tartışmaktır.

1924'ten beri Cumhuriyet nasıl tarif edildi?

1924 Anayasası, Madde 2

20 Nisan 1924 metni:

«Türkiye Devletinin dini, din-i İslâmdir; resmî dili Türkçedir; makarri Ankara şehridir.»

18 Nisan 1928 metni:

«Türkiye Devletinin resmî dili Türkçedir; makarri Ankara şehridir.»

5 Şubat 1937 metni:

«Türkiye Devleti Cumhuriyetçi, Milliyetçi, Halkçı, Devletçi, Lâik ve İnkılâpçidir. Resmî dili Türkçedir. Makarri Ankara şehridir.»

Siyasal Bilgiler Fakültesi Anayasa

Tasarısı, Madde 1

«Türkiye Devleti, lâik, demokratik, sosyal ve devimsel bir Cumhuriyettir.»

İstanbul Komisyonu Anayasa Öntasarısı,

Madde 1, Fıkra 1

«Türkiye demokratik, sosyal ve lâik bir cumhuriyettir.»

Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu,

«Başlangıç, Genel Hükümler ve Temel Haklar Alt Komisyonu» raporu

«Türkiye demokratik, hürriyetçi, sosyal ve lâik bir cumhuriyettir.»

«Temsilciler Meclisi Anayasa Komisyonu

Genel Kurulunda kararlaştırılıp Alt Komisyonunun madde taslağında yer alan metin

«Türkiye Cumhuriyeti demokratik ve lâiktir; insan hak ve hürriyetlerine, çalışma ve sosyal adalet esaslarına dayanır.»

Komisyonca Temsilciler Meclisinin

sunulan tasarıdaki metin

«Türkiye Cumhuriyeti, demokratik ve lâiktir; insan hak ve hürriyetlerine, çalışma ve sosyal adalet ilkelerine dayanır.»

Temsilciler Meclisinde ikinci

görüştürmeden sonra aldığı şekil:

«Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.»

Millî Birlik Komitesi'nin yaptığı değişiklik

«Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.»

Temsilciler Meclisi, bu değişikliği kabul etmiş ve madde Karma Komisyona gitmiştir.

Karma Komisyonda kaleme alınıp Kurucu

Mecliste kabul edilen metin

«Türkiye Cumhuriyeti, insan haklarına ve Başlangıçta belirtilen teml ilkelere dayanan, millî, demokratik, lâik ve sosyal bir hukuk devletidir.»

(Anayasa, madde 2)

duğunu ortaya koymuştu. Harp sonrasında Kurucu Meclislerinde ilk defa geniş ölçüde temsilci bulundurabilen kitleler, devleti kendi refahlarıyla ilgilendirecek hükümlerin Anayasa'ya konması için çok uğraştılar. «Sosyal Cumhuriyet» kavramı, bu istekler ile onlara karşı koyan fikirler arasında bir uzlaşma olarak ortaya çıktı. Yıkıntı yıllarından sonra, «refah devleti» fikrine eğilen ülkelerde de, «sosyal devlet» formülü, vatandaşların belli bir refah seviyesinden aşağıya düşmemelerini sağlamayı kendisine amaç edinen, bunun için sosyal güvenlik kurumları ve sosyal sigortalar kurmakla zorunlu bulunan devlet rejimlerini ifade etmek için kullanıldı.

Türkiye'de de, 27 Mayıs'tan sonra sık sık duyulan «sosyal devlet» terimi, daha çok, bu Batıdan aktarılmış anlamıyla kullanılmış, az gelişmiş bir memlekette «sosyal devlet» ne demek olabileceği üzerinde durulmamıştır. M.B.K. üyeleri de dahil olmak üzere, hemen herkesin sosyal güvenlikten bahsetmeğe başlaması, Türkiye gibi bir memlekette daha uzun müd-

det romantik kalmaya mahkûm, batılı anlamda bir «sosyal devlet» anlayışının yayılmasına yol açmıştır. Kalkınma meselelerini özel teşebbüs eliyle çoktan çözmüş memleketlerde, geniş ölçüde sosyal güvenlik tedbirlerinin alınmasıyla, kitlelerin hayat seviyelerinde gözle görülür bir artma olduğu ve bu yüzden İktisadî gelişme temposunda bir yavaşlamanın doğmadığı muhakkaktır. Türkiye gibi bir memlekette ise, kalkınmayı yavaşlatmak, pahasına «sosyal»lık üzerinde durmak yoksulluğun paylaşılmasını ibaret kalacak, hatta bu yüzden yatırımlara ayrılabilecek imkânlar, yattırırsat, fakat derleri giderici mahiyette olmayan tedbirler için harcanacaktır. Uygun formül, olsa olsa, sosyal adalet içinde kalkınma olabilir ve kalkınma, sosyal adaleti sağlayacak bir yol olarak düşünülebilir, düzenlenebilir.

Anayasa Komisyonu, bu mesele üzerinde de durdu. Komisyonca gerçekleştirilen kalkınma görüşünü savunan üyeler, «toplumcu» kelimesinden sonra, «çalışma» kavramını da ortaya attılar. Türk milletini gibi, kal-

ınmak için çalışmak, çok çalışmak zorunda olan bir millette, çalışmayı devlet kuruluşunun temel unsurları arasında ilân etmekte fayda vardı. Kaldı ki, çalışma, müslümanlık da dahil olmak üzere, bütün dinlerce kutsal bir kavram olarak tanınmaktaydı; 1948 İtalyan Anayasası bile, İtalya'nın «çalışma üzerine kurulmuş bir cumhuriyet» olduğunu belirtiyordu. Sosyal devlet kavramı, böylece, «çalışma» ve «sosyal adalet» unsurlarına ayrılmış oluyor, devletin sosyal adaleti gerçekleştireceği belirtilmekle birlikte bu amaca çalışmayla erişilebileceği ve çalışanların saygı göreceği ifade ediliyordu.

«Çalışma» kelimesi Komisyonca önce pek tutulmadı. Çalışma mükellefiyetinin, mecburi iş kamplarının akla gelebileceğini söyleyenler oldu. Kelimenin

reddedilmesine rızık kalmışken, hiç beklenmedik bir uzlaşma ile herkesi memnun eden bir formüle varıldı.

Muammer Aksoy, Münci Kapani ve Tarık Zafer Tunaya'dan kurulu olan, fakat, daha çok Aksoy-Kapani ikilisi hâlinde çalışan «Başlangıç, Genel Hükümler ve Temel Haklar Alt Komisyonu», «sosyal devlet», «sosyal adalet» kavramları üzerinde takdire değer bir kısıncıklıkla durmakla birlikte, kalkınma amaçları için klâsik hürriyetlerden en ufak bir fedakârlıkta bulunmanın tehlikeli olabileceği ve Menderesvâri yorumlara gidilebileceği inancındaydı. Onun içindir ki, Alt Komisyon, hazırlık çalışmalarından sonra, Komisyon Genel Kuruluna sunduğu ilk raporda, devleti tarif eden formül üzerinde tekrar durulabileceğini ve İstanbul Öntasarısındaki

«demokratik» kelimesinden sonra, bunun «halk demokrasisi» olmadığını göstermek üzere, bir «hürriyetçi» niteliğinin eklenmesini doğru buluyordu.

Zamanla, görüşmeler sonunda, «insan hak ve hürriyetleri» şeklini alan bu formül, «kalkınmacılar»ın «çalışma ve sosyal adalet» formülünün yanında bir «krş - ağırlık» mahiyetini kazanmaktaydı. Böylece, her iki görüş de uzlaşmaktaydı. Komisyon, eriştiği sonuçtan memnun, Anayasa'nın ikinci maddesini temsilciler Meclisi Genel Kuruluna şu şekilde sevketti: «Türkiye Cumhuriyeti de

mokratik ve lâiktir; insan hak ve hürriyetlerine, çalışma ve sosyal adalet esaslarına dayanır.»

İşte, temeldeki ilk kavga, Komisyonca böyle makkûl bir uzlaşmaya bağlanan formülün «çalışma» ve «sosyal adalet» terimleriyle dolayısıyla, Genel Kurulda koptu. Kızıoğlu'nun şahsında Komisyon kapısına gelen zihniyet, bu defa, oldukça kalabalık bir taraftar grubu bulmuş, görüşürde kelimeleri hedef alarak, aslında, bazı çıkarlara dokunan maddeleri değiştirmeğe uğraşmaktaydı. Bu ilk meydan muharebesi, e-nine biyuna incelenmeğe de geçecek kadar önemlidir.

Gelecek yazı : Genel Kurulda Sosyal Devlet çekişmeleri...

birikmiş
paranız
için

YAPI
ve
KREDİ
BANKASI

SÂKİT OLMİYANLARIN İÇYÜZÜ / 1940-1950

NİMET ARZIK

İnönü'yü sevsek de sevmesek de, hayatının pek müstesna bir hikâye olduğu muhakkak...

Altında küt burunlu makam otomobili, beraberinde yâver, Cumhurbaşkanlığı İsmet İnönü Meclisi geldi. Yetkilerini Celâl Bayar'a devredecekti. C.H.P seçimi acıklı bir şekilde kaybetmişti.

Az sonra vatandaş İsmet İnönü, yanında heykelleşmiş yâveri Meclisten çıktı. Bir taksiye binip uzaklaştı: Bir devir kapanmıştı. Çetin bir imtihanı: Zirve yalnızlığına alıştı: Paşa; şimdi toplum içinde yalnız kala caktı.

15 sene hükmetmişti. Paşa şimdi hüküm altında yaşayacaktı.

Kaybetmişti Paşa. Galibin kendisine reva göreceği muameleyi kabullenenecekti.

Bunlar gene kaderin çekilir gam yüküydü. Asil dostları ona «Sen suçlusun. Sen bizi sürükledim. Sen, sen, sen...» diye hücum edeceklerdi, Nitekim yaptılar da.. (Paşayı gönlüce tutmam. Durumu, tutumu, ekolü hattâ sesi bana yabancıdır. Şunu teslim etmek gerekiyor kendisine. Azrailin dahi işlediği suçlar şahsına yüklenildiğinde bir tek kere ağzını açıp: «Ben sorumlu değilim, sorumlu su» demedi. Suçunu da meziyetini de inkâr edecek değiliz. Ondan sâlavatsız, hakaretsiz, tabii bir şekilde bahsetmek hakkını ister ve alırız..

C.H.P çözüm halindeydi. C.H.P'ye duyulan nefret heyelan gibiydi. Bugün dahi izleri silinmedi bu nefretin milletin büyük bir kısmında...

Paşanın imdadına «şekilpereslik» yetişti. Şekil iç sarsıntısının etrafına dolandı zırh gi bi: «Milletimin iradesiyle gidiyorum». Büyük lâkırdılardı bunlar. Zor durumda insan bunları kendine söyleyebilirse inanır da. Söyliyebilmek çetin.. Yalnız, en ufak bir sarsıntı karşısında babanızın bile merhabasının «İklaşığı» bir çevrede «şekli» muhafaza etmek güçtür. Bunda üç faktör Paşanın yardımcı oldu:

1) Ömür faktörü. İsmet Paşa. Allah vermeye 1950 de veya 1946 da dünyadan göç seydi nasıl anlardı ki?.. (İsmet Paşa gene Allah vermeye, 27 Mayıs'tan önce dünyadan göçseydi, nasıl anlardı ki?.. Bazen de biraz ters te işliyor bu ömür faktörü..)

2) En büyük yardımcı faktör Menderes'in tutumu ve psikolojisi oldu.

3) Şahsiyeti. İnönü'nün şahsiyeti çok «kavi» idi. Başına bir faninin başına ne gelebilirse gelmişti. Hem şöhret, hem mihnet yönünden.. 1950 de seçim kaybedildiği vakit memleketin en nefret edilen adamıydı. Sonra 67 yaşında sıfırdan başlamış ve nefrete ters yolu katetmişti. Bir an gene bir kütle onu tanımlayacak oldu. Fakat milletin artık «Tanrı'dan başka tanrıya tahammülü yoktu. Bugün taraftarlarıyla, düşmanlarıyla, kendisine oy veren ve vermeyenlerle, normal bir lider durumuna getirilmiştir millet tarafından. Belki bu durum hep had tutumların «sivilliğine» alışmış olan bir adam için tutumların en gücüdür. Amma artık herkesin «sivilleşmesi» gerekmektedir..

Onu sevsek de sevmesek de, hayatının müstesna bir hikâye olduğuna mutabık olmamakta imkân yok.

Büyük sinemanın holü kaynaşma halindeydi. Heyecanlı bir kordela geçilecekti. Kit eğlenceli Ankaranın gecimsiz çiftleri salonun karanlığında iki saat için huzura kavuşacaklardı. Gişenin önünde yerinde sayan kavisli kuyruğa bir ters kavis daha eklenmişti.

Birden uğultu dindi, mırıltı başladı. Bıçak YÖN, 20 Aralık 1961

la kesilecek kadar katı bir sevgisizlik etrafında. Camlı kapıdan, birbirine dayanarak ufak tefek bir çift giriyordu.

Adamın kor gibi yanar gözleri vardı. Sım siyah. İçini yendiği belliydi. Kadın zarıftı, inceydi, yanındakinin kolundaki parmaklarını hafif hafif oynatıyordu. Bu temas: «Bak ben buradayım» demektir. Yanındayım. Bu da geçer.. Biz neler geçirmedik seninle beraber.. Toplumun nankörlüğüne gelince.. Toplum nankördür.. için acımasın.. Ve çift ilerliyordu. Birden önlere kestiler. Halk yol vermiyordu. 25 inci saatin kabadayıları, kabadayılıklarını gösteriyorlardı. Filmin başlıya cağını haber veren boğuk gong olmasaydı, ne olacağı, nasıl biteceği kestirilemezdi. Bir birine dayanarak kendine güçle yol açan çift unutuldu ve halk salona çullandı.

O gün ilk defa içim sızladı. Halbuki kurumlana kurumlana D.P'ye oy atmıştım. Biz zaten kimseye oy atmamıştık ki, İnönüye karşı kullanmıştık oymuzu, o kadar.. O gün bu muameleyi yapanlar'dan çoğu Paşanın dalkavuşuydu, yarın gene etrafına işlişlerdi «bal alma» imkânını görürlerse Paşadan ve onlara kıyır gösterişiz insanları filip bir yana, enlere kucak açardı. Paşa.. Biz de idarecisi de değişmiyor, idare edileni de.

Ne düşünmüşü acep o anda. İnönü? Bu hâlâ zihnini kurcalar. Çok mu ağır gelmişti ona bu muamele, yoksa onu gururunda dik leştirmiş miydi? Bilemem. Psikolojisi o kadar yabancı ki!

İnönü bu şartlar içinde «muhalefet» etmeğe başladı..

1950 seçimleri neden dürüstlük içinde ceryan etti?... Bu nun başlıca iki sebebi var

İkisi de şahsî. Bizde herşey şahsîdir.

Demokrat Partinin kazanacağı ümid edilmiyordu. Demokrat Partinin kendisinde bile bu sınıt yoktu. İkincisi kararı elinde tutan adamın «gocunacağı cihet olmaması». Bunu bir konuşma esnasında eski Millî Savunma Bakanı Hüsnü Çakır'a iyi ifade etmişti İnönü.. «Benim pozisyonuma gelen adamı o cı bakımından korkacağı şey yoktur..» O cihet bakımından korkacağı şey yoktur..» O cı irtikanlar bir Amerika'da cıfık. İsviçre bankalarında döviz meseleleri çıkartmışlardı o zaman (sonradan her iktidardaki için çıkartıkları gibi) ve İnönü'nün sözleri o sivilentiler üzerineydi. Tekrar ediyorum bir de bu kadar ezici bir yenilgiyi kat'iyen tahmin etmemişti. Bu hususta, endişelenenlerin omuzuna «mültefit mültefit» vurmuş.. «Korkmayın» demişti, «ancak bir kaç mebus sızabilir onlardan Meclise». Yenilgiyi tahmin etseydi, nasıl hareket ederdi? Kestiremem. O günün İsmet Paşasını tanımıyorum yakın dan. Etrafı nasıl hareket ederdi? Seneler ce iktidardan uzaklaşmayı kabullenemiyen etrafı?.. Etrafının ne tesiri olurdu bilemem. Ah o çevre.. Kısa bir zaman için eğer C.H.P'ye bazı vatandaşlar sınıt başladsarsa, geçmişte kuşakların o partiye hâkim olacaklarını sanmalarındandır. «Bütün ikhalleri arkasında bırakmış adam» netice olarak 1950 seçiminin dürüst olmasını sağlamıştı, netice bu!

1943-50 arasındaki çevreyi gözümün önüne getiriyorum.. Çok iktidardı. Her bakımdan. O zamanlı sosyete toplulukları fotoğrafları hiç elinize düştü mü?.. Yüzlerin hamlığı, alın kemiklerinin darlığı, vücutların tulumluğu, duruşların talimsizliği gözünüzün önüne geliyor mu?.. Böyle fotoğraf-

lar elinize düştüyse ve alıcı gözle baktıysanız, ne bekleyip ne beklemediğinizi bu senelerin «aslarından» kolaylıkla anlarsınız.

Ekâbir 1950 senesinden sonrakinden daha tımturaktıydı, daha tafralıydı, daha ağır görünüşlüydü. Şekle daha çok önem veriyordu. D.P ekâbirine yapmış ne yapmamışa davul çala çala, tellâl bağırta bağırta. Kahve delikanlısı fiyakasıyla yapmıştır. Bunların çoğu içten daha pazarlıklı, daha saman altından su yürütücüyüdü. Suyfa beraber birçok şey de yürütüyorlardı. İsmet Paşa ayrıydı. Kendi halinde ufak bir grup da vardı. Son senelerin vekillerinin çoğu faziletliydi. Belki demokratlarda daha kalabık bir zümre dünyaya nimetlerinden sebeplendi. Belki bunlar daha acemî ve aceleciydiler.. Belki benim ta nıdığım C.H.P artık toklaşmış bir C.H.P idi. D.P'iler açtılar aç.. Hem nasıl aç.. Pa raya aç, pula aç, kadına aç, sandete aç, itibara aç..

Tasavvurlarında olduğu gibi belki 2000 senesine kadar kalsalardı, onlar da doyarlardı. Doymazlar mıydı?.. Sinemalarda, kalabalıklar görüldünüz beyaz perdede. Öndekilerin yüzleri dev yüzlerdir, arkadakilerin pıre. Belki yakınlık uzaklık kabahatların ebadını bu şekilde büyütüyor veya küçültüyor. Zaman aşımının kanunda bile yeri var. 15 sene evvel işlenmiş suçlar, bugün dahi ortaya dökülse.. Kimenin içinde fazla birşey kıpırdamaz.. Köpek davasını 20 sene sonra düşünün..

Herşeyin çapı da daha dardı.. İhaleler vardı meselâ.. Yarısı danışıklı doğuşuklu her halde.. Fakat D.P devrinde ihaleler 60 milyon ve sınıstimal 30, C.H.P devrindekiler meselâ 6 milyonluktu da, sınıstimal de ona göre.. Herşeyin hacmi büyüdü sonradan.. Faziletizliğin de..

Sonra.. başkâkinin çok mühim rolü vardı. Başta İsmet Paşanın mazbut bir hayatı vardı. Avrupalı şekilde mazbut.. Onun için çevre gönül dileğince açılıp saçılmıyordu..

Seviye meselesine gelince.. pardon size o zamanın büyüklüklerini de ve eşlerini de tanıdım. Vardı, aralarında gerçekten medenileri vardı.. Onlar zaten «devamlı ikbal» de değildiler, batıp çıkıyorlardı.. rüzgârlara, keyfe, ihtiyaca göre. Bütün ömürler yalnız şöhretlerinin maddî ve manevî yaldızında geçmiş

Hayatının her safhasında İnönü, eşini yanından ayırmamıştır.

Gelecek yazı
Başbakan Saracoğlu

BİLDİRİ

YÖN gazetesi etrafında toplananlar, inandıkları ve savunacakları fikirleri, gazetesinin ilk sayısında yayınlanacak ortak bir bildiriyle okuyucularına ve Türk kamu oyuna açıklamayı bir ödev bildiler. Hazırlanan bildiri, Türk toplum hayatının çeşitli kesimlerinde görev almış kişilere danışılarak, onların fikirleri gözönünde tutularak meydana getirildi. İmzalanın bir kısmı, ilk metinlerdeki noktalar hakkında düşüncelerini ve tekliflerini belirttiler. O şekilde, bugün okuyuculara sunulan nihai metin, altında imzası bulunanların ortak inançlarını ve üzerinde anlaşmaya vardıkları ortak zemini ifade etmektedir.

Aslında, aynı inançların çok daha geniş bir kitle tarafından da benimsendiğine eminiz. Bu sebeple YÖN, imza kampanyası açıyor. Bildirideki inançları benimseyen okuyucularımızdan ricamız, toplum hayatının hangi kesiminde bulunurlarsa bulunsunlar, öğretmen, memur, yazar, subay, öğrenci, iş adamı, sanatçı, mühendis, politikacı, sendikacı çiftçi, vs. olarak bu ortak görüşlere katılırlarsa, imzalarını, okunaklı ad ve soyadlarıyla mesleklerini de belirterek, YÖN'ün Ankara adresine göndermeleridir. İmzalar, önümüzdeki sayıdan itibaren, elimize geçiş sırasına göre yayınlanacaktır.

Bildiri, metinde de belirtildiği gibi, olumlu tartışmalara yolaçmak amacıyla da yayınlanmıştır. Bu bakımdan, bildirideki görüşleri bütünüyle benimsemeyen, bütünü yahut şu veya bu bölümü hakkında kend inancını belirtmek isteyen okuyucularımızdan da ricamız, bunları, mümkün olduğu kadar kısa olarak bize bildirmeleridir. İkinci sayıdan itibaren, «YÖN MEKTUPLAR» köşemizi kendilerine açık tutulacaktır.

İmzalarını veya görüşlerini bildirmek isteyen okuyucularımız, zarflarının üstüne «BİLDİRİ» diye yazdıkları takdirde işlerimizi kolaylaştırmış olacaktırlar.

Türk halkının, çok çetin iktisadi, siyasi ve sosyal meseleler ortasında, kendisini bütün özlemlerine kavuşturacak bir yön aramakta olduğu bu günlerde, toplum hayatının çeşitli kesimlerinde görev almış olan bizler, altına imzalarımızı attığımız bu bildiri ile, ortak inançlarımızı açıklamayı doğru bulduk. Böyle bir bildirinin meselelerimizi çözmekte faydalı olabilecek olumlu tartışmalara yol açacağını düşünüyoruz.

1 ATATÜRK DEVRİMLERİYLE AMAÇ EDİLEN ÇAĞDAŞ UYGARLIK SEVİYESİNE ULAŞMANNIN, EĞİTİM DAVASINI SONUÇLANDIRMANIN, TÜRK DEMOKRASİSİNİ YAŞATMANIN, SOSYAL ADALETİ GERÇEKLEŞTİRMENİN VE DEMOKRASİ REJİMİNİ SAĞLAM TEMELLER ÜZERİNE OTURTMANIN, ANCAK, İKTİSADİ ALANDA HIZLA KALKINMAKTA, YANI MİLLİ İSTİHSAL SEVİYESİNİ HIZLA YÜKSELTMEKTE GÖSTERECEĞİMİZ BAŞARIYA BAĞLI OLDUĞUNA İNANIYORUZ.

Atatürk devrimlerinin amacı olan Batılılaşmak, en geniş anlamıyla, Batının istihsal seviyesine yaklaştığımız ölçüde gerçekleştirilebilir. Türkiyedeki istihsal seviyesi yükseldikçe, memleketin sosyal yapısı değişecek, şehir - köy ikiliği ortadan kalkacak, imkânlar genişleyecek ve Batı uygarlığının temeli olan akılcı düşünce kütlelere yayılacaktır.

2 Ne kadar çok gayret sarfedilirse edilsin, düşük bir istihsal seviyesiyle, kütlelerin kültür seviyesinde esaslı bir yükselme sağlamak hayaldir. İşsizlik, açlık, çıplaklık, soğuk ve sefalet, kütlelerin eğitime yönel-

mesini engelliyecek, yaşama içgüdü, öğrenme merakından daha ağır basacaktır.

3 Demokrasi, her şeyden önce, insan haysiyetine dayanan ve insanı üstün değer sayan bir rejimdir. Açlığa, işsizliğe, evsizliğe çare bulamıyan bir rejimin, ne kadar üzerinde titrsek titriyelim, demokrasi olmaktan çıkması ve bir gün çökmesi tabiidir. Türk demokrasisinin yaşatılması, açlığı, işsizliği ve evsizliği ortadan kaldıracak yüksek bir istihsal seviyesine götüren yolları bulmakla mümkün olabilir.

4 Millî gelirin hızla artmasına önem vermeyen bir sosyal adalet politikası da, yoksulluğun bölüşülmesinden öteye geçemeyecektir. Buna karşılık, sosyal adalete yer vermeyen bir kalkınma politikası başarısızlığa mahkûmdur. O halde, sosyal adalet politikasının başlıca araçlarından biri de istihsal seviyesinin yükseltilmesi olmalıdır.

BUGÜN TÜRK TOPLUMUNA YÖN VEREBİLMEK DURUMUNDA BULUNAN ÖĞRETMEN, YAZAR, POLİTİKACI, SENDİKACI, MÜTEŞEBBİS VE İDARECİ GİBİ KİMLERİN, BELLİ BİR KALKINMA FELSEFESİNİN ANA HATLARI ÜZERİNDE ANLAŞMAYA VARMALARINI ZARURİ SAYIYORUZ.

5 Yirminci yüzyılda, haberleşme araçlarındaki gelişme sonucunda, kütleler,

başka memleketlerdeki veya başka tabakalardaki yüksek hayat standardının varlığını öğrenmekte ve asıl önemlisi, bu standarda erişmenin mümkün olduğunu görmektedir. Yoksulluğumuz, bu yüzden, artık daha ıstıraplı bir şekilde hissedilmektedir. Hızlı nüfus artışı v meselelerimizin bu artışa uygun bir tempo ile ele alınmayışı, durumu daha da ağırlaştırmıştır.

Türkiye, bugün, ciddi bir iktisadi ve sosyal buhranın içinde -dir. Sosyal buhran, iktisadi buhranın tabii bir sonucu olarak ortaya çıkmıştır.

Geri bir tarım, artan ithal ihtiyacımızı karşılayacak kaynakları sağlamak şöyle dursun, hızla çoğalan nüfusun beslenme ihtiyacını bile karşılayamamaktadır.

Topraksızlık, artan nüfusu şehirlerle doğru itmekte, şehirlere akan bu nüfusa iş ve mesken sağlanmasında güçlük çekilmektedir. Köklü tedbirler alınmazsa, geçeköndü ve işsizlik, önümüzdeki yıllarda millet hayatının tehlikeli bir yarısı haline gelerek sosyal ve siyasi düzenin bozulmasına yol açabilecektir.

Hızlı nüfus artışı yüzünden, Türkiye nüfusunun yarısını 18 yaşından küçük gençler teşkil etmektedir. Son olayların da açıkça ortaya koyduğu gibi, çağ halinde gelen bu gençlerin büyük bir kısmına okul ve sağlam bir gelecek sağlamak mümkün olmamaktadır.

İsmin hazin tarafı, Türkiye'nin kaderine hâkim olabilecek durumda bulunan çevrelerde, karşı karşıya olduğumuz çetin meselelerin suuruna henüz varılmamış olmasıdır. Bu çevrelerce benimsenen ve uygulanabilecek olan bir kalkınma felsefesi yoktur. Kalkınmanın anlamı bütün genişliği ile anlaşılabilmiştir. Köklü reformlara girişmeden kalkınmanın başarılamıyacağı ve buna karşılık, kalkınma sonucunda toplum düzenine, insan davranışlarına bazı değişikliklerin geleceği unutulmaktadır. Bu yüzden, hem kalkınma istenmekte hem de köklü reformlara karşı konulmakta ve yeni davranışlar yadırganıp kötülenmektedir. Böyle bir tutumun sonucu olarak, toplum hayatının gidişinde söz sahibi bir çok kimse, dış yardımların biraz genişlemesiyle, turizmin geliştirilmesiyle, sebze ve meyva

ihracının artmasıyla kalkınma davasının çözülebileceğine içten inanmaktadır.

Türkiyenin kalkınmasını belli bir amaca yönlendirmek, siyasi iktidarın emrinde teknik bir organ olan Devlet Plânlama Teşkilâtının yetkisini aşan bir iştir. Gerçi, memleketin seçkin uzmanlarını bir araya getiren Devlet Plânlama Teşkilâtı bir kalkınma stratejisi çizerek, bu yolda ilk gayreti göstermiştir. Ama bunu yeter saymamak gerekir. Yapılacak plânların yön kazanması ve başarıya ulaşması, ancak Türk toplumuna yön verebilecek durumda bulunan çevrelerin açık bir kalkınma felsefesi üzerinde anlaşmalarıyla mümkün olacaktır.

3 KALKINMA FELSEFEMİZİN HAREKET NOKTALARI OLARAK, BÜTÜN İMKÂNLARIMIZI HAREKETE GEÇİRMİYİ, YATIRIMLARI HIZLA ARTTIRMAYI, İKTİSADİ HAYATI BÜTÜNÜYLE PLÂNLAMAYI, KÜTLELERİ SOSYAL ADALETE KAVUŞTURMAYI, İSTİSMARI KALDIRMAYI VE DEMOKRASİYİ KÜTLELERE MALETMEYİ ZARURİ SAYIYORUZ.

VARMAK İSTEDİĞİMİZ BU AMAÇLARA YENİ BİR DEVLETÇİLİK ANLAYIŞIYLA ERİŞEBİLECEĞİMİZ İNANIYORUZ.

Türkiyenin iktisadi hayatında özel teşebbüsü ve devlet teşebbüsünü birlikte yaşatan karma bir sistem kalkacaktır. Fakat, ağırlık merkezi özel teşebbüs olan bir iktisadi sistemin, bugünkü yapısıyla Türkiyeyi, hızla ve sosyal adalet içinde, çağdaş uygarlık seviyesine erdirtirebileceğini sanmıyoruz. İktisat ilminin ve tarihin ışığında, inanıyoruz ki, özel teşebbüse dayanan kalkınma yavaştır, ıstıraplıdır, 4

Özel teşebbüs kâra davandır. İktisadi sistemin itikuvveti kârdan ibaretsiz kalkınmanın çok yavaş bir tempo ile gerçekleşmesine, gelir dağılımındaki adaletsizliklerin artmasına, «her mahallede bir milyon» felsefesinin yerleşmesine, millî servetin en faydalı işlere değil, en kârlı işlere akarak israf edilme-

sine, durgunluğun ve işsizliğin sık sık başgöstermesine katlanmak gerekir. Günümüzde, hiç bir az gelişmiş memleket bunları göze alamaz.

Batı memleketlerinin kalkınmaları sırasında, çok elverişli şartlara ve sömürgeciliğe rağmen, gelişme, yavaş, israfli, sıkıntılı olmuş, liberal, fakat gücünü genel oydan almıyan idâreler altında gerçekleştirilmiştir. Ancak yirminci yüzyılda, esas itibarıyla istihsal seviyesinin yükselmesi sayesinde ki, Batı memleketlerindeki iktisadî sistem az çok tatmin edici şekilde işleyebilecek hâle gelmiştir. Bununla birlikte, Batı sosyalist partileri, düşünürleri ve hattâ liberal eğilimli siyasetçiler, kendi memleketlerindeki iktisadî sistemin israfli olduğunu, zarurî ihtiyaçları ihmal ettiğini, hızlı bir gelişmeyi ve sosyal adaleti sağlamak bakımından da yetersiz kaldığını delilleriyle belirtmektedir.

Bu sebeptendir ki, günümüzün gerçeklerine uygun yeni bir devletçilik anlayışını Türkiye için zarurî sayıyoruz. Ayrıca, özel teşebbüsün mutlaka verimli, devlet teşebbüsünün de mutlaka verimsiz olduğu şeklindeki yaygın düşüncenin, sağlam delillere dayanmayan ve geniş bir propaganda ile beslenen bir inanç olduğunu belirtmekte fayda görüyoruz. Verimli çalışma imkânlarına kavuşmak için, meselâ İngiltere ve Fransada, bazı sanayi kollarının devletleştirilmesine gidildiğini hatırlatmak isteriz.

Birtakım devlet işletmelerinin verimsiz kalış sebeplerini, devletçilikte değil, aksine yeter derecede devletçi olmayışımızda ve devletçiliği sistemli bir şekilde uygulayamayışımızda aramak gerektiğine inanıyoruz.

YENİ DEVLETÇİLİĞİ, YUKARIDA BELİRTTİĞİMİZ AMAÇLARA ERİŞMEK İÇİN MUTLAKA BASVURULMASI GEREKEN ŞUURLU DEVLET MÜDAHALESİ ŞEKLİNDE ANLIYORUZ.

Kalkınmayı hızlandırmak maksadıyla millî tasarrufun çoğaltılması ve millî gelirdeki artışların önemli bir kısmının tasarrufa yöneltilmesi, ancak, geniş ölçüde ve bilgili devlet müdahalesiyle başarılabilir.

Bellibaşlı tasarruf kaynaklarından biri olan vergilerde verimin artırılması, devletçilikle mümkündür. Çağımızda, vergilerde a-

dalet şarttır. Fakat vergi adaletini sağlamak maksadıyla yüksek gelirlerden alınan vergilere karşı bugün yöneltilen en önemli itiraz, bunların yatırımları azaltmasıdır. Devletçilik, millî tasarrufu yatırımlara yönelttiği için, bu itirazı önler. Bundan başka, devletçilik, kalkınmanın nimetleri ve külfetleri arasında denge yaratarak, tasarruf fikrinin geniş halk kitlelerinde benimsenmesini kolaylaştırır. Ayrıca, devlet işletmelerinin kazançları, vergi yoluna sapmadan sağlanan önemli bir tasarruf kaynağı olur.

Yatırım imkânlarını artırmak maksadıyla, boş duran işgücünün istihsale yöneltilmesi de, devletin demokratik, fakat plânlı teşkilâtlandırma gücü sayesinde mümkün olabilecektir.

Bugünkü imkânlarımızla, daha iyi bir teşkilât ve idâre içinde şimdikinden çok daha fazla ve çok daha verimli şekilde yatırım yapmanın mümkün olduğuna inanıyoruz. Bunun için, iktisadî hayatı bütünüyle plânlamak şarttır. Plân, iktisadî

hayatı istenen amaçlara zama-nında ve bütünüyle yöneltmeğe imkân verecek yetkilerle araçları da beraberinde getirmelidir. Bunu sağlayacak bellibaşlı şartlardan biri de, iktisadî hayatın çeşitli kesimlerine hâkim olan kilit sanayilerin mutlaka devlet elinde bulundurulmasıdır. Devletçiliği, ciddi bir plânlamanın vazgeçilmez unsuru sayıyoruz.

Plânlama, büyük iktisadî birimlere geçmeyi zarurî kılar. Halbuki Türkiye'nin iktisadî hayatı, tarım, sanayi ve ticaret alanlarında çok ufak işletmelere dayanmaktadır. Bu bakımdan, çiftçiyi teşkilâtlandırarak istihsal kooperatiflerinin geliştirilmesi, küçük sanatlarda kooperatifçiliğin yaygın hale getirilmesi, perakende satış yerlerini azaltarak ve malların müstahsilden müstehlike geçiş yollarını kısaltarak, sanayide olduğu gibi, tarım ve ticarete de büyük birim esasının mümkün olduğu ölçüde yerleştirilmesi lüzumludur.

Devlet kesiminin yanı sıra, geniş bir kooperatif kesimi, Türk

iktisadî sisteminin temelini teşkil etmelidir.

Devletçilik, aynı zamanda, gelir dağılımındaki adaletsizlikleri gidermek, sosyal güvenliği gerçekleştirmek, müstahsil ve müstehlikin mutavassıt bir zümre tarafından ezilmesini önlemek, bölgeler arasındaki dengesizlikleri ortadan kaldırmaya çalışmak için de en elverişli sistemdir.

Çalışmayı toplumun en yüksek değeri haline getirmek, çalışmaya dayanan kazançları yüksek seviyeye çıkarmak, devletçiliğin temel hedefidir. Kol ve kafa gücünü satarak geçinenlerin ezilmesine seyirci kalan, arsa spekülâörlerinin ve ticaret alanında istismarcı mütevassıtların haksız kazançlarına göz yumarak ve bu gibilerin bir yüksek devlet memurundan, fikir ve bilim adamından fazla kazanmasına ses çıkarmıyan bir sistemin yirminci yüzyılda daha fazla sürüp gitmesine imkân yoktur.

Devletçilik, demokratik rejimin sadece bir şekilden ibaret kalmasını önleyip, demokrasinin kütlelere malolanmasını sağlayacak temel müdahale vasıtasıdır. Plânlı bir eğitim seferberliğine girişmek, Köy Enstitüleriyle açılan yolu genişletmek, milyonlarca köylü ve işçi çocuğunu eğitim alanında ve memleket idâresinde herkesle eşit imkânlarla kavuşturmak, yetişkinlerin eğitimi yoluyla kütlelere yükselme fırsatı hazırlamak ancak şuurlu bir devletçilikle mümkündür.

Sendikaların kuvvetlendirilmesi, ağarın yerini teşkilâtın çifftinin ve kooperatifin omcasını sağlayacak şekilde toprak reformunun gerçekleştirilmesi modern devletçiliğin ödevidir ve bunlar ancak devlet müdahalesiyle başarılabilir.

Varmak istediğimiz amaçların şu veya bu noktası tartışma konusu edilebilir. Bu bildirinin yayınlanmasındaki maksat da bu çeşit tartışmalara yol açmaktır.

Bugün içinde bulunduğumuz buhranlardan kurtulmanın birinci şartını, Türk toplumunun çeşitli kesimlerinde görev almış olanların ve millet kaderine hâkim olabilecek mevkilere gelmiş bu'unanların, düşüncelerini açıkça ortaya koyarak, bir temel kalkınma felsefesi etrafında birleşmelerinde görüyoruz.

IMZALAR

KEYORK ACEMOĞLU (İst. Huk. Fak. Doçenti, İktisadî), İHSAN ADA (Gazeteci), MUAMMER AKSOY, SUAT AKSOY (Ziraat Fak. Asistanı, İktisadî), MUAMMER AKINCI (Maliye Bakanlığı Hazine Gr. Md. Yd.), METE AKYOL (Gazeteci), TEOMAN AKTÜREL (Sair, Yazar), TAHİR ALANU (Yazar), YAVUZ ALANU (İst. Huk. Fak. Asistanı, Hukukçu), Ş. ALP (Yazar), ERDOĞAN ALKIN (İst. İkt. Fak. Asistanı, İktisadî), ÇETİN ALTAN (Yazar), MELİH CEYDEZ (Yazar, Sair), RONA AYBAY (İst. Huk. Fak. Asistanı), CEYHAN ATIF KANSU (Doktor, Sanatçı), BURHAN ARAÇ (Yazar), SAĞUN ARAÇ (S.B.F. Profesörü, İktisadî), KEMAL ARBURNU (İmar Bakanlığı Neşriyat Müdürü), ÖZDEMİR ASAF (Yazar, Sair), ORHAN ASENA (Doktor, Tiyatro yazarı), RESİT AŞÇIOĞLU (Gazeteci), TÜRKİYE ATAÖV (S.B.F. Asistanı, Siyasal Bilimci), DOĞAN AŞÇIOĞLU (Gazeteci, İktisadî), HAMDİ AYÇIOĞLU (Gazeteci), HALİL AYTEKİN (Öğretmen), YUSUF BAKKAN (Doktor), KAHRAMAN BAPÇUM (Avukat, gazeteci), ATILAN BARTINLIOĞLU (Gazeteci), ANILAN BAŞER (Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanı), FAKİH BALKURT (İst. Öğretim Üyesi), FERİZAN RAYDAH (İmar Bakanlığı memuru), DENİZ BAYKAL (S.B.F. asistanı, siyasal bilimci), KOHUT BO. RAYAT (S.B.F. Asistanı, İktisadî), KENAN BULUTLUOĞLU (İst. İkt. Fak. Doçenti, İktisadî), DOĞAN CAN (Gazeteci), BEYHAN ÇENKÇİ (Ankara Gazeteciler Sendikası İkinci Başkanı), ÖMER SAMİ ÇOŞAR (Gazeteci), ALEV ÇOŞKUN (Kırcu Meclis Üyesi), NECATİ CUMALI (Yazar), SERMET ÇAĞAN (Gazeteci), CEVAT ÇAPAN (Yazar), CAHİT DAVRAN (İst. Huk. Fak. asistanı), H. SEZAL DİREN (Yük. elektrik mühendisi, Elektrik İşleri Ehb. İdareci), S. LİH DURALI (Mühendis, Elektrik İşletme Genel Müdürü), ORHAN DURU (Gazeteci), MEKİN DİNÇER (Sanayi Kalkınma Bankası uzmanı, İktisadî), H. SEZAL DİREN (Yük. Elektrik Mühendisi), SENCER DİVİTCİOĞLU (İst. İkt. Fak. Doçenti, İktisadî), SULEYMAN EGE (Gazeteci), MUSTAFA EKMEKÇİ (Gazeteci), ÖRTAY EKŞİ (Gazeteci, Kırcu Meclis Üyesi), TARIHAN ERDEM (Yük. Mühendis), MEHMET ERDEMİR (Yük. Mühendis, Çukurova Elektrik Anonim Şirketi Gr. Md.), MUZAFFER ERDOST (Gazeteci), ÖZHAN EROĞUZ (Sanayi Kalkınma Bankası Uzmanı), VEHİD ERSE (Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi), BAHRİ ERSOY (Sendikacı, Tekstil Başkanı), CEMAL BEŞİT EYÜBOĞLU (Avukat), SADIHATTIN EYÜBOĞLU (Yazar), HASAN GENC (Sendikacı), ALI GEYİKLİ (Gazeteci), İ. SAFA GIRAY (Elektrik İşleri Ehb. İdareci, Yüksek Mühendis), TURAN GÜNEŞ (Avukat, G.H.P. Merkez İdare Kurulu Üyesi), NALİ GÜRELLİ (Gazeteci), YILMAZ GÜMÜŞBAŞI (Gazeteci), NECATİ GÜN. DÜZ (Ömerik Kaymakamı), ECVET GÜREŞİN (Gazeteci), RIZA GÜVEN (Sendikacı), M. KEREM HİÇ (İst. İkt. Fak. asistanı, İktisadî), SİHHİ HOCAOĞLU (Hatay Milletvekili), ERHAN İŞL. (Maliye Bakanlığı, İktisadî İhtisat Genel Sekreter Yardımcısı), M. HADI İLBAŞ (Gazeteci), SİDİ İLKOĞLU (Sanayi Nakliyat Anonim Şirketi Nakliyat - Ticaret Müdür Yardımcısı, İktisadî), AMİ İPEKÇİ (Gazeteci), VEDAT KAYA İREZ (İktisadî), YAHYA KANBOLAT Ziraat Fak. Asistanı İktisadî), TARIK DURSUN K. (Yazar), YUNUS KARA (Senatosu tabii üyesi), NURİ KARAFAN (İst. İkt. Fak. asistanı), SÜPHİ KARABAN (Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi), NURİT KARASU (Eski Sağlık Bakanı), DEYSAN KEYDER (Sanayi Kalkınma Bankası uzmanı), METİN KIRATLI (S.B.F. asistanı, siyasal bilimci), COSKUN KIRCA (İst. Huk. Fak. Doçenti), NEDİ KIRIÇTEPE (Emekli Hava Generali), MEHMET ALI KISLALI (Ankara Milletvekili), YEKİM KURBAN (Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanı), M. ŞUKRU KOÇ (Aydn Milletvekili, Öğretmen), HÜSEYİN KORKMAZGİL (Yazar), UĞUR KORUM (S.B.F. asistanı, İktisadî), MEHMET CAN KOKSAL (İst. Huk. Fak. asistanı, hukukçu), AYHAN KOKSAL (İst. Huk. Fak. asistanı, hukukçu), YUSUF KIYNILIR (Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanı), ALP KUBAN (Avukat), DURSUN KUT (Ticaret Mühendisi), SAMİ KÜÇÜK (Cumhuriyet Senatosu tabii üyesi), RUHAN KOSAR (İmar ve İkân Bakanlığı memuru), İDRİS KÜÇÜKÖMER (İst. Huk. Fak. Doçenti), MARİNE MAKAL (Eğitimci), FETHİ NACİ (Öğretmen), ÖZET OKTEM (İst. Huk. Fak. asistanı, hukukçu), İBRAHİM ÖNGÜT (Sanayi Kalkınma Bankası uzmanı, İktisadî), AHMET SUZİ ÖRNEKÖL (Elektrik İşleri Ehb. İdareci, Yüksek Mühendis), SAMİ N. ÖZPİRİM (Yazar), ÇETİN ÖZEK (İst. Huk. Fak. asistanı, hukukçu), Tahsin Özer (Maliye Bakanlığı Hesap Uzmanı), HAKKI ÖZKAZANCI (Maliye Bakanlığı Genel Müdür, Yüksek Mühendis), NİHAZ ÖZTAS (Yazar), SALAHADDİN ÖZMEN (Ör. du yardımcı kurumu genel müdürü), BEKİR ÖZTÜRK (Gazeteci), MUSTAFA ÖZYER (Yeni Türkiye Partisi Gençlik Kolları Genel Sekreteri), SINA PAMUKÇU (Avukat), AHİP PAYASLIOĞLU (Ortadoğu Teknik Üniversitesi, İktisadî Bilimler Fakültesi Dekanı), HÜSEYİN PEKİN (Elektrik İşleri Ehb. İdareci, Yüksek Mühendis), TAHİRİN SARAÇ (Öğretmen), MURAT SAHİCA (İst. Huk. Fak. asistanı, hukukçu), İKEMET SAVAS (Gazeteci, Türkiye Gazeteciler Sendikaları Federasyonu Başkanı), HAHİM SAVCI (S.B.F. Profesörü, siyaset bilimci), İLHAN SELÇUK (Yazar, avukat), TURIHAN SELÇUK (Karakürç), MEHMET SELİK (S.B.F. asistanı, İktisadî), İLHAMİ SOYSAL (Gazeteci), MUMTAZ SOYSAL (S.B.F. asistanı), METİN SOZEN (İst. Edebiyat Fak. asistanı, sanat tarihçi), İSMAIL SAHİN (Gazeteci), KEMAL TAHİR (Yazar), ERDOĞAN TAMER (Yük. Veteriner Hekimler Derneği Başkanı, gazeteci), SERFER TANILLI (İst. Huk. Fak. asistanı, hukukçu), NEDİM TEKİN (C.H.P. Genel Merkez Gençlik Kolları Yönelim Kurulu Üyesi), MERIC TEZİÇ (İst. Huk. Fak. asistanı, hukukçu), ERDOĞAN TEZİÇ (İst. Huk. Fak. asistanı, hukukçu), SABRİ TİĞLİ (Sendikacı), TANER TİMUR (S.B.F. asistanı, siyasal bilimci), TİMUR TEZGÖREN (Ankara Ticaret Lisesi İktisadî Öğretmeni), NAIM TIRALI (Gazeteci, Giresun Milletvekili), ERDOĞAN TOKATLI (Gazeteci), ORHAN TOKATLI (Gazeteci), ENGİN TONGUC (Doktor, sanatçı), METİN TOKPINAR (Sanayi Kalkınma Bankası uzmanı, İktisadî), OSMAN NURİ TRİN (Sanayi Kalkınma Bankası uzmanı, İktisadî), ADİL TORUN (Sendikacı), CENGİZ TUNCER (gazeteci, romancı), ADNAN TURANI (resim), SEYFETTİN TURIHAN (Gazeteci), TURIHAN TÜREL (Gazeteci), NİHAZ TÜBEL (Avukat), NAMIK K. TÜRESİNER (Sanayi Bankası uzmanı, İktisadî), MELİH TÖMER (Sanayi ve Kalkınma Bankası uzmanı, İktisadî), CAVIT ORHAN TUTENGİL (İktisadî Fakültesi doçenti, sosyoloj), ÖZHAN ULPAYAM (S.B.F. asistanı, İktisadî), ALI ULVI (Kariyerist), CE. MALETTİN ÜNLÜ (Gazeteci), USTUN ÜSTÜNDAĞ (İktisadî), SEVKİ VANLI (İmar), AD. NAN VELİ (Yazar), BERKE VARDAR (İst. Edebiyat Fak. asistanı, filoloj), SELAHATTİN YAYIM (Sendikacı), TURGUT YERGENAĞA (Yüksek mesnet mühendisi), MUSTAFA YE. GENOĞLU (Yüksek İnşaat Mühendisi, mühendis), AYŞE YENAL (İst. Fak. asistanı, İktisadî), HASAN YILMAZ (Gazeteci, İstanbul Gazeteciler Sendikası Başkanı), TAHİRİN YÜCEL (İst. Edebiyat Fak. asistanı, filoloj).

REJİMİN GİZLİ HASTALIKLARI

C.H.P. halktan nasıl uzaklaştı

«Vilâyetlerdeki Cumhuriyet balolarını hatırlayanlar, Vali Beyin yanında, belde eşrafının da, eşleriyle birlikte şöyle salonun bir kenarına iliştiğini unutmamış olacaktıdır»

Bu günkü siyasi partilerimiz ve siyasi bünyesimizi anlayabilmek için tek parti devrinin, yani C.H.P. nin ve liderlerinin tarihini incelemek gerekmektedir. Kansatım odur ki, bugünkü siyasi partilerimizin tahlihi dahi ancak C.H.P. müverri etrafında mümkün olacaktıdır. Bu parti, sevenleri ve sevmiyenleri ile beraber, hâlâ siyasi dayanaklarda bir kıstas, bir ölçü teşkil etmektedirler. Zaten, tek parti devrinin incelenmesi demek, geniş ölçüde C.H.P. nin incelenmesi demektir.

C.H.P. millî mücadeledeki Müdafaa-i Hukuk Cemiyetinin yerini almıştır. Atatürk C.H.P. yi kurmak kararını verdiği zaman, yaptığı konuşmada partinin istikâmeti hakkında sarılı bir ifade kullanmamaktadır. Beyanatın içinde en çok geçen kelime «İslâhat»tır. Bu islahatın istikâmetli, Atatürk'ün sonraki İcratından anlaşılmalıdır: Türk toplumunu Batıya yöneltmek için sosyal hayatımızda ve kültür vasıtalarında bazı değişiklikler yapılmalıdır.

Öyle sanıyorum ki C.H.P. nin kuruluşundaki bünyesini teşhis edebilmek için, Atatürk'ün bu ana hedefini gözden kaçırmamak gerekir. Batılılaşma ameliyesine en yakın zümreler, C.H.P. nin kurulduğu senelerde, «mahallî eşraf» ve «memurlardı». Atatürk, inkılâplarını yaymak için, devlet teşkilâtı olarak memurları, parti teşkilâtı olarak da «mahallî eşrafı» kullanmıştır. Bunun sebepleri aşkârdır. Bir kere, Cumhuriyetin kuruluş senelerinde Türkiye'nin nispeten aydın zümresini bunlar teşkil ediyorlardı. İkincisi, memurlar, devlet makinesinin çarkları olarak, tabiatıyla devlet İcratına bağlıydılar; eşraf da devlette ve binanaleyh İktidarda bulunanlarla en sıkı temas olan ve devlete balığı olan bir zümre teşkil ediyordu. Vilâyetlerdeki Cumhuriyet balolarını hatırlayanlar, Vali Beyin yanında, belde eşrafının da, eşleriyle birlikte, şöyle salonun bir kenarına iliştiğini unutmamış olacaktıdır.

Bir hususa daha işaret etmek isterim: Mahallî eşraf, Millî Mücadelede, günün şartlarına uygun olarak, hiç de kötü bir izlenim vermemiştir. «Vurun Kahpeye» romanının

BERBAT

Su bizim memlekette kim iktidara geçse: — Berbat bir idare devraldım.

Halk Partisinin aldığı idare berbat, DP'nin aldığı idare berbat, MBK'nin ele aldığı idare berbat. Şimdi öğreniyoruz ki koalisyon hükümetinin ele aldığı idare de berbatmış. Yani kim mührü ele alıp Süleyman olsa hemen yapıyor. .. Bu idare berbat! Bir şey değil, Berbat Süleyman bozulacak bu iş!

Türkiye çok partili hayata gireli 16 yıl oluyor. 19 Mayıs 1945 günü, zamanın Cumhurbaşkanı rejimin yön değiştireceğine işaret eden bir açıklama yaptığı zaman, birçoğunu demokratik düzenin bizde işleyebileceğinden şüphe etmişlerdir. Bunun yanında aydınlarımızı genel olarak bir heyecan dalgası kapladı: Vatandaşlar seçimlerde İngiltere'de, İsviçrede olduğu gibi muhtelif partilerin adaylarını dinleyecekler, propagandalarını inceleyecekler, huzur içinde sandık başına gidecekler; muhalefetin muvafakati ile bir Parlamento seçilecek; iktidar muhalefetin devamlı denetimi altında olacak; herkes düşündüğünü serbestçe söyleyecek, yazacak ve «barika-i hakikat» bu «müsademe-i efkâr»dan doğacak.

Bu toz pembe görüş, daha yeni partilerin kurulduğunu ilk günlerde, biraz bulutlanmadı, değil. Siyasi mücadele süratle şiddetli bir kavga manzarası göstermeye başladı ve 1946 seçimlerinden itibaren manzarası iki kampa ayrıldı.

Batı memleketlerinin, hususiyile İngiliz demokrasisinin hasretini çeken aydınlarımızdan iyimser bir mizaca sahip olanları, bu kavgalardan, döğüşlerden dolayı ümitsizliğe kapıldılar. «İngilterede demokrasi Ortaçağdanberi gelise gelise bu mükemmeliyete varmıştır; biz millet olarak başkalarının asırlarca evvel başladıkları bir işe yeni elimizi atıyoruz, hele sebat edelim, halkımız ve politikacılarımız, demokratik düzenin karşılıklı hürmet ve medeni usullerle münakaşa olduğunu öğrensin. o zaman biz de bir düzenin nimetlerinden faydalanacağız» diye düşündüler.

Bu ümitler boşa çıkmıştır. Siyasi partiler arasındaki mücadele gittikçe şiddetini artırmış, memleketin iktisadi düzeni eski halinden bambaşka bir şekil almış, enflasyon ortığı kapı kavurmuş, geçmişin derinliklerinde kaybolduğu sanılan bir takım geçici cereyanlar suyun yüzüne çıkmış ve en nihayet kabuslu bulutlar arasında, 27 Mayıs'ta bir hükümet darbesi ile, çok partili siyasi hayatın birinci devresi kapanmıştır. Demokratik düzene, bunun muhtevası hakkında çok derin düşünmeden dahi olsa bağlılık gösteren geniş bir aydınlar topluluğu, yeni baştan gayrete gelerek daha demokratik bir Anayasa hazırlamışlar ve ümitlerinden pek az kaybederek genel oya dayanan çok partili düzeni tekrar harekete geçirmişlerdir. On sene içinde iflâsla neticelenen ilk teşrübün başarısız-

aksine olarak «Müdafaa-i Hukuk» cemiyetinin çekirdeğini, umumiyetle, «taşra»daki mahallî eşraf teşkil etmiştir.

Zaten bu bakımdan C.H.P. yi Müdafaa-i Hukuk Cemiyeti üzerine teşkilâtlandırmak da kolay olmuştur.

Mahallî teşkilât olarak eşrafın kuruluş partinin, üst kademelerini de, Atatürk'ün etrafında Millî Mücadeleyi başarıya ulaştırması olan subaylar ve memurlar teşkil etmiştir. Devlet teşkilâtı ile parti teşkilâtını zaman zaman birleştirme temayülü bir yana, yakın bir tarihe gelinceye kadar, parti üst kadroları ile devlet kadroları arasındaki oldukça sıkı transferler de uzmanlarca üzerinde dikkatle durulması gereken bir konudur. Bu, Atatürk İcratının devlet ve parti kanalıyla gerçekleştirilmesinde personelin en iyi şekilde kullanılması çabasının bir tezahürüdür, sanıyorum. Herhalde bu iki kanal hemen aynı kuvvette kullanılmaya çalışılmıştır.

Burada Atatürk'ün fikirlerini ne ölçüde gerçekleştirdiği konusu üzerinde duracak değiliz. Muhakkak olan bir şey varsa, Atatürk Türkiyeyi Batıya açmağa yarayan başlangıç hamlelerini yapmakta başarı sağlamıştır. Biz burada ilgilendiren konu bu başarıya ulaşma yollarıdır.

Yukarıda sözü edilen iki yol, şüphesiz bir korku ve korkutma yolu değildi. Fakat itiraf etmek gerekir ki, bunlar aslında bir sevgi yolu da olmamıştır. Atatürk'ün bir vatan kurtarıcı oluşu ve kitleleri kapsayan şahsiyet taşıması bir tarafa bırakılırsa, şefi ve lideri kitlelere bağlayan bağlar, bir taraftan bürokrasinin beçeri usuru az çok ihmâl eden bünye göstermesi, bir taraftan mahallî eşrafın tabii olarak halktan ayrılmış olması sebebiyle geniş ölçüde halkçı bir karakter taşıyamamıştır.

Zamanla, mahallî şahsiyetlerin, halk kitleleri karşısında daha çok devlet gibi görünmeye başlaması, Devletin faaliyetlerinin de hep bu zümreden yayılır hâle gelmesi, Anadolu kasabasının aşrafını, halkın daha da uzağına götürmüştür. İslâhat hareketleri-nyeğrafın daha süratle benimsenmesi yanın-

lık sebepleri de kolay bir tahlille özetlenivermiştir: «Türk milletinin başına büyük bir talihsizlik gelmiştir. 1950 de heyecan ve şekle iktidara getirdiği insanlar, bu davanın adamı çıkmamışlar, türlü yollarla henüz çocukluk devresinde olan demokratik düzenimizi tahrip etmişlerdir. Böyle bir talihsizlik bir daha tekrerrür etmezse ve kötü niyetli politikacıları da iyice sınırlayan ve müeyyideleniren bir Anayasa yapılsa, demokratik düzenin yavaş yavaş mükemmel doğru gelişmesi için hiç bir sebep yoktur. Hele milletimizin sağ duyusunu ve ağır başlılığını da düşünecek olursak ümitlerimizi arttırmak da yanlış bir şey sayılmamalıdır.»

İşte Türkiye çok partili düzenin ikinci edvresine de bu iyimser hava içinde girmektedir. Gerçi 15 Ekim seçimlerinin neticeleri, bugünkü huzursuzluk, iktisadi durgunluk, bu iyimserliği biraz olsun gölgelemektedir. Ama bunlar da bir buçuk senelik askerî idarenin zaruri neticeleri sayılmakta, pek dostane başlayan partiler arası münasebetler, liderlerin ağırbaşlılığı, gölgelerin sıkıntısını azaltmaktadır. Partilerin pek arzu edilen dostane münasebetleri, demokrasinin nimetlerine bir hayli yaklaştığımız intibamı bırakmaktadır.

Durum gerçekten böyle midir? Onbeş senelik birinci demokrasi denemesi bir talihsizlik sebebi ile mi başarısızlığa uğramıştır? İktidarda bulunanları zorbalığa sevkeden, memleketi çığırından çıkaran, Anayasamızın kıfayetsiz oluşu mudur? Bu ikinci denemenin eşğinde, birinci devrenin hastalıklarını iyi teşhis ederek ve, varsa, uygun ilaçları bularak görmezsek, korum odur ki, kısa bir zaman sonra tekrar hüsrana karşılaşmamız mümkündür.

Bu yazılarımda bir deneme olarak, Türk siyasi hayatında 15 senelik istikâmetin kusurlarını bulmaya çalışacağım. «Bir deneme olarak» diyorum; çünkü, siyasi bünyesimizin tam bir tahlil ve teşhisi çok uzun çalışmalar gerektirmektedir. Düşüncülerimiz henüz bu konuda ortak bir anlayışa ve açıklığa varmış görünmüyorlar. İleriye süreceğim fikirler, sadece böyle bir ortak anlayışa yol açabilme amacını gütmektedir.

Turan Günes

da, külenin bu benimsemede daha yavaş davranması da bundan doğmuştur.

Umumiyetle tek parti idarelerinde partililerin ayrı bir sınıf teşkil etme temayülü malumdur. Fakat bunun yanında kitleleri çevreleme, onları parti ile kaynaştırma temayülü de mevcut bulunmaktadır. C.H.P. nin esas itibarıyla liberal bir teşekkül oluşu, modern tek parti sisteminden değil, parlamento düzeninden müphem oluşu, böyle bir imkân da yol açmamıştır. Zaman zaman, İkinci Dünya Savaşından evvelki yıllarda, partiyel tek parti modellerine benzetme arzuları da, ya sonuna kadar götürülmek istenmemiş, yahut da partinin bünyesinin müsait olmaması sebebiyle başarıya ulaşamamıştır.

Netice itibarıyla, tek parti devrinin siyasi hayatı hemen hemen dar bir zümreye inhisar etmiş, halk toplulukları, idareye fiilen iştirak söyle dursun, bilâkis — ve mühim olan nokta budur — siyasi faaliyetlerin, hattâ genel olarak, toplum hayatının dışında kaldıkları intibama kapılmışlardır.

Türkiye 1946 senesine kadar toplam hayatı bakımından da, iktisadi bakımından da bazı önemli gelişmeler göstermiş olan bir ülkedir. Tek parti devrinde yeni bir nesil yetişmiş memleket Batıya açılmağa başlamış, yavaş yavaş toplumun bünyesinde değişiklikler husule gelmiştir. Fakat siyasî çerçevede büyük bir değişiklik olmamıştır. Kurtuluş Savaşını başarıya ulaştırmış İlan genç inkılâpçılar kadrosu, diğer bir deyimle C.H.P.'nin üst kademeleri, yaşlanmışlar ve muhafazakâr bir ruh sahibî olmuşlardır. Tek parti devrinde bir kadro potansiyeli olarak kıymet ifade eden parlamento da bu ihtiyarlamağa mâruz kalmıştır (*).

Yeni yetişen nesiller ise ne, siyasi kadro içinde yer alabilmişler, ne de halka inebilen yeni bir harekete katılabilmişlerdir. Kendilerinin toplum üzerinde etkilerini sağlayabilecek tek yol, devlet teşkilâtı veya bürokrasisi olmuştur. Bu bakımdan, yeni yetişen aydınlar da bürokratik ve kültüden uzak

bir anlayış içinde kalmışlardır.

C.H.P. nin mahallî teşkilâtı bakımından da bir ihtiyarlama ve kasabanın yeni bünyesine intibaksızlık müşahede edilmiştir. Bir defa çeyrek asırlık iktisadî inkişaf ve İkinci Dünya Savaşının enflasyonu, yeni mahallî eşraf adayları doğurmuştur; fakat bunlar mahallî müessesiyetlerini ve kendi şahsiyetlerini toplum içinde kıymetlendirecek siyasî mevkilere sahip olmak imkânına kavusamamışlardır. Diğer taraftan devrimlerin ve genel toplum gelişmesinin sağladığı hava içinde, kitleler, mahallî eşrafa da daha az tahammül eder hale gelmişlerdir.

Sözünü ettiğim iktisadî gelişme, toplumun inkişafı gibi hususlar bir yanlış anlamaya meydan vermemelidir. Burada bahis konusu edilen Cumhuriyetin ilk yıllarına kıyasla, Bu kıyasın bize verdiği sonuç, önemli bir hamlenin başarıldığıdır. Fakat, mutlak mânâsında, Türkiye umumiyetle toplum hayatı bakımından iktisaden egeri kalmış bir ülke olmakta devam etmiştir.

Türkiye çok partili hayata girerken, CHP'nin halkla İrtibatı çoktan kesilmiş bulunuyordu.

Netice olarak, çok partili hayata girmeye karar verdiğimiz devirde Türkiye'nin siyasî ve içtimâî bünyesi şöyle görünüyordu:

İktisaden geri kalmış bir memleket; mevcut tek siyasî partinin, devrimleri başarmak için teşkilâtlandığı zümreler ihtiyarlama ve toplumu çevreleyemez bir hâle gelmiş; partinin halkla irtibatı oldukça kesilmiş ve halkın nazarında bir nevi devlet aristokrasisi intibamı bırakır hale gelmişti.

İşte, bu şartlar altında, Türkiye birden bire çok partili hayata girdi. Bu çok partili hayatın kitleler üzerindeki tesirlerini gelecek yazıda anlatmağa çalışacağım.

(*) Bu durumu gören kadroyu ve zenginleştirme hareketlerine girişen liderler olmuştur. Maalesef burada genel çizgiler üzerinde durabilmeyorum.

14 LER

Faşist miydi, Sosyalist mi?

Abdi İPEKÇİ

Evvelâ bir noktayı belirtmekte fayda var: «14 ler» adıyla anılan grup, Millî Birlik Komitesi içinde, net olarak teşekkül eden organize bir kılığın elemanları değildir. Evet, 14 üye kendilerine Devlet Başkanı tarafından atfedilen ve memleket menfaatleri ile bağdaşmayacağı ileri sürülen bir tutumdan dolayı Komiteden uzaklaştırılmışlardır. Ancak bahis konusu tutumu benimseyenler arasında bu 14 üye dışında kalan M.B.K. üyeleri bulunduğu gibi, ahlaklı bir davranışın suurtu ve gerçek temsilcisi sayılmayacak bazı kimseler de 13 Kasım tasfiyesine tâbi tutulmuş, böylece 14 ler arasında tesadüfi olarak girmiştir.

Şu halde Millî Birlik Komitesi içinde teşekkül eden ve Gürsel'in belirttiği gibi «Komite üyelerinin birlikte çalışmalarını imkânsuz bir hale sokan» fikir cereyanını, 14 rakkamı ile ifade edilmek ve bu fikrin temsilcilerinin sadece 14 lerden ibaret bulunduğunu sanmak gerçeğe uygun değildir.

Aşağıda, 14 lere bağlanan fikir cereyanının karakterini araştırmaya çalışacağız. Hemen belirtelim ki, esaslı bir inceleme yapıp kesin sonuçlara varabilmek için vakit erkendir, imkânlar sınırlıdır. MBK. üyelerinin 27 Mayıs'tan evvelki hazırlık ve faaliyetleri aydınlanmadan, Komite müzakerelerinin zabıtları açıklanmadan ve gelecekteki gelişmeleri beklemeden girişilecek bir tahlilde hâtâ payının bulunmayacağını iddia etmek mümkün değildir. Buna rağmen MBK. refihi sona erer ermez meseleyi bugünkü verilere dayanarak taze taze ele almakta fayda görüyor ve müphemiyetini elan muhafaza eden, dedikodusu hâlâ yapılan bir noktaya bir parça ışık tutabileceğimizi umuyoruz.

14 ler ne yapmak, nasıl yapmak istiyorlardı?

Onları memleket için çok zararlı yollarda görenlerin kanaatine aşırı sol veya aşırı sağ gibi bağdaşması imkânsız iki cereyanın temsilcileriydiler. Bazıları ise 14 lerin milliyetçi ve sosyalist düşüncelere sahip olduklarını ileri sürüyor, bu iki kelimenin yanyana gelmesinden «Nasyonal Sosyalizm» terimi doğacağına göre onların Nazi olduklarını ileri sürüyorlardı.

Olayların dış görünüşü ile sağdan sola kadar çeşitli kılıklara giren ve sokulan 14 lerin davranışlarının karakterini, biz iki ideolojinin ışığı altında incelemeyi uygun buluyoruz:

Faşist miydiler, Sosyalist mi?

Princeton Üniversitesi profesörlerinden William Ebenstein, «Today's Isms» adlı kitabında Faşist cereyanların gelişmesine müsait toplumları şu şekilde tarif ediyor:

«Demokratik düzeni ülkelerinde uzun bir süre evvel yerleştirmiş ve başarı ile yürütebilmiş toplumlarda (İsviçre, Skandinavya, Birleşik Amerika gibi) faşist cereyanların belicil gelişmesine imkân yoktur. Buna mukabil Demokrasi denemesine yeni girişen ve başarı ile ilerleyemeyen ülkelerde böyle

venini sağlayan bir rejim olarak belirir, süratle gelişir.»

27 Mayıs Türkiye-sinde, Ebenstein'in yukarıda tarif ettiği şartlar yok muydu? Suale müsbet bir cevabı rahatça verebiliriz. Şu halde faşist bir rejimin oluşumunu hazırlıyacak ortamda yaşıyorduk. Fakat 14 ler gerçekten böyle bir rejim kurmayı tasarlıyorlar mıydı?

Faşizm milliyetçi, ırkçı, militarist, emperyalist ve totaliter karakteristikleri olan bir rejimdir. Ve ilk bakışta 14 lerle bu karakteristikler arasında bir bağ kurulabilir. Gerçekten de M.B.K. üyelerinin bir kısmının milliyetçi ve ırkçı eğilimler taşıdıkları ileri sürülmüştür. Bazılarının mazisi, bazılarının bir takım beyanları bu iddiaları doğrulayan niteliktedir.

Ordudan geldiklerine göre haliyle militarist oldukları da iddia edilebilir.

Bazılarına yüklenen Turancı fikirlere bakılırsa emperyalist düşünceler taşıdıklarını söylemek mümkündür.

Ve nihayet gerçekleştirilmeye istedikleri köklü reformlara karşı çıkacak direnmeleri bastırabilmek için totaliter bir idareye gidecekleri ihtimali de yabana atılmaz.

Bütün bu yakıştırmalara rağmen 14 lerin temsil ettikleri cereyanı derhal faşizm olarak teğis etmemek gerektiğine inanıyoruz. Kesin bir hükme varmadan evvel, 14 lerin tutumunu bir de sosyalizmin ışığı altında incelemek, faşizm - sosyalizm tezdında 14 lerin mevkiini tesbit etmek, ondan sonra bir hükme varmak daha doğru olacaktır.

Sosyalistlerin çabası, istismar edilen bir sınıfı, sömürülmeğe kurtarmak, sosyal adaleti kurmaktır. İnsanların dillerine, dinlerine, ırklarına, sosyal mevkilerine bakmadan eşit olduklarına inanırlar. Onlar sadece çalışanları sömüren kapitalistlere karşıdır.

Faşistler için istismar e-

dilen bir sınıf problemi yoktur. Bir millet, bir ırk meselesi vardır. Düşmanları ise bir başka din, bir başka millet ve bir başka ırktan olanlardır. İnsanların eşitliğine inanmazlar. Erkek kadına, asker sivilce, kuvvetli zayıfa, bir ırk diğer bir ırka, bir millete üstündür.

Sosyalizm akıl ve mantık üzerine kurulmuştur. Faşizm akıl ve mantığı reddeder, his ve ihtiraslara hitab eder. Faşizmin hedefi Fertlerin refahı değil, devletin kudretidir. 14 ler bu tezaların hangi tarafındadır?

Millî Birlik Komitesinin icraatına katıldıkları 6 ay zarfında çıkan kanunlar ve girişilen teşebbüsler bu hususta kesin bir fikir verebilecek nitelikte değildir. Bununla beraber bazı ipuçlarına sahibiz:

10 Eylül 1960 ta ikinci kabineye direktif olarak hazırlanan Millî Birlik Komitesinin programı bunlardan biridir. Esas metni şimdi 14 ler arasında kalan üyeler tarafından hazırlanan bu programa göre ilk öğretim seferberliği, toprak reformu gerçekleştirilecek; iskan problemi halledilecek; sağlık işleri sosyalleştirilecek; iş ve işçi konusunda sosyal adalet prensiplerine uyulacak; köyler kalkındırılacak; ticarete liberalizm yerine devletçilik hâkim olacak...

Görüldüğü gibi metodları bilinmemekle beraber 14 lerin gerçekleştirmek istedikleri reformlar, daha ziyade sosyalist bir karakter taşıyordu. 14 lerin sosyalizmden yana olduklarını gösteren başka deliller de bulmak kabildir. Toprak ağalarına karşı açılan mücadele, Fikir İşçileri Kanununda çalışanlar lehine yapılan (adilat, toprak reformunun ve sağlık işlerinin sosyalleştirilmesi için girişilen teşebbüsler gibi...

Bütün bunlara rağmen aralarından bazılarının belki de suurlandırmadıkları bir takım faşist eğilimlere sahip oldukları da gözden kaçmamıştır. Yurt içinde tertiplenen propaganda gazetlerinde yaptıkları konuşmalarda ırkçı ve aşırı milliyetçi beyanlarda bulunanlara rastlanmıştır. Bazı özel konuşmalarında bir kısmının

gayrimüslim vatandaşlara karşı menfi bir tavır taşıdıkları belli olmuştur.

Ülkü ve Kültür Birliği tasarısı, faşist bir müessesenin çeşitli özelliklerine sahiptir. Üniversitelerden uzaklaştırılan 147 öğretim üyesinin tesbitinde meslekli yetersizlik ve ahlaki zaaf kıstaslarının yanında mason veya gayrimüslim olma gibi sebeplerin de rol oynadığı görülmüştü.

Şu halde? Yanımızın başında sorduğumuz suali nasıl cevaplandıracağız? Faşist miydiler, sosyalist mi?...

Sahai kanaatimiz şudur:

14 ler'in temsil ettikleri cereyanın ortak tarafı köklü reformlar arzusuudur. Onlar ihtilâli gerçek bir devrim aline getirmek, Türkiye'yi sosyal ve ekonomik reformlarla kalkındırıp çehresini değiştirmek, ileriye götürmek istiyorlardı. Bunu başarmak için gerekirse uzun müddet iktidarda kalmayı da tasarlamışlardı.

Ancak, böyle bir devrimin metodu, karakteri de olacaktı? Pek azı bu konuda kafa yormuştu. Bunlar ihtilâli uzun yıllardan beri düşününen ve sırf Menderes rejimine son vermek için değil, gerçek bir devrim yapmak için hazırlananlardı. Çoğunluk için böyle bir mesele Komiteye girip devlet işleri ile karşı karşıya gelince başlamıştı. Hazırkıksızdılar ve daha ziyade içgüdüleri ve sevgileri ile hareket ediyorlardı.

İşte 14 lere atfedilen fikir cereyanı böyle bir grubun insiyakı olarak birleşmesinden doğdu. Belirli bir ideolojiyi derinliğine inceleyip, suurlandırıp benimseyen, etrafı bir plân ve program hazırlayan, güdülecek metodun karakterini tesbit eden organize bir grup hüviyetinden mahrumdular. Böyle bir liderden de mahrumdular.

14 lerin faşizmle itham edenler de haksızdır, onları gerçek bir sosyalizmin temsilcisi olarak görenler de... Bu konularda 27 Mayıs'tan evvel bilgili ve hazırlıklı olan birkaç kişinin dışında kalanlar, hisleri ve sevgileri ile hareket etmişler...

Türkey

Erkanı

Kabibay

Esin

Özdağ

Kosoglu

Karan

Soyuyucu

Taşer

Kaplan

Baykal

Akkoyunlu

Solmaz

Er

BİRLEŞMİŞ MİLLETLER

Çin, Stevenson ve Kongo

Birleşmiş Milletler'in değişmez meselelerinden biri, yani Komünist Çin Cumhuriyeti'nin üyelğe kabulü, yine günün konusu oldu. Kendi iç rejimi ve tutumu ne olursa olsun, 700 milyonluk bir kütleyi temsil eden bu devleti Birleşmiş Milletlerin dışında tutmak ve Çin'in sandalyesine Formoza'daki Çan Kay-Şek hükümetini oturtmak gün geçtikçe zorlaşmaktadır. Hele, Birleşmiş Milletlerdeki tarafsız Asya — Afrika blokunun sayıca çok artması ve Batılı devletlerden bir çoğunun da artık daha fazla dayatarak dünya kamu oyununu kendi aleyhlerine çevirmekten korkmaları, Amerikan diplomasi sinin işini güçleştirmektedir. Mesele, basit bir oylama ile halledilecek olursa, Komünist Çin'in çoğunluk kararıyla üyelğe kabul edilmesinden çekinilmemektedir. Amerikan Dışişleri Bakanlığı şimdi yeni bir taktiği denemenin yollarını araştırıyor: 700 milyonluk Çin'in Birleşmiş Milletlere kabulü konusunu «önemli mesele» olarak ilân ettirmek ve böylece Genel Kurul kararı için üçte iki çoğunluğu şart kılmak.

Stevenson'a tâviz

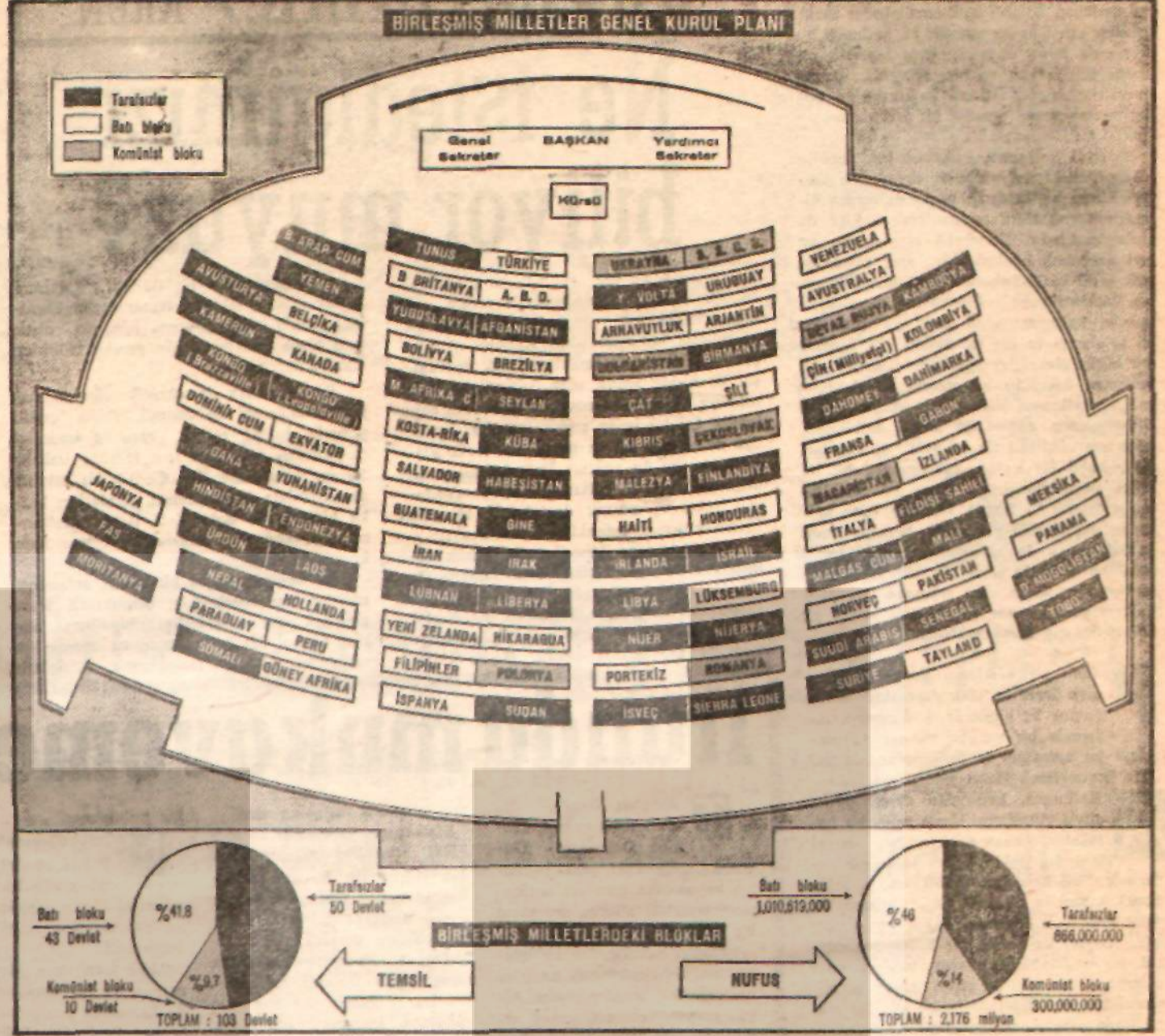
Amerika Birleşik Devletleri'nin Birleşmiş Milletlerdeki daimi delegesi liberal görüşlü Adlai Stevenson bu çok gök taktiği yürütebilmek ve Komünist Çin'in kabulünü bir yıl daha ertelenebilmek bakımından hayli sıkıntı çekeceğini bilmektedir. Stevenson, böyle bir politikanın savunuculuğunu yapmak istemediğini ve Birleşmiş Milletlerdeki delegelikten çekilip Senato üyeliğine adaylığını koyarak iç politikaya dönmek arzusunda olduğunu basına açıklamıştır.

Bu haber, Kennedy idâresini hayli telaşlandırdı. Küba meselesinden dolayı Dışişleri Bakan yardımcılarında liberal görüşlü Chester Bowles'la çatışan ve onu daha az önemli bir işe tayin etmek zorunda kalan Başkan Kennedy, bu defa da Stevenson'dan ayrılmış görünmek istemiyor. Şimdi, Washington'daki idâreçiler, Stevenson'u işbaşında tutabilmek için kendisiyle aşağı yukarı şöyle bir anlaşmaya varmış gibidirler: Stevenson, Birleşmiş Milletlerdeki resmi Amerikan görüşünü sonuna kadar savunmaya razı olacak, Amerikan hükümeti de Birleşmiş Milletler tarafından girişilen ve Stevenson'ca önemli sayılan Kongo hareketini bütün gücüyle destekleyecektir.

Çombe'nin ahbabları

Kongo'daki Birleşmiş Milletler hareketi yeni Genel Sekreter Vekili Birmanyalı U-Thang tarafından verilen bir emirle başlamıştır ve Güvenlik Konseyinin aldığı kararlara dayanmaktadır. Hedef, Kongo'nun barış havasını bozan ve merkezî hükümete daima güçlük çıkararak huzursuzluk yaratan Katanga eyaletindeki Çombe hükümetini yola getirmektir. «Mavi Miğferliler» diye anılan Birleşmiş Milletler askerî birlikleri daha çok İsviçrelilerden, İrlandalılardan, Hintlilerden ve Ganalılardan kurulmuştur.

Maurice Çombe'nin Başbakanlık ettiği Katanga eyaleti, yalnız Kongo'nun değil, bütün Afrikanın en zengin bölgelerinden biri. «Yukarı Katanga Maden Birliği» adını taşı-

Son olarak, Moritanya ve Dış Mogolistan'ın da katılmasından sonra, Birleşmiş Milletlerdeki üye sayısı 103'e çıkmıştır. Yeni giren üyeler, Doğu — Batı arasındaki dengeyi pek fazla bozmadı, fakat aradaki tarafsız Asya — Afrika blokunun nispete ve oya kuvvetini arttırmıştır. Kuvvetler arasındaki asıl büyük değişiklik Komünist Çin Cumhuriyeti'nin üyelğe kabul edilmesiyle olacaktır. Şimdilik, Birleşmiş Milletler'in 104. üyesi olarak sırada Tanganika var. 8 Aralık 1961'de bağımsızlığa kavuşan bu eski İngiliz sömürgecinin üyelğe kabulü Güvenlik Konseyinin 14 Aralık Perşembe günü yaptığı oturumda kararlaştırıldı. Üyelğe kabul formalitesi Genel Kurul'un kararıyla tamamlanmış olacaktır.

yan ik büyük bir şirket buradaki bakır madenlerini işletmektedir. Şirketin sermayedarları arasında civardaki İngiliz Rodezyasındaki maden şirketlerinin ve Brüksel, Paris, Londra borsalarında büyük rol oynayan teşebbüslerin sahipleri de bulunmaktadır. Katanga'nın Çombe Başkanlığında ayrı bir devlet hâlinde ortaya çıkarak merkezî Kongo hükümetinden ayrılması bu sermayedarlardan büyük bir kısmının işine gelecektir, çünkü Çombe, Kongo'daki yabancı menfaatleri sonuna kadar savunacağını açıkça belirtmiştir. Katanga ordusunda sık sık rastlanan parayla tutulmuş beyaz askerlerin de Belçika, Fransa ve İngiltere'deki kaynaklardan beslendikleri artık iyice anlaşılmalıdır.

Batıda görüş ayrılığı

Belçika hükümeti, dünya devletlerinin nefretini tekrar üzerine çekmek için, Katanga'yı açıkça desteklememektedir. İngiltere ve Fransada, Birleşmiş Millet-

lerdeki oylamalar sırasında, Katanga'nın Kongo'dan ayrılması aleyhinde oy kullanmaktan geri kalmıyorlar. Fakat, mesele, Genel Sekreterliğe alınan kararların fiilen uygulanmasına gelince iş değişmektedir. Londra ve Paris'in sermaye piyasalarında büyük rol oynayanlar, hükümetlerin davranışlarına da etki gösterebilmektedirler. Hele, Katanga hükümetinin Bakır Şirketi hakkında aldığı son kararlardan sonra, mesele daha da hareketlenmektedir. Hukukî mahiyette ve hayli teferruatlı olan bu yeni kararlar, Belçikalı sermayedarların işlerini güçleştirmekte, buna karşılık Fransız ve İngiliz sermayesine yeni imkânlar açmaktadır. Bu bakımdan Fransız hükümetinin davranışları dikkatle incelenmeye değer; çünkü, Şirketin, büyük sermayeler dışında, halka dağıtılmış olan tahvillerinden hemen hemen üçte biri de Fransız vatandaşlarının elindedir. Böyle olunca, Fransız hükümetinin Katanga hareketi masraflarına hiçbir şekilde katılmayacağını açıklaması ve

malzeme şeklinde de olsa hiçbir yardımda bulunmaması gayet kolay anlaşılacaktır.

İngiltere'ye gelince, orada da Birleşmiş Milletlerin hareketini baltalayacak davranışlardan geri kalmamaktadır. Öyle ki, hükümetin Birleşmiş Milletler Hava Kuvvetlerine bomba yardımıyla bulunmak şeklinde aldığı karar dahi bir türlü yürürlüğe konulmamıştır. Hatta, son günlerde İngiliz hükümeti, daha da ileri giderek, Katanga'da «ateş kes» kararı alınması için açıkça faaliyete girişmiştir.

Belden aşağı vuruşlar

Londra'daki baskı grubu, Rodezya ve Tanganika'daki İngiliz sermayedarlarını Avam Kamarasında temsil eden milletvekilleri tarafından idâre ediliyor. Başlarında, Süveyş meselesi zamanındaki aşırı davranışlarıyla tanınan Muhafazakâr milletvekili Charles Waterhouse var. Büyük ezelteleri de ellerinde bulunduran baskı grubu, Katanga hükümeti aleyhinde ileri sürülecek iddiaları bozmak için elinden geleni yapmaktadır. Meselâ, Birleşmiş Milletlerin Kongo'daki memurlarından İrlandalı Conor O'Brien, perde arkasında dönen sermaye entrikalarına dayanamayıp da istifa ederek bazı ifşaatla bulunduğu zaman, Londra basınının bir kısmı, iddiaları örtmek için, en aşıkışık metodlara başvurarak hemen bir skandal hikâyesiyle ortaya çıktı: Conor O'Brien, Kongo'daki görevi sırasında, İrlanda devlet teşkilâtında memur olan sevgilisini bir hafta sonra, Katanga'ya çağırıp, güya Birleşmiş Milletler parasıyla uğurlamıştı. Tabii, bütün bunlar İrlandalı diplomatın açıkladığı gerçekleri ortadan kaldırmazdı kâfi gelmedi.

Kongo, Yirminci Yüzyılın ikinci yarısında, sömürgecilik hâli ne gibi metodlara başvurabileceğini öğrenmek isteyenler için iyi bir inceleme alanı olmaktan devam etmektedir. «Geçen hafta, Fransa'nın «L'Express» ve «France — Observateur», İngiltere'nin «The Economist», «New Statesman» «Tribune» gibi dergileri bu meselede Fransız ve İngiliz hükümetlerine şiddetle hücum etmekteydiler.

Çombe'nin «Katangalı çocuklar ordusu».

NASIR'IN SOSYALİZMİ

Tanınmış iktisatçılarımızdan MELİH TÜMER, Nâsır'ın sosyalizmini yerinde görmek için Kahire'ye gitti. Mısırlı iktisatçılarla ve idarecilerle konuştu. Okuyacağınız yazı bu gezide edinilen intibaların mahsulüdür.

30 milyonluk orduda 40 bin yaralı!

Nâsır, bu sonuç ve hiç ölü olmaması ile öğünüyor, "Askerlikte buna önemsiz kayıplar denir,, diyor

Bu kum denizi bir gün yemyeşil olacak..»

İskenderiyeden Kahireye dönüyorduk. Büyük tuz gölünü sağımızda bırakmış sıcak çöle katılmak üzereydik. Önümüzde uzun saatler vardı. Mihmandarım Mısırlı, Devlet memuru bir aydındı. Bana İsrail ile ri nziraf istihsaldeki başarılarını, hasetle, anlatıyor, sözlerini daima «Bu kum denizi bir gün yemyeşil olacak» diye bağlıyordu. İskenderiyeye giderken «bire bin verem» Nil topraklarından geçmiştik. Şimdi çöl yolunu deniyorduk. Çöl, sinemalarda gördüğümüz, kıtaplarda okuduğumuz gibiydi. Uçsuz bucaksızdı. Çaplaaktı. Fakirdi. Mısırlı gibi.

Mısır yüzölçümü bakımından Türkiye'den büyüktür. Fakat verimli toprakları Nil vadisinin etrafında uzanır. Geri kalanı çöldür. Nüfusu ise Türkiye'ninkine yakındır. Topraklarının 1927 yılında ancak yüzde 2,7 si ekili idi. İnsan toprak oranı (yani ekilebilir topraklarda hektar başına düşen bütün nüfus) 1882 de 3,4 kişi imiş. Yetmiş beş yıl sonra 1957 de bu oran 6,1 kişiye yükselmiş. Toprak mülkiyeti ise sayılı kişilerde toplanmış. 1936 yılına kadar devam eden kapitülasyonlar Mısırdaki yabancıların özellikle ticaret kesiminde çoğalmalarına sebep olmuş. Ticaret, ekonomide en önemli kesimlerden birisi. İngiliz, Fransız ve Belçikalılar sermaye yatırımları, İtalyan ve Yunanlılar insan gücü sayısı bakımından ileri gitmişler. Tekstil en çok gelişmiş sanayi koludur. Sanayide mülkiyet bakımından özel teşebbüs ve yabancı sermaye yanında Devletle de karma ortaklık yapmış iş letmeler vardır.

1952 devriminden beri Başkan Nasır ve genç subay ve aydınlardan kurulu yardımcıları yeni ve enerjik görüşlerle hareket etmek istemişlerdir. Batılılar, 15 Ağustos tarihli New-York Times'in dediği gibi, Mısırdaki olanlara öncelikle çok önem verir gözükmemişlerdir. Oysaki bunun nedenleri açıktır. İlk olarak Başkan Nasır, örneğin, Fidel Castro gibi geniş ve köklü sosyal devrimlere gitmiştir. Bu durumun, benzetiş doğru ise, Mısırlı aydında bir «mukayese kompleks» yarattığı söylenebilir.

İkinci olarak Başkan Nasır bir İsrail problemi ile karşı karşıya idi. Bu, onu daha uzun yıllar dertli tutacağı benziyordu. Üçüncü olarak, «Müslüman devletler birleşiniz» ya da «Arap devletleri birleşiniz» sloganları Batılarda Nasır'ın yalnız büyük hayaller peşinde koştuğu düşüncesini sağlamlaştırıyordu.

Bu nedenleri destekleyecek diğer olaylar da vardı. Süveyş kanalı olayı, bir askerî devrim hükümetinin taşkınlığı olarak yorumlanıyordu. «El Ezher» yine İslâm'ın bilim kaynağı idi, deniyordu. Sokaktaki Mısırlı da onbinlerce din öğretmenin, kendi yurdundaki okuma - yazma bilenler oranına bakmadan, müslüman memleketlere ihraç edilmesi ile öğünüyordu.

Gerçekte Nasır, 1952 devriminden beri sosyal ve ekonomik alanda derece derece köklü tedbirler yapmıştır. İlk müdahale

1952 toprak reformudur. Bu reformda ekilebilir topraklardaki kişi mülkiyeti sınırlanıyor, toprak gelirlerinin en yukarı haddi belirtiliyor, ziraat işçileri için en az ücret hadleri keskinleşiyor ve kooperatifler teşvik olunuyordu. Devlet gittikçe artan bir hızla yeni sanayilerin yaratılmasına başlamıştı. Devrimi takip eden günlerde kurulan «Ulusal İstihsalî Geliştirme Kurulu» hem mevcut sanayiye verimliliğini arttırma, hem de yeni yatırım sahaları arama ile görevlendirilmişti. 1956 daki Süveyş kanalı olayı ile birçok büyük İngiliz ve Fransız bankaları ve firmaları zaten devletleştirilmişti. Şubat, 1960 da hükümet, Birinci Dünya Savaşından sonra yerli sanayili geliştirmek düşüncesiyle özel teşebbüse kurdurduğu ve sonraları büyük bir mali müesseseye haline gelen «Mısır Bankası» nı kendi mülkiyetine alıyordu. Bunu «Millî Bankası»nın devletleştirilmesi takip etmiştir.

Sonuç olarak Mısırdaki devrimden sonra, her yıl teşekkül eden millî kaynakların kullanılmasında kamu yatırımlarının oranı artmış; özel yatırımlar azalmaya başlamıştır. Kişisel ekonomik bağımsızlığının farkında olmayan kimseler bu şuru edinmeye başlamışlardır. Böylece, devrimin 9 uncu yıldönümü kutlanırken açıklanan, hiç kimsenin beklemediği kararlar, gerçekte 9 yılda olagelen gelişmelerin ve tarihin verdiği tecrübelerin bir sonucu olmuştur.

Geçen yılın Temmuzunda birbiri peşi sıra yayınlanan kararnameler ile toprak mülkiyeti yeniden sınırlandırılmış, bankalar, sigorta şirketleri, kamu hizmetleri özel teşebbüsler ya tamamen devletleştirilmiş ya da bunların sermayelerinin yarı hisseleri Devlet tarafından satın alınmıştır. Verilen bonolar yüzde 4 faiz ve 15 yıl vadeli. Tek bir şahsın iki şirketten fazla veride idare meclisi üyesi olması yasak edilmiştir. Şirketlerde çalışanlar kâr'ın yüzde 25 ine ortak yapılmışlardır. Geri kalan yüzde 75, hisse senedi sahiplerine bırakılmıştır. Çalışanlara ayrılan yüzde 25'in yüzde 10'u kendilerine ödenmekte, yüzde 5'i sosyal yardım laşma ve mesken yapılması gibi faaliyetler için harcanmakta, geri kalan yüzde 10'u ise şimdilik özel bir fonda toplanmaktadır. Nasır'ın yeni aldığı bir kararla çalışanlar, şirketlerin idare kurullarına da temsilci sökmektedirler. Bütün yurtta çalışma günü 8 saat yerine 7 saat olarak ilân edilmiştir. Buna karşılık ücretlerde hiç bir kesinti yapılmamıştır. Bir kişinin yıllık geliri hangi kaynaktan gelirse gelsin sınırlandırılmıştır. Vergi sisteminde müterakkilik arttırılmıştır. Kira gelirleri de sınırlandırılmış ve aynı zamanda kiralar yeniden tanzim edilmiştir. Nasır, bütün bu tedbirleri ile, ekonomide teşvik edilmiş özel gelirleri ve tasarrufları daha büyük

bir ölçüde devletin eline vermiş olmaktadır. Ekonomik ve sosyal plânlama ile tesbit olunan hedeflere, bu yolla, daha kısa ve kesin olarak ulaşılacağını düşünmektedir. Millî kaynakların tahsisinde Devlete tesbit edilen sosyal ve ekonomik gelişme hızını sağlama imkânı verileceği hesaplanmış olmaktadır. İşgünü saatlerinde yapılan indirim, istihdam seviyesini yükseltmek gayesini gütmektedir. Çalışanların ücretlerini arttıran tedbirler, yalnız sosyal adalet ilkelere bakımından değil, satınalma gücünün çoğaltılarak pazarların ve istihsal kapasitelerinin genişletilmesi gayelerine yönelmiş kanısını vermektedir. Çalışanların şirketlere ortak yapılması ile işgücünün verimliliği arttırılmak istenmektedir. Bu konuda Nasır'ın dayandığı felsefenin esaslarını aşağıda ele alacağız.

Mısır, bütün diğer geri kalmış toplumlar gibi, «ikili» bir bünyeye sahiptir. Memleketin çok gelişmiş zengin bölgeleri, çok fakir bölgeleri ile zıtlık halindedir. Şehirlerde zengin - fakir zıtlığı göze çarpar. Düzgün ve temiz caddeler, pis ve fakir mahallelerde son bulur. Mısır halkıyla ilk temasınızda kütlelerin ekonomik olduğu kadar sosyal davranışlar, sanat anlayışları, kişisel zevk ve eğlenceler bakımından da aynı «ikilik», aynı zıtlık içinde bulunduğunu görürsünüz.

Kahirede mihmandarlarımızdan biri, yanımdan geçen tramvayın ikinci mevkî kısmını mütebessim göstererek «Mısır'ı kalkındırmaya biz buradan gidiyoruz» diyor. Ellerinde mavzerlerini sallayarak önümüzde yürüyen entarili iki kişiye me-

rakla bakışına cevap olarak bunların «zenginlerin meskenlerini koruyan özel muhafızlar» olduğunu söylüyordu.

Yeni kararlardan sonra «Ahram» gazetesinin başyazarı Muhamed Hassanein Heykal «Sermaye şimdi tam fonksiyonuna tahsis edilmiştir; Sosyal fonksiyon» diye yazmaya başlıyordu.

Nasır'ın bu devrimci eserinin teorik esasları henüz tam olarak kamu oyuna sunulmamıştır. New-York Times'in başyazarlarından biri, Sulzberger, Nasır'la yaptığı görüşmeyi anlatırken şu cevabı yayınlamaktadır. «Henüz teorik esaslara varmamış bulunuyoruz. Fakat, bana kalırsa, bu teorinin anahtarlarını tesbit etmek üzereyiz. Aslına bakılırsa halk ihtiyaçlarını belirten, onların limitlerini gösteren devrimci eserler felsefe teorilerinden daha önce gelmişlerdir. Yordamların şartları içinde bu tabii bir sonuçtur.»

Nasır söylediği nutuklarda devrimi askerlik terimleriyle şöyle canlandırmaktadır: «Bütün bu tedbirlerle 30 milyonluk bir orduda 40 bin yaralı olmuştur. En önemli ise hiç ölü yoktur. Askerlik jilinde buna «önemsiz kayıplar» denmektedir. «Görülüyor ki teoride olsun, tatbikatta olsun Mısır çok önemli bir devreye girmiş bulunmaktadır. Nasır'ın Orta doğu, Afrika ve Asya halklarının bağımsızlık savaşlarına ilgi göstermesinden ve dış politikada tarafsızlığı desteklemesinden sonra, şimdi de, köklü ekonomik ve sosyal devrimler denemeye başlaması, gerek batı dünyasının gerekse Asya, Afrika ve Orta doğu halklarının ilgisini daha fazla kendine çevirmiş bulunmaktadır»

MELİH TÜMER

Nâsır, İskenderiyede yapılan bir mitingte

Marlon Brando, «Genç Aslanlar»-da

GENÇ ASLANLAR»

James Jones «İnsanlar Yaşadıkları»yla, insanlığın varoluşundan bu yana süregelen bir çatışmayı; savaş — barış ve bunlar karşısında bireyin içine düştüğü trajediyi anlatmak istemişti. Edward Dmytryk de Irving Shaw'dan sinemaya getirdiği «The Young Lions — Genç Aslanlar» la aynı dramı ortaya koyuyor. Film iki Amerikan eriyile bir Alman subayının savaş serüveni olmaktan da ötede bir değer taşıyor. Bu dramın ardından insanın içine düşürüldüğü durum bütün kir, pislik ve çirkinliğiyle ortaya çıkıyor. Savaş, savaşa hizmet eden güce ve bunların yanı sıra, iki dünya savaşını yaratmış — belki üçüncüsünü de yaratacak olan — Almanlığa karşı Dmytryk'in kesin, öfkeli, duygulu yüklü bir direnişi var. Buna bir rejisörün manifestosu da diyebiliriz.

Bugün İkinci Dünya Savaşı dosyası kapalı onbeş yıl oldu, geçiyor. Bu dosyayı böylesine çabuk kapatmak belki de çağımızın en büyük yanlışlarından birisidir. «Genç Aslanlar» dosyası açıyor. Önce geçtiğimiz savaşın panoramasını çiziyor. Burada artık yiğitliğin, yürekliliğin, uluslara savaşma gücünü aşılayan kahramanlık destanının sonu gelmiştir. Savaş ya da «Pare kapam» Oysa destanların savaşı bir «yenme» eylemiydi, yeniklere uysal davranılan insanca bir görünümünden sıyrılmamış bir olaydı. Esir almak şimdi gülmeye değerdir. Bu çağ yok etmeyi, azaltmayı daha çok seviyor. Kıstırılan birlik son erine dek temizleniyor. Toplama kamplarında günde bin beş yüzer kişi biçiliyor. Modern savaş insan'ı görmezden gelmekle işe başlıyor ve — işin en korkuncu burası — bu saygısızlığı yine insan'a yapıyor. Aynı katliamın kendi başına geleceğini bilen insan öylesine umutsuzdur ki... Bütün bu oyunu yöneten, üstelik kendi adını kullanarak yöneten mekanizma insan'ı kapıların dışında bırakmıştır.

«Genç Aslanlar» burada ikili bir savaş ayrımına varıyor: ulusların savaşıyla, bireyin savaşı. Savaşa tüm olarak karşı çıkmak

belki olanaksız ama birey olarak kurtuluş yollarını aramamak neden? Uluslar savaşabilir oysa birey her şeye rağmen bir yerde bütün bunların dışında kalabilir. Dmytryk'in almanlığı suçlayışı da bundan işte: İnsan'la sürü arasında elbette bir fark olmalıdır. Bu ayrımı yaratan insan'dır ve almanlar sonuna kadar sürüde kalmışlardır.

Dmytryk'in genç alman subayı (M. Brando) film boyunca çizginin sınırlarını zorlayan tek alman olarak kalıyor. Toplama kampı komutanı yine on binleri öldürtüyor. Birlik komutanı yaralı esirleri makinelerle biçiyor. Surtatı paramparça olan yitmiş savaşının yeni umudu bile dürüstüğe ulaşmıyor: Politikacı olacak ve darınadağın suratıyla yığınları kendi çıkarı için kullanacaktır. Bütün düşlerin sonu acıdır, genç subayınki de... Silâhını bir ormanda ağaçlara vura vura param parça ediyor. Oysa geç kalmıştır. Bu türlü çileleri çekenerin artık herşeyi sezdikleri anda yüz yüze geldikleri soğuk gerçek, «ölüm» şimdi onu da beklemektedir.

«Genç Aslanlar» İkinci Dünya Savaşı bütün benliğiyle yaşanan ve o günlerin zorluklarıyla politik kavgalara girişen Dmytryk'in da tutumunu açıklamış oluyor. Bir yıl hapis, bir itiraf, bir leke ve yıllarca süren anlamsız bir çalışmanın sonunda eski usta Dmytryk yeniden gün ışığına çıkıyor. Savaşı sevmiyor, savaşa hizmet eden güçleri sevmiyor. Bu güçleri hangi yandan olurlarsa olsunlar kesin bir sertlikle suçluyor. Faşizm'e karşı savaşan amerikan ordusu da, eriz ama o ölçüde de hümanist bir yahudi gencini (M. Clift) benimsemekten uzaktır. İnsanlığı savaşmaktadır, hâlâ neden savaşmamız anlamadan!

Barış'tan ama yalnızca barıştan yana olan «Genç Aslanlar» ustalıkla bir mizanzenle başarılı bir sinema çalışmasını birleştirerek bize üstünde durmamız ve düşünmemiz gereken bir insan dramı sunuyor. Bu dram usta sanatçıların hele Montgomery Clift ve Marlon Brando'nun oyunculuklarıyla mutlaka görülmeli.

Ali GEVGİLİ

Savaşa karşı bir film «Genç Aslanlar»

HAFTANIN SANAT HAREKETLERİ

MUZİK

- 21.XII.1961 Perşembe Violonist Suna Kan Moskova'da konser verecek ve Leningrad'da çaldığı eserleri icra edecek.
- 22.XII.1961 Cuma Tanınmış İtalyan opera bestecisi Puccini'nin 103'üncü doğum yıldönümü.
- 23.XII.1961 Cumartesi Saat 15'de Türk Kültür Derneği Merkezinde plâklarla izahlı müzik. Takdim eden: Orhan Tanrıku
- 24.XII.1961 Pazar Oniki ton bestecilerinden Alban Berg'in ölümünün Saat 16'da Türk-Amerikan Derneğinde plâklarla 26. yıldönümü.
- 25.12.1961 Pazartesi İzahlı müzik. Takdim eden: Faruk Güvenç. Saat 20.30 da Devlet Operasında Coppelia Balesi
- 26.12.1961 Salı Saat 21 de Cumhurbaşkanlığı Senfoni Orkestrasının Konsert. Şef: Bruno Bogo Solist: Gülseren Sadak. Programda Grieg'in Peer Gynt Süiti ve piyano konçertosu.

TIYATRO

- AY MAVIDİR (The Moon is Blue) — Yazar: Hugh Herbert, Çeviren: Gül Çiftçi — Herşeyiyle bize uzak bir salon komedisi. Vakit geçirmek isteyenler için, kötü bir filmden iyidir (Meydan Sahne, her gün) — 22 Aralıktan itibaren ZAZAFER MADALYASI — Yazarlar: J. Logan, T. Heggen; Çeviren L. Turnier, Sahneye Koyan: Haldun Dormen.
- BERNARDA ALBA'NIN EVİ (La casa de Bernarda Alba) — Yazar: Federico Garcia Lorca, Çeviren: İlhan Berk, Sahneye koyan: Mahir Canova. — Büyük İspanyol ozanı Lorca'nın son ve en iyi oyunu. Canova'nın başarılı sahne düzeni ve iyi bir oyun bütünlüğüyle yazarına yakışır bir seviye tutturuyor. Mevsimin görülmeye değer gösterilerinden biri (Yeni Sahne, Cuma hariç her gün).
- ÇİNGENE BARON (Der Zigeunerbaron) — Johann Strauss'un opereti, Çevirenler: Saip San, S. Kalender, Müzik yönetimi: Kalender, Sahneye koyan: Azmi Örses, Dekor — Kostüm: Ulrich Damrau. — Avusturya — Macaristan İmparatorluğu zamanında vals-çardaş birliği (Üçüncü Tiyatro, 24 Aralık).
- DOLAP (La piéce pour un homme seul) — Yazar: Robert Thomas, Çeviren: Adalet Ağaoglu. — Polis romanlarını seven okuyucu için. Basit bir tek düğme dayanan, fakat iyi geliştiği için seyirciyi sürükleyen bu oyunu Meydan Sahne'de biraz da seyirciyi güldürerek oynuyorlar (Meydan Sahne).
- HAMLET — Yazar: W. Shakespeare, Çeviren: Orhan Burian, Sahneye koyan: Cüneyt Gökçer, Dekor — Kostüm: Refik Eren, Hale Eren. — Dünya dram yazısının en büyük yapıtlarından birinin yurdumuzdaki en iyi oynanışı belki de. Özellikle Gökçer'in yorumu görülmeye değer. Mevsimin en önemli tiyatro olaylarından biri (Büyük Tiyatro, 20.22.24 Aralık).
- İKİZ KARDEŞİM DAVID (Gog et Magog) — Yazarlar: R. MacDougall, Ted Altea, Çeviren: Orhan Aydınbas, Sahneye koyan: Ekmel Hürol, Dekor — Kostüm: Seza Altındağ. — Çok kullanılan ikiz kardeş trüklerinin, aşağılık duygusunu yenmeğe çalışan bir sanatçı çevresinde yeniden kullanılışı. Yalnızca hoş vakit geçirmek isteyenler için biçilmiş kaftan, çünkü iyi de oynanıyor (Üçüncü Tiyatro, pazarları hariç her gün)
- İNCI AVCILARI (Les pêcheurs de perles) — Bizet'in Carmen'den önceki denemeleri (Büyük Tiyatro, 21 Aralık).
- SON BAND (Krapp's Last Tape) — Yazar: Samuel Beckett, Çeviren: Feridun Altuna, Sahneye koyan: Asuman Korad. — Günümüz öncü tiyatrosunun en iyi temsilcilerinden Beckett'in tek perdelik oyunu. — Aynı oyunun aynı sıra: PUSUDA — Yazar: Cahit Altay, Sahneye koyan: Asuman Korad, Dekor: Hüseyin Mumcu. — Altay'ın, Anadolu kasabasının en önemli sorunlarından biri olan açlıktı, tez kokuhtan canlı bir oyuna sokmağa başardığı yapıt (Oda Tiyatrosu, pazartesi hariç her gün).

SİNEMA

(İSTANBUL)

- HOŞ MEMO'nun MACERALARI (L'II Abner) — Al Capp'ın ünlü karkatür kişilerinin, Broadway'da çok tutulan müzikalinden yapılan film. «Hoş Memo» bu durumuyla sinemaya uygun değil (Reji: Melvin Frank, oyun: Peter Palmer, Leslie Parrish, Stubby Kate)
- SAHTE TEBESSÜM (The Entertainer) — John Osborne — Tony Richardson ikilisinin bizim sahile uzanan ilk «öfke» filmi. Umutsuz bir revü oyununun (Laurence Olivier) dramı ve belirli bir kat kişilerinin yaşayışındaki çıkmaz (Reji: Tony Richardson, Oyun: L. Olivier, John Plowright, Brenda de Banzie, Roger Livesey, Shirley Ann Field)
- GENÇ ASLANLAR (The Young Lions) — Bir Alman subayıyla iki Amerikan erinin savaş serüveninde ortaya çıkan barış isteği. Savaşın çirkinliği. Ustalıkla mizanzen, başarılı oyunculuk «Hollywood 10'ları»ndan Edward Dmytryk'ı ilk olarak sağlam topağa oturtuyor (Reji: E. Dmytryk, Oyun: Marlon Brando, Montgomery Clift, Dean Martin, May Britt)
- SOKAK KIZI ROZMARİ (Das Mädchen Rosemarie) — Kırmızı Cadillac'lı fahişe ve Alman kapitalizminin perde arkası. Gerek bir olayın rahat bir dille anlatılışı (Rejisör: Rudolf Thiele, Oyun: Nadja Tiller, Peter Van Eyck)

(ANKARA)

- EVVELA ÖPÜŞELİM (It Started With A Kiss) — Bir rövü oyuncusu ile bir Amerikalı çavuşun İspanya'da salon komedisi çerçevesinde geçen serüveni. Hikâye, resimli roman; oyun, kendi kendini karkatürleştirme tipinde. İspanya ise CnemaScope ve Metrocolor. — Rejisör: George Marshall, Oynayanlar: Glenn Ford, Debbie Reynolds, Eva Gabor (Ankara, 18-24 Aralık)
- KADER YOLCULARI (Some Came Running) — Müzikli filmlerin ustası Vincente Minnelli, James Jones'in romanından alınan senaryoda pek «kendi evinde» görünmüyor. Yazarın, Amerikan toplumundaki yeri gibi ciddi konuya dayanan senaryo daha başka yönlere çevriliyor. Gene de haftanın en iyi filmi. — Oynayanlar: Frank Sinatra, Dean Martin, Shirley MacLaine (Renkil,

Ölü noktada:

Yurdumuzda ilk yerli filmin çevrildiği 1914 ten 1939 a kadar uzanan yirmi altı yıllık sürenin «tiyatrocuların» egemenliğinde kaldığı, bunun 1922 den sonraki on yedi yılının da, «tiyatrocuların» en büyük temsilcisi olan tek rejisörün çalışmalarıyla geçtiği bilinmektedir. 1939-1950 döneminde yer alan «geçiş çağı»nda ise, sinemamız yine büyük ölçüde «tiyatrocuların» etkisinde kalmıştı; bu çağ rejisörlerinin bu etki dışında getirebildikleri, sinemanın ancak dış öğeleriyle ilgiliydi (tiyatro dışından bulunmuş oyuncular, teknik eğitimden geçmiş sinemacılar, bağımsız çalışma...) Böylelikle, 1914 ten 1950 ye kadar uzanan otuz yedi yıllık «tiyatrocular» ve «geçiş çağı» dönemlerinde sinema dilinden yoksun yaşayan sinemacılığımız ortaya sinema yapımı denebilecek bir film de koyamamıştı. Bu süre içinde yer alan «Ateşten gömlek», «Bir millet uyandırıyor», kendi başarısına bir sinema yapıtı değeri taşımaktan çok, tarihsel önemi bakımından adı anılabilecek filmlerdi. Ancak 1950 den sonraki «sinemacılar» çağında sinema terimleriyle düşünmek, sinema diliyle anlatmak çabaları başlamış, bunun ilk örnekleri verilmişti. Böylelikle, Türk sinemasında a-nılmağa değer olanlar. Lütfi Ö. Akad'ın 1952-55 dönemi arasındaki filmleri («Ka-

nun namına»; 1952. «Altı ölü var»; «Kaatil», 1953, «Öldüren şehir», 1954; «Beyaz mendil», 1955) ile «kuğu şarkısı» sayılabilecek «Yalnızlar ruhtımı» (1959); Atif Yılmaz Batıbeki'nin «Gelinin muradı» (1957), «Bu vatanın çocukları» (1959), «Alageyik» (1959), «Karacaoğlan'ın kara sevdası» (1959), «Suçlu» (1959-60); Metin Erksan'ın «Dokuz dağın efesi» (1958), «Gecelerin ötesi» (1960); Osman F. Seden'in «Namus uğruna» (1960); Memduh Ün'ün «Üç arkadaş» (1958), «Ateşten damla» (1959-60), «Ayşecik» (1959-60), «Kırık çanaklar» (1960).

Fakat bu, madalyonun iyimser yüzüdür. Kötümser yüzü şu: Akad'ın 1952-55 arasındaki ilk dört yılını doldurduğu bu «sinemacılar» çağının, 1957-60 arasındaki ikinci dört yılını dolduran Batıbeki, Erksan, Seden, Ün solukları kesilmiş ya da kesilmek üzere olan koşucuları andırıyorlar. İçlerinden en verimli olanı Batıbeki, kendi belirli sınırlarını ancak 1959 da «Bu vatanın çocukları» ile aşmağa cesaret edebilmişti. Artık böyle bir denemeyi yenilemeğe ne istekli ne de yatkın görünüyor. Yeni başladığı yapımcı-rejisör çalışması içinde, piyasa gereklerine eskisinden daha çok bağlanacağı, son filmleri «Allah cezası versin Osman Bey» ile «Kızıl vazodan da anlaşılıyor. Üstelik sinema dilinde de ilerleme yerine gerileme var. Erksan'ın ancak birkaç sahnesinde başarı gösterebildiği «Dokuz dağın e-

fes» bir yana bırakılırsa, on yıllık rejisörlük çalışmasından olumlu tek yapıt «Gecelerin ötesi»ydi. Fakat bu film, Erksan'ın öbür filmlerinden o kadar ayrıyor, Erksan son iki filmi «Mahalle arkadaşları» ve «Oy Farfara Farfara» ile «Hicran yarısı» çeşidinden asıl çalışmalarına o kadar çabuk dönüş yapıyor ki, «Gecelerin ötesi» hemen hemen «kazara» ortaya çıkmış bir film izlenimi uyandırıyor. Akad filmlerindeki senaryocu-yapımcı çalışması bir yana bırakılırsa, meslek gelişmesi Erksan'dan hiç değişik olmayan Seden de, geçen yıl «Namus uğruna» ile kendi kendini yenme çabasında başarı gösterebileceği umudunu uyandırırken «Aştan da üstü» ya da «Eki aşk arasında» gibi son filmleriyle, aşırı biçimcilğine de, sevdiği temalara da yeniden sıkı sıkıya sarılıyor. Yalnız Ün, çok kişisel görüş, duygu ve düşüncesini yansıttığı için bunlar arasında en umut verici olanıdır. Ama Ün'ün de «Üç arkadaş» «kompleks»inden bir türlü kendini kurtaramadığı, dönüp dolaşıp aynı tipleri değişik serüvenlerinde karar kıldığı, günlük gerçeklerin dışında kalan zaten dar ve küçük dünyasının gittikçe «tekrar»a dayandığı, «Üç arkadaş»tan sonraki birkaç filmde hızla gelişen sinema dilinin gerçekte hep «Üç arkadaş»taki öğelerin genişletilmesinden ibaret olup, aşağı yukarı bunun sınırlarına vardığı görülmektedir. Böylece, Akad'ın ilk adımı attığı sine-

ma dilini geliştirme çalışmasına sonradan katılanlar, bu yoldaki birkaç ileri adımın sonra yorulmuş, duraklamış bulunuyorlar. Yetişmelerindeki eksiklik, sağlam bir temelle oturmamış sinema bilgisi ve anlayışı, bir iş adamı olarak piyasa gereklerini kollama eğilimleri, en önemlisi, söyleyecek birşeyleri kalmaması, Türk sinemasının bugüne kadar ki en canlı yıllarından sonra bu rejisörleri hemen hemen bir «görünüşlü kurtarma çabası»na yöneltmektedir.

Öte yandan, Akad'tan sonraki yılları dolduran sinemacı topluluğuna karşılık, bunların bırakacağı boşluğu dolduracak, iş bırakılan yerden alıp yürütecek yeni bir kuşak da henüz görünürde yoktur. «Otobüs yolcuları» ile dikkati çeken Ertem Göreç, gerçekte, yukarıdaki rejisörlerin otobüsünde yer alması gerekirken bunu kaçırarak, sonradan topluluğa katılan bir sinemacıdır. Atilla Tokath'ın «Denize inen sokak» baştan sona bir hayalkırlığı timsalidir. Halit Refiğ'in «Yasak aşk», şurada burada yer alan bazı değerlerine rağmen ne nitelik ne nicelik bakımından tek başına böyle bir boşluğu dolduramaz. Öyle görünüyor ki, umut verici, canlı bir dönemden sonra bir ölü noktaya varmış bulunuyoruz.

Nijat ÖZÖN

KİTAPLAR

● *Şimdiye kadar «hürriyet» hakkında çok şey söylendi; buna karşılık, diktatörlük hakkında bildiklerimiz pek az. Diktatörlük nedir ne zaman ortaya çıkar, nasıl olur? Bugün Fransa'nın en tanınmış siyaset ilmi otoritesi sayılan Profesör MAURICE DUVERGER, bütün bu sorulara ışık tutan bir kitap yayınladı: «DE LA DICTATURE» (Diktatörlüğe Dair). Türkiye'nin genç siyasal ilimcilerinden TANER TİMUR bu çok ilgi çekici kitabı YÖN okuyucularına tanıtıyor.*

«Diktatörlüğe Dair»

Hürriyet hakkında çok şey söylemiş tir. Mesele asırlardır enine boyuna tartışılmış ve çeşitli yönleriyle hürriyetin ne olduğu ve ne olabileceği konusunda bir hayli vuzuha varılmıştır. Buna karşılık diktatörlük hakkında bildiklerimiz azdır. Sosyolojik, ekonomik, ve psikolojik yönleriyle diktatörlük nedir sualine, bugün tatminkâr bir cevabımız yoktur.

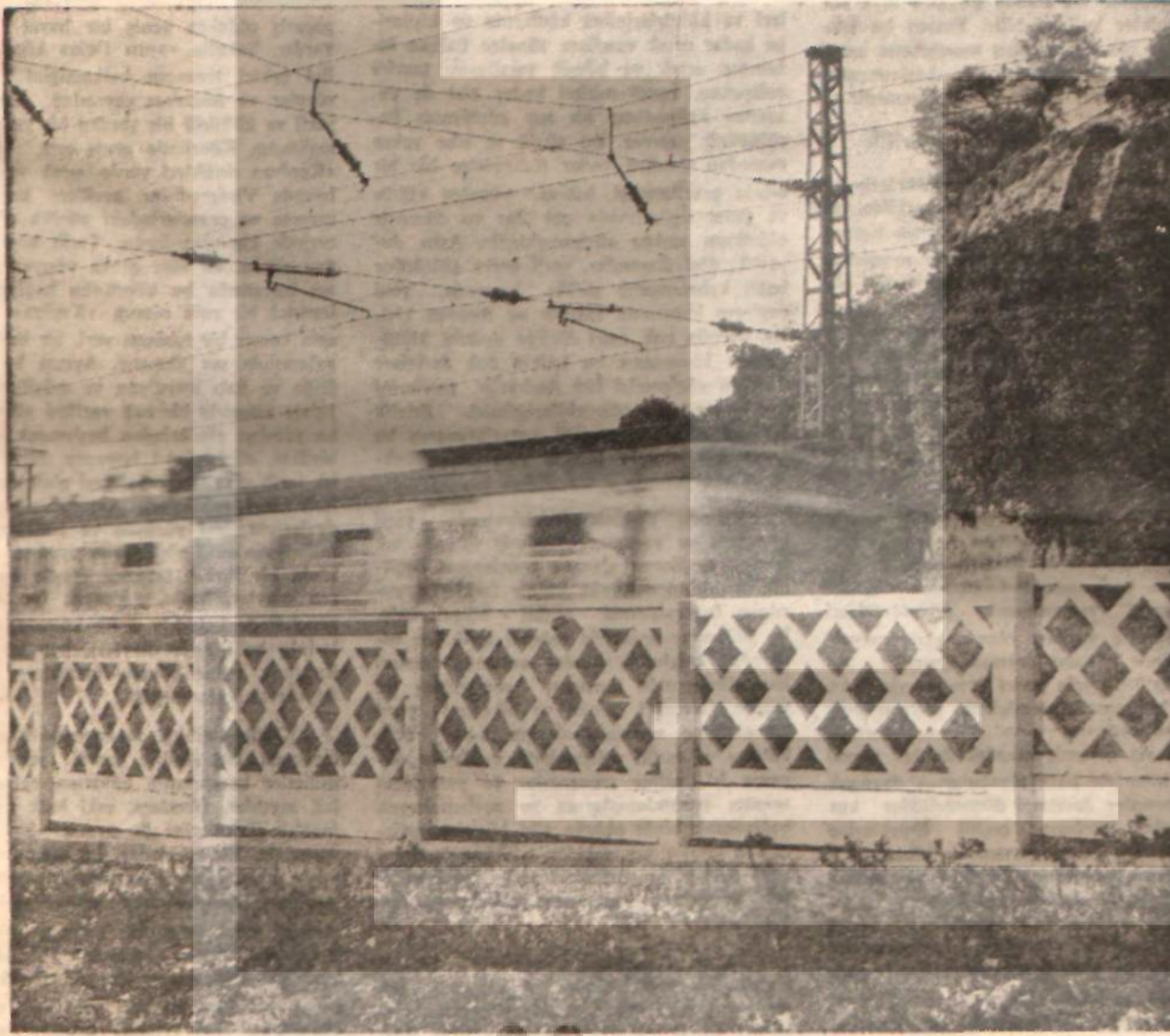
M. Duverger'in «Diktatörlüğe Dair» başlıklı eseri, şüphesiz bu konuda son sözü söylemiş değildir. Buna rağmen, konuya bir hayli ışık tutan bu eseri tanımak, bir çok bakımlardan faydalı olsa gerektir.

M. Duverger, eseri Fransayı bugün tehdit eden diktatörlük tehlikesi dolayısıyla kaleme almıştır. Bununla beraber, eserin son sayfalarında kendisinin de belirttiği gibi, asıl gayesi diktatörlüğün mukayeseli bir incelemesini yapmaktır. Fransa'nın durumu kendisine bu konuda bir vesile teşkil etmiştir.

Diktatörlük neden doğar?

Diktatörleri buhranlar yaratır. Bugün «büyük diktatörlükleri, ya bünye buhranları ya da Fransa'da Cezayir meselesinde olduğu gibi konjonktür buhranları doğurmaktadır. Bünye buhranları ise bir toplumun gelişmesinde ortaya çıkan çelişmelerin sonucudur. Meselâ bir toplumda istihsal tekniklerinin ve münasibelerinin değiştiğini, sınıflar arasındaki eski dengeyi bozduğunu farz edelim. Eğer menleketin siyasal meseleleri de aynı yönde gelişiyorsa, eğer yükselen sınıflara, memleket idaresinde söz sahibi olma hakkı reddediliyorsa, toplumun devrimini yeni duruma uyduracak köklü bir değişime ihtiyacı kendini hissettirecektir. Bu «ihtilâl ortamı» ya toplumsal gelişimi durduran, ya da hızlandıran diktatörlüklere yol açar.

Bünye buhranlarından doğan diktatörlükler, devrimci ve gerici diktatörlükler şeklinde bir diyalektikçe uygun bir gelişim seyri takib ederler. Yukarıda söylendiği gibi, diktatörlük, toplumun çeşitli unsurlarının muvazenesiz bir tarzda gelişmesinden doğmaktadır. Eğer bu gelişimi hızlandırmaya matuf ise devrimcidir. Aksi takdirde, yani onu durdurma gayesini güdüyorsa gericidir. Ancak gerici diktatörlükler ekseri «devrim vasatını» olgunlaştırırlar ve bu şekilde «dolaylı devrim»e yol açarlar.

Her tedbir emniyet için...

Tasarruflarınızı TÜRKİYE İŞ BANKASI'na yatırmakla paranızı emniyet altına almış olursunuz... aynı zamanda, senenin en zengin ikramiye çekilişlerinde şansınızı denersiniz. Üstelik % 6,5'a kadar faiz alırsınız.

Vadesiz hesaplarda her 200 liraya, vadeli hesaplarda her 100 liraya ayrı bir kur'a numarası verilir. Kur'a numaralarınızı keşidetörden 15 gün evvel hesabınızın bulunduğu Şubemizden öğrenebilirsiniz.

TÜRKİYE İŞ BANKASI

paranızın... istikbalinizin emniyeti

2 ay ara ile 2 büyük çekilişte:

6 MİLYON

29 Aralıkta:

4 MİLYON

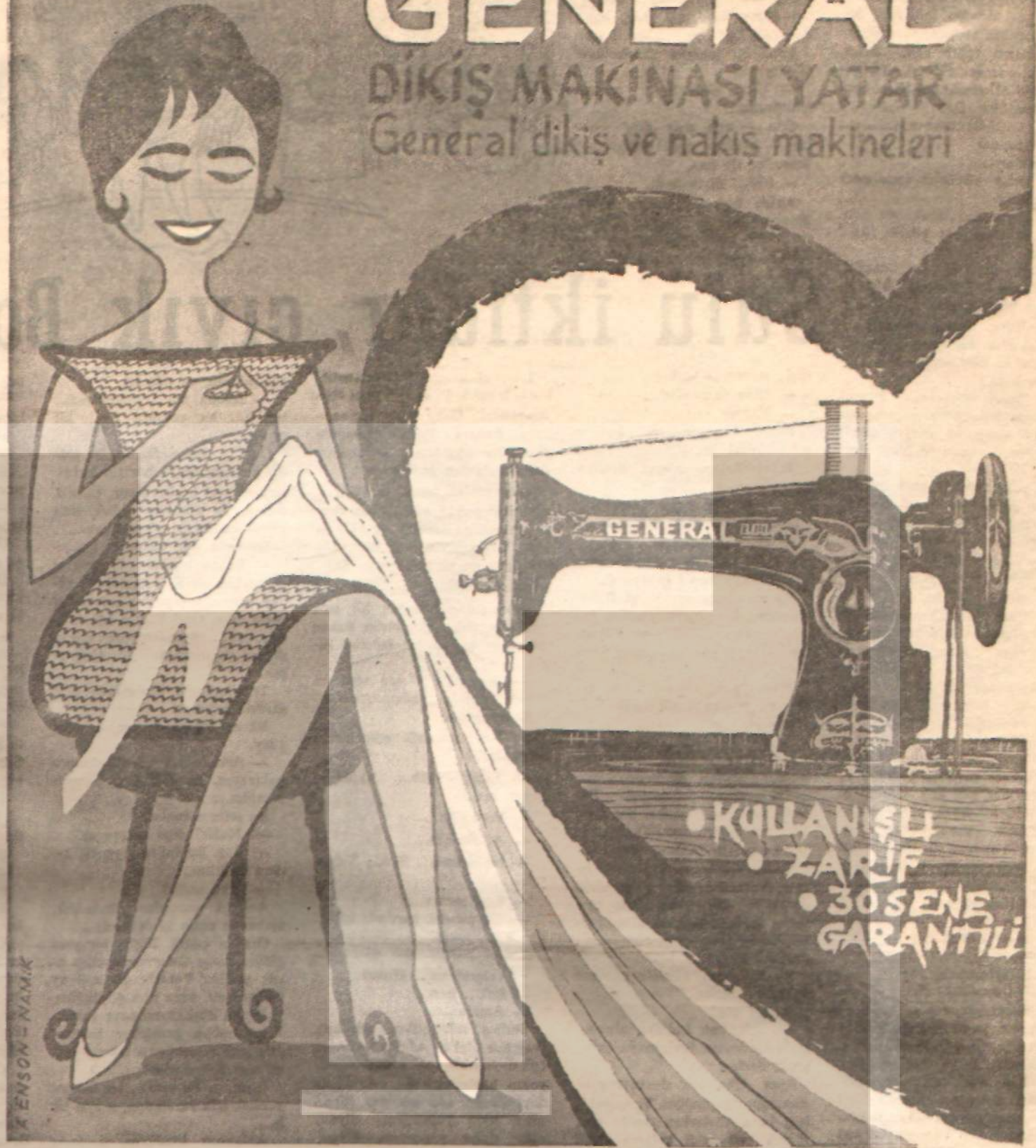
7 Martta:

2 MİLYON

HER EV KADINININ KALBİNDE BİR,

GENERAL

DİKİŞ MAKİNASI YATAR
General dikiş ve nakış makineleri

• KULLANIŞLI
• ZARIF
• 30 SENE
GARANTİLİ

Bütün Banka hizmetleriniz

ve

Tasarruflarınız için

TÜSTAV
TÜRK
TİCARET
BANKASI

Hükümetin kurulacağı geceydi Ankara'da bir dost evindeydik. İçiliyor, havadan sudan konuşuluyordu. Gece yarısına doğru kapı çalındı. Üç kişi gelmişti. İki kişi tanıdık gazeteci idi. Üçüncüsünü bana, beni ona tanıttılar Onu,

— (.....) Bakanımız diye tanıttılar. Tanıtana, — Daha hükümet kurulmadı ki. dedim. — Yarın kurulacak bu adamın Bakanlığı da yüzde yüz... dediler.

Bakan adayını incelemeye koyuldum. Görelim, bizleri kimler vüntecek?..

Kendisine tanışılınca, bana bir yakınlık, bir sevgi, bir saygı gösterdi ki, olur şey değil... Adımı duyunca,

— Vaay, efendim... diyerek gösteride bulununca, paçama tek dalacak sanıp, ne olur ne olmaz diye ben de hamleyle hazır durdum.

Olur a, bakan adayının bu özdenlik gösterisine karşı kendimi koruyabilmek için, belki elense çekmek zorunda kalırdım. Özdenlikte, içtenlikte altına kalmak olmaz, ayıp kaçır.

O, bana, — Vaay.. diye hamle edince, altına kalmamak için ben de ona. — Vaay . efendim... hoş geldiniz... dedim

Bakan adayı bir Jaha, — Vaay üstadım... diye hamlesini yeniledi.

Ben de ona: — Vay, vaay... dedim.

Kırkpınar çayırına çıkmış yağılı güreşçiler gibi çok samimi! Peşverileriyle saygı, sevgi gösterileri bizim «vaay, vaay, vay» nâralarıyla epeyce sürdü. Ondan sonra ezatı âliniz» li «bebe nîz»li Karagöz — Hacivat konuşmalarına giriştik.

— Zatı âliniz... — Estafurullah.. — Bendeniz... — Estafurullah... — Üstadım... — Aman efendim...

Bir süre de Karagözün Yalova safası gibi konuşuktan sonra, Bakan adayı,

— Ben, dedi, sizli, bizli konuşmayı sevmem... kusura bakmayın, ben samimi adamımdır... Bundan sonra konuşmalar sen li-benli bir yola döktüldü. Gelen

ler içkili idi. Sofrada da içil-mekteydi. Sen — ben derken, özdenlik böyle koyulaştı. Öyle koyulaştı, senseye tokat göbeğe saplak», şakalaşmalar başladı.

— Bakan olunca gazetecilere böyle yüz vermezsiniz... dedim. — Kim? Ben mi? Ben, haa? Ben öyle mi? Sor bunlara... sor! Kendisini tanıyan gazetecilere döndü:

— Ulan, anlatın ne adam olduğumu...

Sen — ben gide gide «ulan — mu lan» a döküldü. Gazeteciler de ona,

— Abi... diyorlardı.

«Abi» leri öyle «enin bildigin» takımından değilmiş. İktidarın bir parçasıyla Basının bir parçası rakı sofrasında içli —

Sulu iktidar, cıvık Basın...

dişli, sarmaş — doluştu. — Ulan namussuz!... — Yapma âbil...

Bunlar konuşmaların imlâyâ gelebileni idi.

Tekel Bakanı olacak denilen dostumuza,

— Tekel ile önceden nasıl bir ilginiz vardı? diye sordum.

— Her akşam içeriz... dedi. Espri, sofradakileri kırdı, ge di. Göbekler hop hop oynadı.

Amma dostumuz Tekel Bakan olmak istemiyordu; Adliye Bakanlığını ya da başka bir Bakanlığı daha uygun buluyordu kendine...

Saat bir mi, iki mi neydi, evden çıkıp sokağa döküldük. Kaldığımız otele gidecektim.

— Olmaz, aaf... ne demek.. bırakmavız. vallahi, billâhi olmaz... Üstadım, darılırım.

İki arabaya dolmuştuk. Bar mı, pavyon mu, gazino mu, öyle bir yere gidiyorduk. Kapıdan girerken geride kaldım. Bakan adayı ile yan yana görünmek istemedim. Görenler olur, türlü dedikodu çıkarırlar. Elin ağzı torba değil ki büzesin. Kimisi onu, kimisi beni yerer.

Aday için, — Bak, bak kiminle nerelere geliyor! derler.

Benim için, — Bak, bak kokuyu almış, Bakan adayını tavlama çalı şıyor derler.

Ama daha çok dostumuzun durumunu düşündüm. Yanındaki lere bunu söylerken duydu mu, anladı mı? geldi koluma girdi, bir sunurlu savurdu:

— Makamının da.....

Aman bir duyan, muyan olur. İki sarhoşluk bir arada zor oluyor: İktidar bir yandan, rakı öbür yandan...

İçeri girdik... Bir kalabalık, bir kalabalık. Pek çoğu yeni Milletvekili. Daha Gar Gazino suna, Ankara Palas'a, Anadolu Kulübüne ayakları alıyamamış da, buralardan başlamışlar.

Avret yerini daha iyi göstermek için pullar, bincuklarla «buradan gidilir» der gibi bir okla ömü ş bir kadın ortada hem döneüyor, hem şarkı okuyor. Soframız donandı.

Masalardan birinden bir sulu adam peydah oldu, bizim Bakan adayının başına bir tebelleş oldu.

— Sen, diyor, sen seçilince tebrik telgrafı göndermişim. Bakan adayı,

— Ama tenezzül edip cevap vermedin.

— Estafurullah... Vallahi... yoksa ben...

— Vermedin... — Af edersin... — Ne demek... Ben... Telgraf...

— Evet amma... — Biz çalıştık partimiz için... Sen... Bir cevap... — Öbür dilerim. Çok sıkıydık...

— Telgrafıma... Haaa? — Bak... Ben... — Amma...

Sarhoş sululaştıkça sulu laştı. Doğrusu Bakan adayı dostumuz çok dayanıklı, çok kibar adam; yoksa böyle sarhoş sululuğuna dayanılmaz. «Af edersin» diyor. «Bir hata yapmışım» diyor. «Bir daha yapmam» diyor. O böyle dedikçe, öbürü iyice su koyuveriyor.

— Haklısın kardeşim, yerden göğe kadar haklısın birader... O kadar çok telgraf vardı ki cevap verememişim. Hâta etmişim. Ö-

zür dilerim, af dilerim. — Amma sen... telgrafıma... benim... bir cevap... bir, bir cevap...

Ooof... İçime fenalıklar geldi. Şeytan, «sulu herifin kafasına masayı geçir» diyor. Üstelik önüne de dikilmiş, göbek atan çıplak kadını da göremiyorum. Sonunda sulu adam.

— Bakan olunca da telgraf çekeceğim, dedi. O zaman da vevap verme... Sana bir şey söylemem ama, Özel Kalem Müdürünün ben... (Buradan sonra söyledikleri yazılırsa Savcılık dava açar).

Tebelleş sulu adamı zor belâ savdık, içiyoruz.

Bir ara üstüne durgunluk gelen aday,

— Arkadaşlar, dedi kusura bakmayın, ben bu halı yiyemiyeciğim...

Bu sefer o başladı. — Nedir? diye soruyoruz. — Ben bu halı yiyecek adam değilim.

— Peki, nedir? Anladık sonunda: Bakanlık, makanlık onun işi değilmiş...

Oradan çıktık. Başka bir yere gidilecektik. Onlardan ayrılıp otele geldim. Yatağa gözümü uyku tutmadı, uzun süre düşündüm.

Benim düşünmem neye yarar. Ertesi sabah gazetelere baktım, dün gece tanıştığımız adayın resmi var: Bakan olmuş...

İnanınız, bu yazıyı, bir bakanı yemek için yazmadım; o ayrı bir iş...

Anlatmak istediğim, iktidarla basının ilintisidir. Ne Basın, ne İktidarlar bu ilintiyi bir türlü uygarea düzenli yemiyorlar.

Geçen gün gazetelerde okudum. Savunma Bakanına gazete

muhabirleri, — Abi, abi... deyip duruyor larını.

Bakanın Yaveri, ihtar etmiş: — Bakana âbi denilmez...

Bakan duymuş, sokulmuş gazetecilere:

— Ben sizin her zaman ağabeyinizim... demiş.

Olmaz böyle şey... Olursa en azından ayıptır.

Bir muhabir, gerçekten bir Bakanın kardeşi olsa bile, herkesi niçinde ağzını yaya yaya,

— Abi, abi... diye yılmışız. Bakan da buna göz yummaz. Neden ağabey — kardeş olalım? Bakan, bakandır, gazeteci de gazeteci...

Bir takım politikacılar, basınla hoş geçinmek için sözüm ona, özdenlik, yakınlık diye işi sulu luğa vardiıyorlar.

İnönü'ye git, — Baba, baba!.. Babacığım!.. de.

Bakana git, — Abi. Abi.

Bu ne sululuk. Demokrat Parti de ilk zamanlarında böyle yapmıştı.

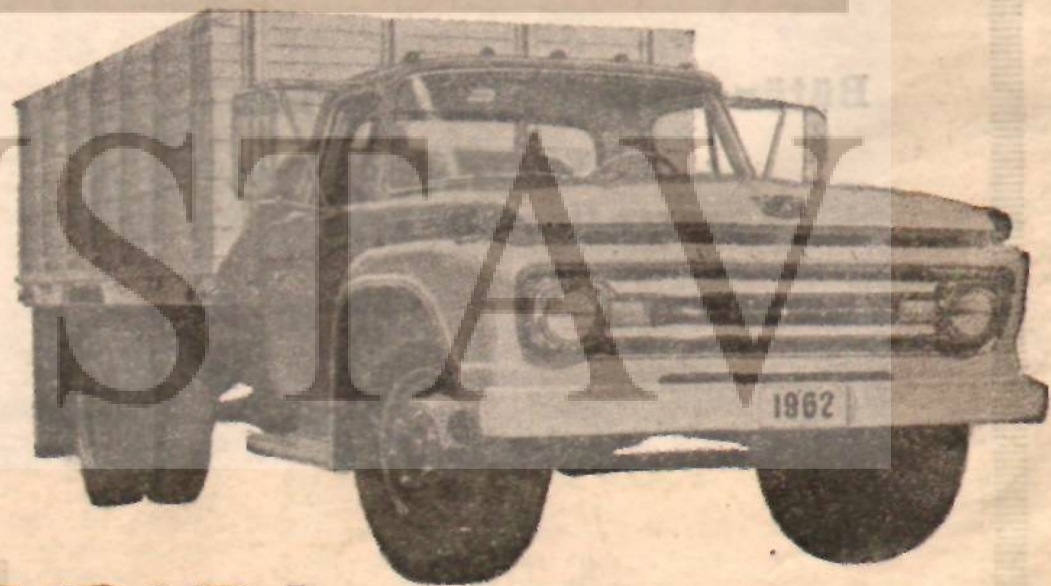
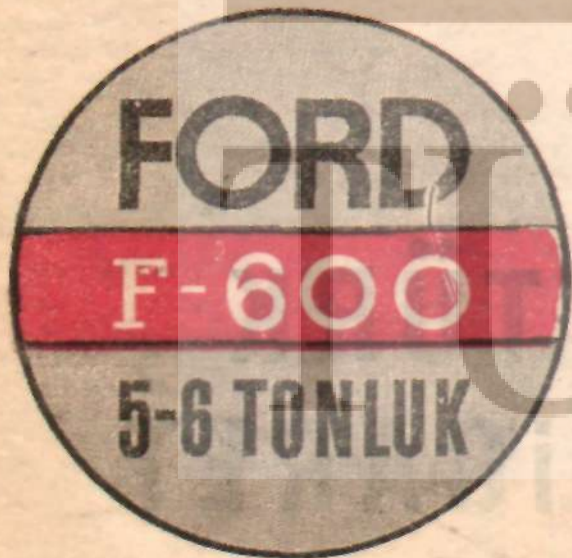
Çevrelerinde dolanan bir kaç muhabiri Türk Basını sızıp al dandılar. Ama o muhabirlerden bu yüzden bugün zengin olanlar işlerini tıkırına koyanlar çok.

Dolanan üç muhabir tavlansın, tüm basın ejde edilmiş olmaz.

O muhabirler — bir bakıma haklıdır — Böyle yapıyorlar ki, «abi» dedikleri Bakanlardan daha kolay haber sızdırınsınlar.

Bakanlar da böyle davranıyorlar ki, gazetelerde bakanlıkları aleyhinde bir şey yazılırsa, muhabir lere,

— Ulan bu kadar arkadaşız... Ayıp değil mi? Beel.. diyebil sinner.

HER TÜRLÜ YOLDA
PARANIZIN TAM KARŞILIĞIDIR